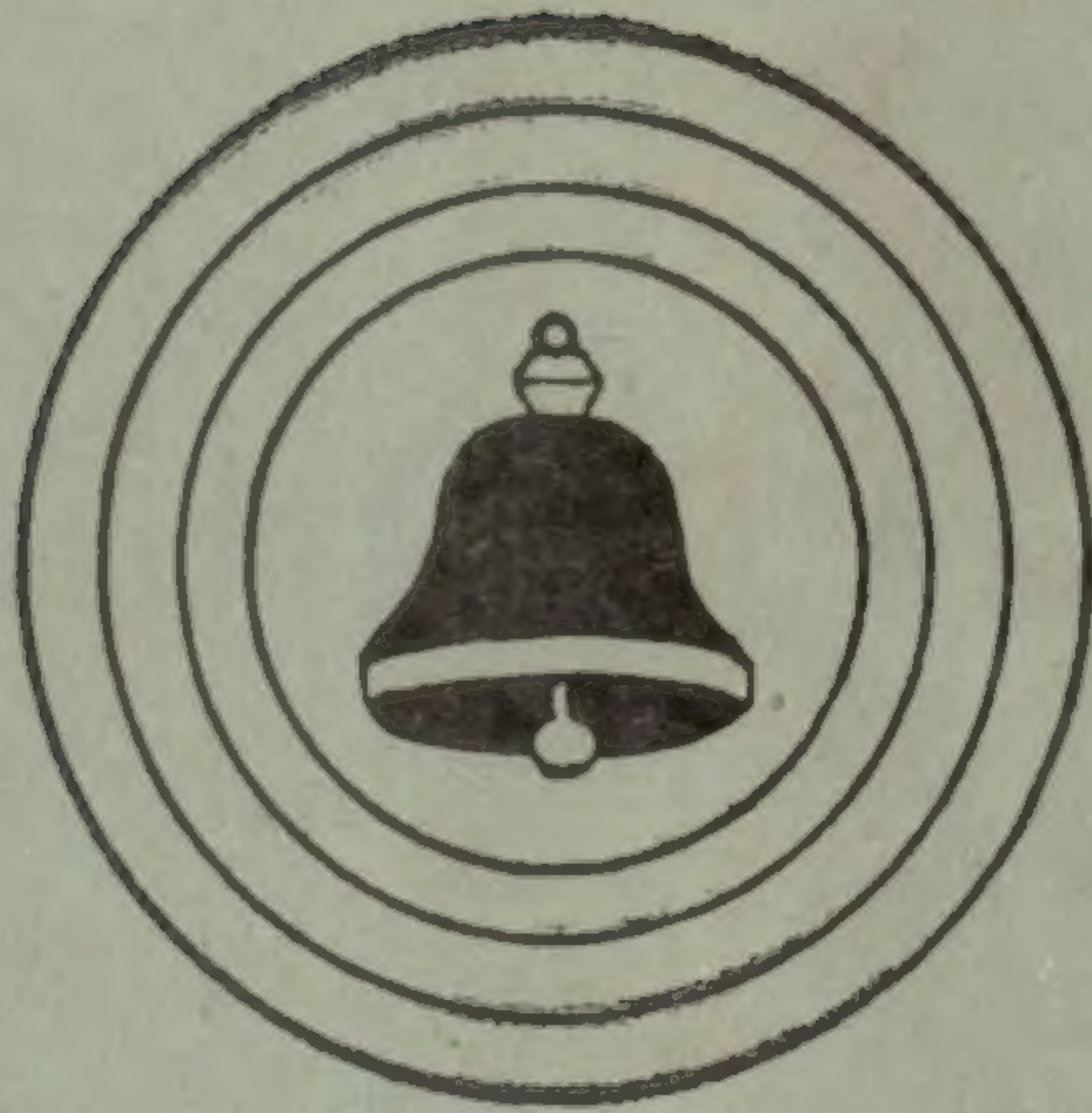

భారతి

మార్చి 1971

వ్యవస్థాపకులు

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

వెల ఒకరూపాయి

CP

I

G.V. Anarasimha Rao
18.3.71

భారతి

మాసపత్రిక

సంపాదకుడు:

శివలెంక శంభు ప్రసాద్

మార్చి 1971

సంపుటము : 48 :

సంచిక : 3 :

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

11

11

11

11

11

విషయానుక్రమణిక

మార్చి 1971

ప్రసవోత్సవం	శ్రీ మిరియాల రామకృష్ణ	1
ద్రావిడ భాషలు	డా. వి. ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యం	6
జానపద సాహిత్య సంపద -		
కోలాట పాటలు	శ్రీ ఎన్. గంగప్ప	12
ప్రాచీన టెలిఫ్యూజ్ మతం	శ్రీ శిష్టా కాళిదాసు	19
రాసలీల	శ్రీ గడియారం శేషభజేశ్వరం	26
నిశ్చంకదుర్గ శిలాశాసనము	శ్రీ అరికట్ల సుబ్రహ్మణ్యం	28
చైత్రసూక్తము	శ్రీ శనగన నరసింహస్వామి	32
మాండలిక పదకోశము	శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు	34
మణిమణిరము	శ్రీ చెఱుపల్లి జమదగ్ని శర్మ	51
సాహితీజగతి	శ్రీ కాశూరి హనుమంతరావు	53
దేవులపల్లి సోదరకవుల		
అవధాన చాతుర్యము	శ్రీ రాపాక వేకాంబరాచార్యులు	59
ఖాలవ్యాకరణంలోని		
చందోమయ సూత్రాలు	శ్రీ వి. శంభుప్రసాద్	62
జీవాతువు	శ్రీమతి అర్. వసుంధర	66
కలగూరగంప		73
గ్రంథవిమర్శలు		79

IV

ప్ర స వో త్స వం

శ్రీ మిరియాల రామకృష్ణ

నా గొడవ చెప్పమన్నావు

అస్మాదృశ సహజజనవేదనా జలధరాన్ని నీ ముందు గర్జిల్ల జేస్తున్నాను
నా గొడవ చెబుతున్నాను

అటు శాస్త్రం ఇటు యంత్రం ఒకదానినొకటి వలచి

విద్యుత్తరంగాయిత శార్వరిలో గాఢాలింగనాచక్తి బారలుదాచుకు

కనులు కలిపి ఎదురెదురై వెడుతున్నప్పుడు

మధ్య నేను సమీరవలిత ఫలావసతి ద్రాక్షాలతలా ఉన్నాను

రెండూ ఓరచూపు లొలికిస్తే మధ్య నేను ములిగేలా ఉన్నాను

రెండూ గురగురలాడుకుంటే మధ్య నేను ఊగేలాగున్నాను

కివోష్ణజ్వలంతో ఇరుగుండెలు కలిస్తే

మధ్య నేను ఎలిగేలాగున్నాను మిలేలాగున్నాను

ఈ వేళ

శాస్త్రం శరన్మేఘంలా తారుణ్యంలోకి పరుగెడుతూంది

దరిత్ర దకితకురంగలా మార్గం మార్పుకుంటూంది

భూమి జగన్నాథ రథాంగంలా ఎటో జరుగుతూంది

యంత్రం సుఖలాలసుణ్ణి సన్నెత్తుకుంది

కాలం సవతావిలాసుణ్ణి సన్నగరవేస్తోంది

ఈ అతివిచిత్రస్థితిలో గంగాత్రివిధగలా

నా గతి నే నెరగ లేను

ఈ అశిమగ్ధస్థితిలో ప్రణయపిపాసువులా

నా కర్తవ్యం నేను పాలించ లేను

ఈ అతిలోలస్థితిలో ఆకృష్టహాశకలంలా

నా నిలయంలో నేనుండ లేను

ఎక్కడికో నన్నెవరో తెరుముతున్నట్టు
అర్థరాత్రి యంత్రదలల చటులధ్వని
ఎక్కడో నా బాధ్యత నెవరో కిక్కురించిపోయి
ఉదయవేళ కాలతరంగవేగ నిబిడమోన
నిశ్చేష్టుడియి చీకటిపారవైపు చూసి
ఆశ్చర్యపడి వెలుగు తెరవంకి చూసి
నన్ను నేను ప్రశ్నించుకుంటాను :

‘ఎండను విరజిమ్మేది ఇనుడు
వెన్నెల లీనేది జాబిల్లి
మరి, చీకటిని చిమ్మేదెవరు’

* * *

నా గొడవ చెప్పుచున్నావు
అస్మాదృశ సహజ్రజనవేదనా జలధరాల్ని నీముందు గర్జిల్లజేస్తున్నాను
నా గొడవ చెబుతున్నాను.

ఇన్నాళ్ల ఎరతంత్రతను అకివిత్వంలా గిరవాలువేసి
స్వతంత్రపాలనను స్వర్ణ లేఖినిలా అందుకున్నాను
ఎవరిచ్చిందీ హక్కు ఎవరు తెరిచిందీ తలుపు
ఎవరప్పగించిందీ బాధ్యత ఎవరువేసిందీ దారి
ఎక్కడ ఈ చెట్టువీత్తనం ఎక్కడ ఈ కొమ్మవిరులు
జ్వలన్మేధను ఎడదమంచుకొండ కెక్కించిందెవరు
వారివైపు నా జీవితం పుష్పితాశోకంలా
పునఃపునర్నత మవుతున్నది
వారివైపు నా ఆశ ఫలభరరసాలంలా
మధుమాధురీ ధురంధర మవుతున్నది
ఈ అశోకపుష్పాలను చింపి చిందరవందరగా
నా కుటీరంముందు పోస్తున్న దెవరు
ఈ రసాలఫలాలను రాల్చి అరిరహస్యంగా
పాతాళగృహంబోకి పారబోస్తున్న దెవరు

ప్రసవోత్సవం

బీభత్సరసం పూజ్యమస్తీష్కాలమీద చాసి
శ్మశానజ్వాల సృష్టిస్తున్న దెవరు
దుస్సహనంతో సాభాత్రహృదయాలమీద
చురఃత్తులు గ్రుచ్చుతున్న దెవరు

మన్నుమిన్ను ఎన్ను తట్టిలేపి చెబుతున్న దేమిటి
'నన్ను నేను వశపరుచుకోవాలని'

నకలదిక్కుల సుకవివాక్కుల వినిపిస్తున్న దేమిటి
'జాగ్రత్త పరివంధి కాచుకున్నాడని'
చీకటిని నిశితంగా చూస్తూ రీతిలు చెబుతున్న దేమిటి
'వివేదనాలోదయం విస్వకోవాలని'

నిద్రామహేంద్రజాలం రచించే రాత్రులు ఎల్గుతున్న దేమిటి
'అతిభోగలాలసకు వీడ్కోలు చెప్పాలని'

ఇవన్నీ మానవ్యాఖ్యానాలు సృష్టి గొంతెత్తి ఎలకిని వాక్యాలు
తెలిఫోనువీనుల కెక్లూ వినిపిస్తాయి

ఇవన్నీ సత్యలోకదృశ్యాలు జగత్తు ప్రదర్శించలేని చిత్రాలు
కేమేరా కన్నుల కెక్లూ కనిపిస్తాయి

నువ్వు చెప్పి కొత్తమార్గమేదైనా
ఎర్జ్యగర్జనామధ్యంలో శంపాలతలా మెరుస్తూ
నిర్భరజలపాతంలో విద్యుత్తులా వెల్లుతూ

* * *

నా గొడవ చెప్పమన్నావు
అస్మాద్భాష సహస్రజనవేదనా జలధరాల్ని నీముందు గర్జిల్లజేస్తున్నాను
నా గొడవ చెబుతున్నాను.

నేడు నేను తూర్పువైపు ఎడుస్తూండగా
ఎడమరనుంచి ఎన్ను పొడిచేవారున్నారు
నేడు నేను మలయసమీపంలో వెడుతూండగా
మహాగ్నిఝంఝలు కల్పించేవారున్నారు

నేడు నేను విశ్వానశ్వాన పీలుస్తూండగా
విషక్రిమిధార విరజిమ్మేవారున్నారు

నా ఉద్యమాల ఉద్యానాల అకుంబు పొదరిళ్లలో
జగ్రుంపాకే గరిశనర్పాన్ని మంత్రరుద్ధంచేసి
నా మనోరథాల మందిరాంతరాలలో

కంకశగానంచేసే నృత్తమశకాలకు తెరవేసి
నా మంచితనపు పంటచేలమీద

చేతగానితనాన్ని పారవేసే దవలపక్షుల్ని గెంటి
నువ్వు నా హృదయవాసివై ఉండు
నువ్వు నా జీవితేశ్వరీత్వం భజించు
నేను చిరంతన చిత్ ఎరిచితుణ్ణి ఎరిచితానేక రసభావుణ్ణి
రసభావభావనా జీవితాణ్ణి జీవితాధ్వ నిహితదయాదీధిని

• ఎరివర్తితకాలంలో ఒక నవోదయప్రతిష్ఠాకౌసం
నేత నెన్నుకుంటాను—వివేదం రగిలించు
వివేదనలో కెగిరి విజ్ఞతాబీజాలు దల్లి
ప్రజ్ఞాక్షేత్రం పండిస్తాను—మనస్సు రగిలించు
మనశికాననంలో ఘుర్పురిస్తూ తిరిగే
అహంతను వేటాడతాను—సహనం రగిలించు
సహనతీర్థాలు చేరి సమిద్ధదైవీశక్తితో
నిర్మోహాన్ని చూస్తాను—నిర్మోకాన్ని తొలగించు

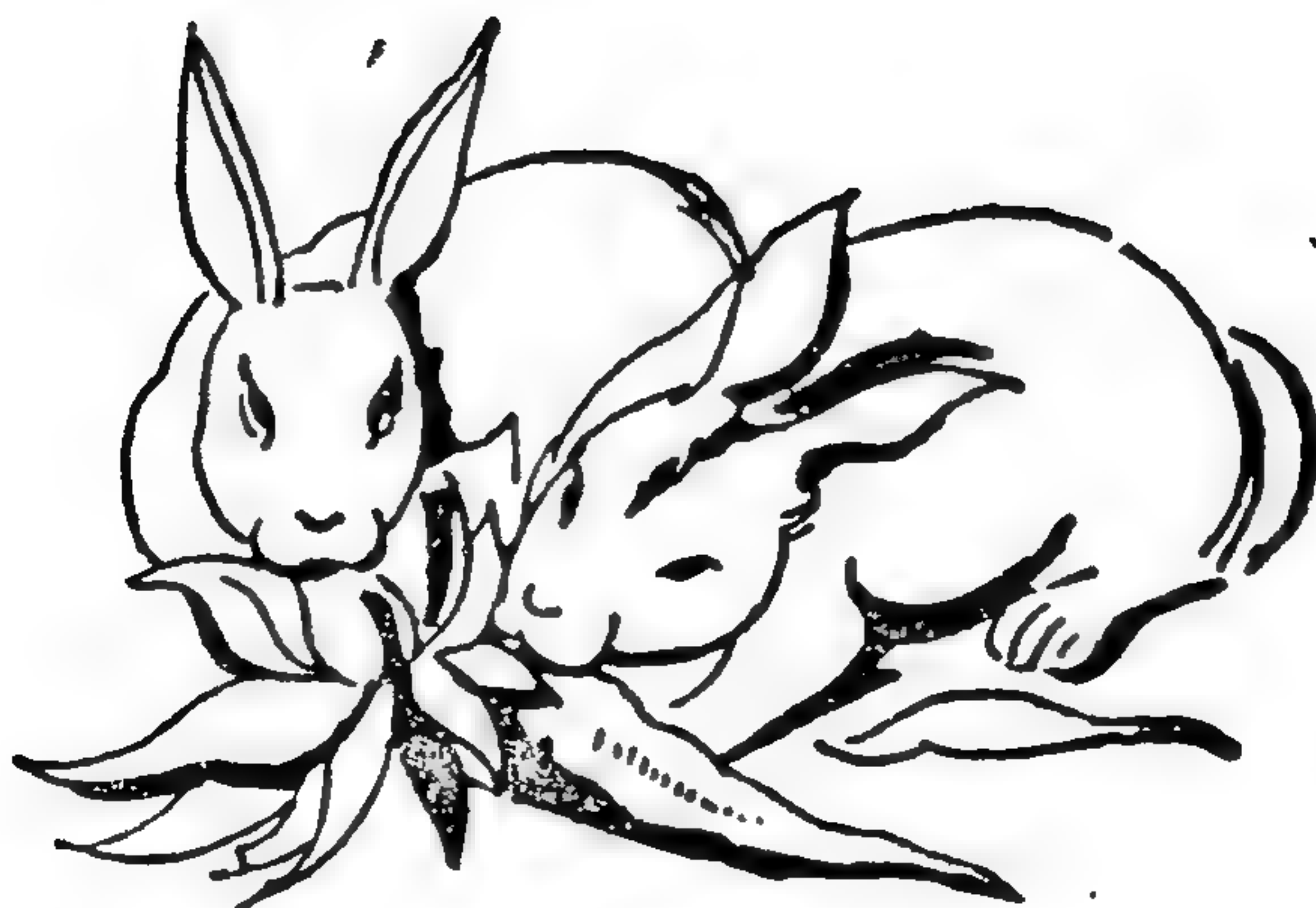
ఇది పరీక్ష—నాకియ్య జ్ఞానకానేక వరాలు
ఇది డోల—బిగించు డీని కాధార పటుతంతువులు
ఇది ఆశయం—నా చేతలో వెయ్యి ఆచరణలు
ఇది రచన—నాకియ్య ఎరిమలైలు పరాగాలు రాగాలు

అతినందయేద్భుతో కొందరు ముందుకు పారిపోయి
సుధాలిప్త ప్రాసాదవానులు పుడ్రుచిరుచిరహానులు
విధివందనా వాగురలో పడి కొందరు వెనకబడి
సాధారణ కుటీరగతులు నిరతబుభుక్షా పీడితులు

ప్రసవోత్సవం

తృప్తిలేని హృదయతావాప్తిలేని
 జీవితాన్నిరోలాస్య దర్శనంలేని ఇందరినీ ఒక్కగంట... ఆగమని
 వేగుబోక వేగంగా నడిచే మనోయంత్రశిల
 మెక్కి వెడుదురుగాని.....ఆగమని
 ప్రతిమజిలీలో పురానే జ్వలనుంచి ఉన్న
 బకాయిపిపాన తీర్చుకొందురుగాని.....ఆగమని
 ప్రతికూడిలిలో కాలానికి పురమాయించిన కోరికనగలు
 ధర్మకాటాలో వేయించి, తీసుకొందురుగాని.....ఆగమని
 ప్రతిజ్వలించినాడూ పునఃప్రసవోత్సవం గాండియట్లు కలకలా పిచ్చి
 జ్ఞానోదయం కల్గింట్లు బిక్కుబిక్కున ఏడ్చి
 సంక్షాళితమానసంతో సృష్టిగీతివాద్య వివితానందాలు అక్షయంగా
 అందుకొందురుగాని.....ఆగమని = జ్ఞాపించు.

ద్రావిడభాషలు

డా. పి. ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యం

భాషలు

ద్రావిడభాషా కుటుంబంలో ఇప్పటి లెక్కప్రకారం ఇరవై ఒక్క భాషలు ఉన్నాయి. ఇవి భారత దేశంలో ముఖ్యంగా దక్షిణప్రాంతంలోనూ, మధ్యతర ప్రాంతాలలో అక్కడక్కడా వ్యవహారంలో ఉన్నాయి. వీటిలో తమిళం, మలయాళం, కన్నడం, తెలుగు— ఈ నాలుగు భాషలకీ ప్రాచీన సాహిత్యాలు, లిపులు ఉన్నాయి. కాబట్టి వీటిని 'సాహిత్యవంతమైన భాషలు' (Literary languages) అంటారు. మిగిలిన భాషలు ప్రాచీన సాహిత్యం, ప్రత్యేక లిపులు లేక ప్రజావ్యవహారంలోనే ఉండడంవల్ల వాటికి 'సాహిత్య రహిత భాషలు' (Non-literary languages) అంటారు. (ఈ పేరు 'ఆటవిక భాషలు' (Tribal languages) అనే దానికన్న యుక్తతరమని తోస్తుంది.)

తమిళం తమిళనాడులో 305 లక్షల ప్రజల వ్యవహారంలో ఉంది. తమిళులు సింహళం, మలేషియా, సింగపూర్, కొన్ని ఆఫ్రికాదేశాలు మొదలైన ఇతర దేశాలలో కూడా అధికసంఖ్యలో ఉన్నారు. ఈ భాషలో క్రీస్తు పూర్వం నించీ విస్తారమైన సాహిత్యం లభ్యమవుతోంది. దీనిలో మొదటి గ్రంథం తొల్కప్పియర్ రచించిన తొల్కప్పియం. ఇది ప్రధానంగా వ్యాకరణం. దీనిలో ఎటుత్తదికారం (వర్ణాధికారం), చొల్లదికారం (శబ్దాధికారం), పారుళదికారం (అర్థాధికారం, కావ్యం, వస్తువు, అలంకారాలు మొదలైనవాటిని గురించినది) అనే మూడు భాగాలు ఉన్నాయి. దీనిలోని అతి ప్రాచీన సాహిత్యం ఎనిమిది సంపుటాలలో క్రోడీకృతమై ఉంది; దీనిని 'సంఘ వాఙ్మయం'

అంటారు. సంఘ వాఙ్మయభాషకూ తరవాత భాషకూ చాలా వ్యత్యాసం ఉంది. తమిళంలో బ్రాహ్మీలిపిలో వ్రాసిన శాసనాలు క్రీస్తు పూర్వం మూడో శతాబ్ది నించీ, తమిళ లిపిలో వ్రాసిన శాసనాలు క్రీస్తు తరవాత ఆరో శతాబ్ది నించీ దొరుకుతున్నాయి.

మలయాళం ప్రధానంగా కేరళలో 170 లక్షల ప్రజల వ్యవహారంలో ఉంది. తమిళ మలయాళాలకీ అతి సన్నిహితమైన సంబంధం ఉంది. ఈ భాషలో శాసనాలు క్రీస్తు తరవాత తొమ్మిదో శతాబ్ది నించి దొరుకుతున్నాయి. దీనిలో మొదటి గ్రంథం 'రామచరితం' (పన్నెండో శతాబ్ది).

కన్నడం ప్రధానంగా మైసూరు రాష్ట్రంలో 173 లక్షల ప్రజల వ్యవహారంలో వుంది. దీనిలో శాసనాలు క్రీస్తు తరవాత ఐదో శతాబ్ది నించి దొరుకుతున్నాయి; మొదటి గ్రంథం నృపతుంగుడనే రాజు వ్రాసిన 'కవిరాజ మార్గ' (తొమ్మిదో శతాబ్ది). బడగ అనే దీని మాండలికం నీలగిరులలో 85 వేల ప్రజల వ్యవహారంలో ఉంది.

తెలుగు ప్రధానంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 376 లక్షల ప్రజల వ్యవహారంలో ఉంది. తమిళనాడులో కూడా మమారు నలభై లక్షల తెలుగువారు ఉన్నారు. వీరి తెలుగు చాలా ప్రాచీన లక్షణాలని నిలుపుకొంది. దీనిలో శాసనాలు క్రీ. త. ఆరో శతాబ్ది నించి దొరుకుతున్నాయి. అంతకు ముందున్న సంస్కృత ప్రాకృత శాసనాలలో ఊళ్లనీ వ్యక్తులనీ మించినచే తెలుగు మాటలు కూడా దొరుకుతున్నాయి. దీనిలో మొదటి గ్రంథం నన్నయభట్టు రచించిన మహాభారతం మొదటి రెండున్నర పర్వాలూ.

ద్రావిడ భాషలు

ఇప్పటికీ తెలిసిన సాహిత్య రహిత భాషలు మొత్తం పదిహేడు. అది కోత (సిరిగిరులు, 900); తొద (సిరిగిరులు, 800); కొదగు (మైసూరులో కూర్గుజిల్లా, 78 వేలు); తుళు (మైసూరులో దక్షిణ కనరాజిల్లా, కేరళలో కాసర్‌గోడ్ తాలూకా, లొమ్మిది లక్షలు. ఉడుపి, కర్కల్, కుంవాపూర్ అనే దక్షిణ కనరాజిల్లా తాలూకాలలో కొరగ జాతి వారు సుమారు వెయ్యిమంది ఒక భాష మాట్లాడు తున్నారు. ఇది బహుశా తుళుమాండలికం కావచ్చు); గోండ్లీ (ఆంధ్రప్రదేశ్ అదిలాబాద్ జిల్లా, మహారాష్ట్ర, మధ్యప్రదేశ్ లలో కొన్ని భాగాలు; 14 లక్షలు; ఖమ్మం, వరంగల్, బస్తర్ జిల్లాలలో ఒకటిన్నర లక్షల ప్రజల వ్యవహారంలో ఉన్న కోయభాష దీని మాండలికం); కొండ లేక కూచి (విశాఖపట్టణం, శ్రీకాకుళం, కోరాపుట్ జిల్లాలు, 12 వేలు); పెంగ (కోరాపుట్ జిల్లా, 1300); మండ (కోరాపుట్); కూయి (కోరాపుట్, కళహండి జిల్లాలు (ఒరిస్సా), 5 లక్షలు); కుచి (విశాఖ పట్టణం, కోరాపుట్, 2 లక్షలు); కోలామీ (అదిలా బాద్, వార్దా జిల్లాలు, 45 వేలు); నాయకీ (చాందా జిల్లా); వర్జీ (బస్తర్ జిల్లా, 85 వేలు); గదబ (కోరాపుట్ జిల్లాలో ఒక్కరి మాండలికం, పాలూరు దగ్గర కొండేకోర్ మాండలికం); కూడుఖ్ (మధ్య ప్రదేశ్ లో ఛోటా నాగపూర్ ప్రాంతం, 11 లక్షలు); మాల్తో (బీహారులో రాజనుహత్ కొండలు, 89 వేలు); బ్రాహుయీ (పశ్చిమ పాకిస్తాన్ లో బలూచిస్తాన్, 3 లక్షలు).

ప్రత్యేక లక్షణాలు

ద్రావిడ భాషలలోని కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు వాటిని మిగిలిన ప్రపంచభాషల నుంచి వేరుచేస్తున్నాయి. ఈ కింద ఇచ్చినవి వాటిలో ముఖ్యమైనవి.

1. మూలద్రావిడంలో అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఒ. ఓ అనే పది అచ్చులు ఉండేవి. హల్లులలో ఆరు స్వర్యులూ (కంఠ్యం, తాలవ్యం,

మూర్ధన్యం, దంతమూలీయం - (ఊ) దంత్యం, ఓష్ఠ్యం), అయిదు అనునాసికాలూ (తాలవ్యం, మూర్ధన్యం, దంతమూలీయం, దంత్యం, ఓష్ఠ్యం), రెండు పార్శ్వకాలూ (మూర్ధన్యం, దంతమూలీయం), ఒక మూర్ధన్య పార్శ్వకాంతనం (ఇది ఇప్పుడు తమిళ, మలయాళాలలోనే నిలిచిఉంది), ఒక దంత మూలీయరేఫం, రెండు అంతస్తులు (తాలవ్యం, దంత్యం) ఉండేవి. మూలద్రావిడంలో నాద స్వర్యాలు ప్రత్యేకవర్గాలుకావు కాని తరవాత కాలంలో తమిళ మలయాళాలు తప్ప మిగిలిన భాషలలో అవి ప్రత్యేక వర్గాలుగా రూపొందేయి. దంతమూలీయ స్వర్యం ఇప్పటికీ మలయాళం. కోత, తొద భాష లలో నిలిచిఉంది; మిగిలిన భాషలలో అది దంత్య స్వర్యంతోకాని, మూర్ధన్య స్వర్యంతోగాని, తాలవ్య స్వర్యంతోకాని ఏకమైపోయింది. అధ్విరుక్తరూపంలో అది అతిప్రాచీన కాలంలోనే రేఫంగా మారిపోయింది. ప్రాచీన తమిళంలో దంత్య దంతమూలీయానునాసి కాలు ప్రత్యేక వర్గాలు. మూలద్రావిడంలో కూడా అవి ప్రత్యేక వర్గాలుగా ఉండేవని చెప్పవచ్చు. ఇండో-యూరేసియన్ భాషా కుటుంబంలో ఉపకుటుంబమైన ఆర్యభాషలలో మూర్ధన్యవర్గాలు ద్రావిడభాషలతో పొంగత్యంవల్లనే ఏర్పడ్డాయని పండితుల అభిప్రాయం.

2. మూలద్రావిడంలో లింగభేదం ఏక వచనంలో మహత్తు (పురుషులు) - అమహత్తు, బహు వచనంలో మనుష్యులు - అమనుష్యులు - ఈ విధంగా ఉండేది. ఈ లింగభేదం తెలుగు, కూడుఖ్, మాల్తో లలో ఇప్పటికీ నిలిచిఉంది తొద, బ్రాహుయీలలో లింగభేదం పూర్తిగా వశించింది. దక్షిణ ద్రావిడ భాషలలో ప్రథమ పురుష నర్తనామాలలోనూ సమావక క్రియలలోనూ స్త్రీలింగం ప్రత్యేకంగా ఏర్పడింది. తెలుగు తప్ప మిగిలిన మధ్య ద్రావిడభాష లలో ఏకవచనంలోని మహదమహత్ భేదం బహు వచనంలోకి కూడా వ్యాపించి బహువచనంలో కూడా స్త్రీలింగం అమహత్తులోకి చేర్చబడింది. మూల ద్రావిడంలోనూ దక్షిణోత్తర ద్రావిడభాషలలోనూ

అమహత్తులలో బహువచన ప్రత్యయం వైకల్పికం; మధ్య ద్రావిడభాషలలో అది నిత్యమైంది.

3. ద్రావిడభాషలలో ద్వితీయ, చతుర్థి, పంచమి తప్ప మిగిలిన విభక్తి సంబంధాలన్నీ ప్రత్యేక పదాల మూలంగా (Postpositions) వ్యక్తమవు తాయి. బహువచనంలో విభక్తి ప్రత్యయాలు బహు వచన ప్రత్యయం తరువాత వస్తాయి.

4. చాలా ద్రావిడభాషలలో అస్మదర్థక బహువచన సర్వనామంతోబాటు ఉభయార్థక సర్వ నామం కూడా ఉంది (మూ. ద్రా. *యామ్ 'మేము', *నామ్ 'మనం'). ఈ భేదం పురుష ప్రత్య యాలలో కూడా చాలా భాషలలో ఉంది.

5. మూలద్రావిడభాషలలో వర్తమాన భవిష్య త్కాలాలు రెండింటికీ ఒకే ప్రత్యయం ఉండేది. చాలా భాషలలో వర్తమానకాల క్రియ పదసముదాయంగా గాని, తరువాతకాలంలో ఏర్పడినదిగా గాని ఉంది.

6. ద్రావిడభాషలలో వ్యతిరేక క్రియలు ఒక ప్రత్యేకత. వీటిలో వ్యతిరేకార్థాన్ని క్రియలో వ్యతి రేక ప్రత్యయం చేర్చడంవల్ల సూచించవచ్చు. వ్యతిరే కార్థక క్రియ నిర్మాణం ఇలా ఉంటుంది. ధాతువు— వ్యతిరేకార్థకం—పురుష ప్రత్యయం. ఇది సావారణంగా వర్తమాన భవిష్యత్ కాలాలలో వ్యతిరేకాన్ని సూచి స్తుంది. భూతకాలంలో వ్యతిరేకాన్ని సూచించడానికి తుమున్నర్థకంతోగాని క్షార్థకంతోగాని వ్యతిరేక క్రియారూపాలు చేర్చడంవల్ల ఏర్పడిన పదసముదా యాలు ఉపయోగిస్తాయి. మధ్య ద్రావిడభాషలు చాలా నాటిలో భూతకాల వ్యతిరేక క్రియలు వ్యతిరేక ప్రత్యయం తరువాత భూతప్రత్యయం చేర్చడంవల్ల ఏర్పడతాయి.

7. క్రియావిశేషణాలు (Verbal Adjectives), అసమాపక క్రియలూ ద్రావిడభాషల ప్రత్యేకతలు. చాలా భాషలలో మూడు క్రియావిశేషణాలూ (భూతం, అభూతం, వ్యతిరేకం) మూడు అసమా పక క్రియలూ (భూతం, వర్తమానం, వ్యతిరేకం)

ఉన్నాయి. సంస్కృత భాషలో క్షార్థకక్రియ ప్రవృత్తి ద్రావిడభాషలలో క్షార్థక క్రియలవల్ల ప్రభావితమైనదని పండితుల అభిప్రాయం. ద్రావిడ భాషలలో క్రియావిశేషణాలు ఉండడమే నాటిలో యదర్థక సర్వనామాలు లేకపోవడానికి కారణం.

8. ద్రావిడభాషలలో కర్మ క్రియకి ముందు వస్తుంది.

9. ద్రావిడభాషలలో సముచ్చయక్రియ (Copula Verb) లేకుండా రెండు నామ పదసముచ్చ యాలు (Noun Phrases) ఒక వాక్యంగా ఏర్పడ గలవు. (ఉవా. నాడు మంచివాడు).

ప రి శో ధ న

ఎ. డి. కేంబెల్ వ్రాసిన 'A Grammar of the Teloogoo Language' (1816) అనే గ్రంథానికి 'Note to the Introduction' వ్రాసిన ఫ్రాన్సిస్ డబ్ల్యు. ఎల్లిస్ అందులో తమిళం, మలయాళం, కన్నడం, కొడగు, తుళు, తెలుగు, మాల్తోలు పరస్పరం సంబంధం గలవి అని మొట్టమొదటి సారిగా గుర్తించేరు. బిషప్ రాబర్ట్ క్రోడెల్ 'A Comparative Grammar of the Dravidian or south-Indian Family of Languages' [1856] అనే తమ గ్రంథంలో యీ భాషల పరస్పర సంబంధాన్ని అతివిపులంగా నిరూపించారు. ఈయన కాలం నాటికి ఈ కింద ఇచ్చిన వన్నెండు భాషల వివరాలు మాత్రమే తెలి సేయి : తమిళం, మలయాళం, కన్నడం, తెలుగు, కోత, తొద, కొడగు, తుళు, గోండి, కూయి, కూడుఖ్, మాల్తో, బ్రాహుయ్యాని గురించిన వివరాలు కూడా తెలిసినా అందులో ద్రావిడ భాషా లక్షణాలు చాలా స్వల్పంగా ఉండడంవల్ల ఈయన దానిని ద్రావిడ భాషగా పరిగణించలేదు. కాని తర వాత కాలంలో బ్రాహుయ్యామీటి విశేష పరిశోధన చేసిన పర్ డేనిస్ బ్రే అది ద్రావిడ భాష అని విష్కర్షగా తేల్చిచెప్పేరు. ఈ భాష కుటుంబానికి

'Dravidian' అని పేరుపెట్టి, యీ భాషలకి తున్నకానికి జన్యజనక సంబంధంలేదని నిరూపించిన మనత కల్డ్ వెల్ కే దక్కింది. ఈయన గ్రంథం ఆధునిక భాషాశాస్త్రం వృద్ధిపొందకముందే వ్రాసినా యీ భాషలలోని ప్రధాన పరిణామకమాలు ఇందులో నిర్దుష్టంగా నూపించారు. తరువాత 1906 లో ప్రకటించబడిన Linguistic Survey of India, Volume IV (ఎడిటర్: స్పెన్సర్)లో అన్ని భాషలకి పంక్తిగా వ్యాకరణాలూ, అయా భాషలలో కథలూ చేర్చబడ్డాయి. ఇందులో కోలామి, పర్జీలని గురించిన వివరాలు ఇవ్వబడ్డాయి. (కాని పర్జీ గోండి మాండలికపుని తప్పుగా గ్రహించబడింది)

సంకెమ్మిదో శతాబ్ది చివరి భాగంలోనూ, ఇంకెయో శతాబ్ది మొదటి భాగ లోనూ సాహిత్య రసాత భాషలైన తుళు (మేవర్) గోండి (టెంక్, విలియంసన్), కూయి (విన్ఫీల్డ్), కువి (ఫిల్ జార్జ్, లక్ష్మజీ, మర్జ్) కూడఖ్ (హన్, గిగ్నార్డ్), మాల్ (డూపే), బ్రహూయూ (సర్ డేవిడ్స్)లకి వ్యాకరణాలూ, నిఘంటువులూ తయారయ్యాయి. పీటిలో కూయి, బ్రహూయూలు తప్ప మిగిలిన భాషల వ్యాకరణాలు అసమగ్రలే అయినా ఇటీవల కాలంవరకూ అయా భాషలకి ఇవే ఆధార గ్రంథాలుగా ఉపయోగిస్తూ వచ్చాయి. జాన్ బ్లాక్ ద్రావిడ భాషల వ్యాకరణ నిర్మాణంపై వ్రాసిన గ్రంథం (Structure Grammaticale des langues dravidiennes, 1946, English translation by R. G. Harshe 1954) లో యీ కొత్త గ్రంథాలలోని విశేషాలని ఉపయోగించుకున్నారు.

ఎల్. వి. రామస్వామి ఆయ్యర్ 1925—1940 మధ్యకాలంలో ద్రావిడ భాషలపై తులనాత్మక పరిశోధన జరిపి అనేక వ్యాసాలూ, ఒక గ్రంథం వ్రాశారు. ప్రాచీన తమిళం, ప్రాచీన మలయాళంలోని గ్రంథాలూ, శాసనాలూ పరిశీలించి ఆ భాషల ప్రత్యేక లక్షణాలని వీరు వివరించారు. ద్రావిడ భాషలలో తులనాత్మక పరిశోధనలో భాషా

చారిత్రకాలని ఉపయోగించడం ఈయనలోనే ప్రారంభించిందని చెప్పవచ్చు. మలయాళంలో ప్రాచీన శాసనాలని పరిశీలించి మలయాళం మధ్యకాల తమిళంవలె సుమారు తొమ్మిదో శతాబ్దంలో విడిపడిందని ఈయన నిరూపించారు. ఈయన గ్రంథాలూ, వ్యాసాలలో 'Dravidic Sandhi', 'Morphology of the old Tamil Verb', 'Evolution of the Malayalam Morphology' అతిముఖ్యమైనవి.

టి. బిర్ 1940—50 ప్రాంతకాలంలో తమ వ్యాసాలలో ద్రావిడ భాషలలో వర్ణనిర్మాణ తులనాత్మక పరిశోధనకి నాంది చేశారు. ఈయన వ్యాసాలలోనే ద్రావిడ భాషలలో శాస్త్రీయ పరిశోధన ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చు. సంస్కృత భాషలో చేరిన ద్రావిడభాషా పదాలని కనుగొనడంలో కల్డ్ వెల్, గుండర్స్, కిట్టెల్ ప్రారంభించిన కృషిని కూడా ఈయన కొనసాగించారు. ఇటీవల కాలంలో సుధీభూషణ్ భట్టాచార్యతో కలిసి ఈయన ఈ కిందిభాషలమీద పరిశోధన సాగించి గ్రంథాలూ, వ్యాసాలూ వ్రాశారు పర్జీ, గోండి మాండలికాలు, కువి, కూయిమాండలికం, పెంగ్, మండ (పర్జీ, పెంగ్, మండలు వీరి కృషివల్లనే ప్రపంచానికి తెలిసేయి). భట్టాచార్య స్వయంగా కొండ (కోరాపుట్ మాండలికం), నాయకీ (చాందా), గదబ (ఒల్లూరీ)లపై పరిశోధనలు చేసేరు.

ఎం. బి. ఎమెస్ 1935 — 38 లో ఈ కిందిభాషలపై పరిశోధన చేశారు. కోత, లోడ, కొడగు, కోలామి, బ్రహూయూ. ఎమెస్ బిర్ కలిసి A Dravidian Etymological Dictionary (1961) తయారుచేశారు. ద్రావిడభాషలలో అర్ధ వర్ణ సామ్యంగల సమాన పదాలని పంక్తిగాంచి 4572 సముదాయాలుగా వీరు ఇందులో ఇచ్చాడు. దీనికి ఒక అనుబంధ గ్రంథాన్ని కూడా 1968 లో ప్రకటించారు. ఇందులో 889 కొత్త పమాణపద సముదాయాలని ఇవ్వడమేకాక మొదటి గ్రంథంల్ని

చేరని అనేక పదాలని కూడా ఆయా సమదాయాలలో చేర్చి, చేర్పులు మార్పులు సూచించారు.

భద్రదిరాజు కృష్ణమూర్తి తెలుగుభాషపై తులనాత్మక పరిశోధనచేసి వర్ణనిర్మాణ తులనాత్మక పరిశోధనలోనూ సమాన పదసంచయంలోనూ కృషిచేశారు. వీరి రచనలో ముఖ్యమైనది 'Telugu Verbal Bases: A Comparative and Descriptive study'. అరకులోయలోని కొండజాతివారి భాషపై పరిశోధనచేసి ఆ భాషకి వ్యాకరణం, నిఘంటువుకూడా వీరు తయారు చేశారు.

ఎం. బి. ఎమెన్ Dravidian Comparative Phonology (A Sketch) (అడ్లామల్లెనగర్. 1970) వర్ణ నిర్మాణ తులనాత్మక పరిశోధనలో ఇంతవరకు జరిగిన కృషి ఫలితాలు వివరిస్తుంది. కాని పద నిర్మాణ తులనాత్మక పరిశోధన ద్రావిడ భాషలలో ఇంకా బాల్యదశలోనే ఉంది ఇందులో పేర్కొనదగిన రచనలు : ఎమెన్ 'Toda, a Dravidian Language' (1957), 'The South Dravidian Language' (1967), పి. ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యం, 'Two Problems in Panji verbforms' (1964), 'The Gender and Number Categories in Dravidian' (1969), 'The Personal Pronouns in Dravidian' (1968), 'Dravidian Verb Morphology (A Comparative study) (అడ్లామల్లెనగర్ 1971).

సాహిత్యవంతమైన భాషలలో ప్రాచీన గ్రంథాలనీ శాసనాలనీ పరిశోధించి రచించిన గ్రంథాలలో ముఖ్యమైనది. ఎన్. ఆగస్త్యలింగం, ఎన్. వి. షణ్ముగం 'The Language of Tamil Inscriptions (1250—1350A.D.)' (1970), ఎ. సి. శేఖర్ 'Evolution of Malayalam' (1953), ఎ. ఎన్. నరసింహయ్య, 'A Grammar of the oldest Kanarese Inscriptions' (1941), జి. ఎన్. గౌ 'Historical Grammar of old Kannada' (1946), గంటి జోగి సోమయాజి, 'ఆంధ్రభాషా వికాసము' (1947), కోరాడ మహా

దేవశాస్త్రి, 'Historical Grammar of Telugu (1969).

సాహిత్య రహితమైన భాషలపై ఇటీవల వచ్చిన గ్రంథాలు : డి. ఎన్. శంకరభట్, 'Descriptive Analysis of Tulu' (1967), పి. ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యం, 'A Descriptive Grammar of Gondi' (1968), భ. కృష్ణమూర్తి, 'Konda or Kubi, a Dravidian Language' (1969), టి. బి. ఎన్. భట్టాచార్య, 'The Pengo Language' (1970).

ఉపకుటుంబ విభజన

అతిప్రాచీనకాలంలో ఒకే భాషగా ఉన్న మూలద్రావిడ భాష ఇప్పటి ఇరవైయొక్క భాషలుగా వివిధంగా మారింది అనే సమస్య వండితులని ఇటీవల కాలంలోనే ఆకర్షించింది. సాహిత్య రహిత భాషలపై వివరాలు సుమారు ఇరవై ఏళ్లనించి మాత్రమే తెలుస్తూ ఉండడం, సాహిత్యవంతమైన భాషలకూడా సమగ్ర పరిశోధనలు ఇటీవల కాలంలోనే ప్రారంభమవడం దీనికి కారణాలు. అంతకు ముందు కార్ల్ వెల్, జాల్ బ్లాక్ మొదలైన వండితులు కొన్ని భాషలు అతినన్నిహితమైనవి, కొన్నిటి మధ్య ఎక్కవభేదం ఉంది అనే విషయాలు సూచించి తారతమ్య నిరూపణతో సంతృప్తిచెంది ఊరుకునే వారు. కాని సోదర భాషల చరిత్ర నిజంగా తెలుసుకోడానికి అవి మూలభాష కాలక్రమంలో ఎటువంటి మార్పులు పొందడంవల్ల ఏర్పడ్డాయో తెలుసుకోవడం ముఖ్యం. దీనికి మొదటి మెట్టు ఇప్పటి భాషలలో ఏవి అతినన్నిహితంగా ఉండి, మూల భాషా కాలానికి ఇప్పటికీ మధ్యకాలంలో ఒకే భాషగా ఉండేవో తెలుసుకోవడం. ఇది తెలుసుకోవడానికి రెండు లేక అంత కన్న ఎక్కువ సోదర భాషలలోఉన్న 'తుల్య పరిణామాలు' (Shared Innovations) ముఖ్యధారం. ఒక పరిణామం రెండు సోదర భాషలలో తుల్యంగా ఉండి, మిగిలిన సోదర భాషలలో లేనట్లయితే అది ఆ రెండు సోదర భాషలూ విడిపోక ఒకే భాషగా ఉన్నకాలంలో ఏర్పడిందని ఊహించవచ్చు. కాబట్టి

మూలభాష విడిపోయిన తరువాత కూడా ఏయే సోదర భాషలు ఏకభాషగా ఉండేవో తుల్యసరిణామాల సహాయంతో నిర్ణయించవచ్చు.

ఈ సూత్రం ఆధారంగా తీసుకొని మూల ద్రావిడ భాష కాలక్రమంలో మూల దక్షిణ ద్రావిడ భాష, మూలమధ్య ద్రావిడభాష, మూలోత్తర ద్రావిడ భాష అనే మూడు భాషలుగా విడిపోయిందని వండితులు నిర్ణయించారు.

మూల దక్షిణ ద్రావిడ భాష కాలక్రమంలో ఇప్పటి తమిళం, మలయాళం, కొడగు, కోత, తోద, కన్నడం, తుళు భాషలుగా మారింది. మూల దక్షిణ ద్రావిడ భాషనించి తుళు మొట్ట మొదట విడిపోయింది (పి. ఎస్. సుబ్రహ్మణ్యం 'The Position of Tulu in Dravidian', Indian Linguistics 29 (1968): 47-66). తరువాత కొంత కాలానికి కన్నడం విడిపోయింది. ఆ తరువాత కొంత కాలానికి మూల కోత—తోద భాష విడిపోయి అది కాలక్రమంలో, కోత, తోద అనే రెండు భాషలుగా చీలిపోయింది. ఇక మిగిలిన తమిళం మలయాళం కొడగు భాషలలో కొడగు ముందుగా విడిపోయింది (కొడగు కన్నడానికి సన్నిహితమని మొదట్లో భావించేవారు కాని యీ అభిప్రాయం సరికదని ఈ మధ్యనే తెలిసింది) తరువాత తమిళం నుంచి మలయాళం 10 వ శతాబ్ది ప్రాంతంలో ప్రత్యేక భాషగా విడిపోయింది.

మూలమధ్య ద్రావిడ భాషనించి ఉత్పన్నమైన భాషలు తెలుగు, గోండి, కొండ, పెంగో, మండ, కూయి, కువి, కోలామీ, నాయకీ, పర్జీ గదబ. (మొదట్లో తెలుగు దక్షిణ ద్రావిడ భాషగా పరిగణించబడేది కాని ఇటీవల కాలంలో తెలుగుమధ్య ద్రావిడ భాష అనీ దానికి గోండి—కువి భాషలతో

అతిసన్నిహితమైన సంబంధం ఉందనీ తేలింది, చూ. భ. కృష్ణమూర్తి, Telugu Verbal Bases, పి. ఎస్. సుబ్రహ్మణ్యం 'The Central Dravidian Languages,' JAUS 89 (1969): 739-750).

మూలమధ్య ద్రావిడభాష మొదట్లో మూల తెలుగు—కువి, మూల కోలామీ—పర్జీ భాషలుగా విడిపోయింది. మూల తెలుగు - కువినించి మొదట తెలుగు, తరువాత గోండి, తరువాత కొండ విడిపోగా మిగిలిన మూల పెంగో, మండ, కూయి, కువి మూల పెంగో—మండ, మూల కూయి—కువి అనే రెండు భాగాలుగా విడిపోయింది. ఆ తరువాత ఆ రెండు భాగాలూ పెంగో, మండ, కూయి, కువిలుగా మారేయి. మూల కోలామీ—పర్జీ మొదట మూల కోలామీ—నాయకీ, మూల పర్జీ—గదబ అనే రెండు భాగాలుగా చీలి అవి తరువాత కోలామీ, నాయకీ, పర్జీ, గదబ భాషలుగా చీలిపోయాయి.

మూలోత్తర ద్రావిడ భాషనించి మొట్ట మొదట బ్రాహుయీ విడిపోయింది. ఆ తరువాత చాలాకాలంవరకూ కూడుఖ్, మూలొలు కలిసేఉండి అవి ఇటీవల కాలంలోనే వేరు భాషలుగా మారేయి. ఈ కారణంవల్లనే కూడుఖ్—మూలొలమధ్య అతి సన్నిహిత సంబంధం స్పష్టంగా కనిపిస్తూ ఉండగా బ్రాహుయీకి పీటికి అనేక విషయాలలో భేదం గోచరిస్తుంది.

పై చర్చలో యీ ఉపకుటుంబ విభజనకి గల ఆధారాలు విస్తరభీతివల్ల చెప్పలేదు. వాటిని గురించి తెలుసుకో గోరేవారు పి. ఎస్. సుబ్రహ్మణ్యం 'Dravidian Verb Morphology (A Comparative Study)' (Annamalai University, Annamalainagar 1971)-Appendix: Subgroups in Dravidian (505-531) చూడవచ్చు.

జానపద సాహిత్య సంపద - కోలాటపాటలు

శ్రీ ఎస్. గంగప్ప

పాక్షర ప్రజలకు వినడం, ఆనందం కలిగించడమే గాక వదిలోని శ్రమను పోగొట్టడం గూడ జానపద సాహిత్య ప్రయోజనమవుచి సర్వజన విదితమే. నాట్లు వేపేటప్పుడు, కలుపురీసే సార్యం, కోతలుకోసే సమయంలో, పినురాయి విసిరే వేళ—పాటకజనం పాడుతూంటే, శ్రమ, బాధ తొలగిపోయి, ఆనందం కలిగడం సహజమే. కాని కోలాట విషయం అలాకాదు. అందులో పాల్గొన్న వాళ్ళకు శ్రమ, చూచేవాళ్ళకు వినోదానందాలు కలిగడం జరుగుతుంది. మరి అలాంటప్పుడు శ్రమ పొందడానికి ఎందుకు కోలాటలో పాల్గొనాలి అనే ప్రశ్న ఉదయించడం సహజం. కాని ప్రేక్షకులకు వినోదానందాలు చేకూర్చి కాలక్షేపానికి పాటుపడే కోలాటగాళ్ళు, అడి, అడి అరిపిసోయి చెమటలు కక్కుతూ, శ్రమపడిసోయి శారీరకవ్యాయామం చేసిన ఫలితాన్ని పొందడం చాల ప్రధానవిషయం. లాము కాలక్షేపంతోపాటు సంతోషం పొందడం అన్న అనుషంగిక ప్రయోజనంగూడ కలదు. ఇట్లా కోలాట ఉభయత్ర ప్రయోజనకారిగా ఉన్నదని స్పష్టమవుతుంది.

సర్వసామాన్యంగా పల్లెటూళ్ళలో జరిగే ఉత్సవాల్లో, పండగ వచ్చాల్లో కోలాటకు అవకాశం ఎక్కువ. పల్లెటూరి ప్రజలకు అనే తీరికనమయాలు. పండగ వచ్చాయి, ఉత్సవాలు రావోతున్నాయనగానే కోలాట, పాటనేర్చిన ఒక వ్యక్తిని కుదుర్చుకుని ఉత్సాహవంతులైనవాళ్ళు ఒక జట్టుగా ఏర్పడి కోలాట నేర్పించుకొంటారు. అందరు బాగుందని అంగీకరిస్తే అట అడుతారు; లేదా కోలాటవేస్తారు. కోలాటను కోరిస్తే అని గూడ అంటారు. కోలాటతో అట, పాట

అనే రెండూకాలు చేరిఉంటాయి. అటగాళ్ళు ఉద్దులుద్దులు (జతలు జతలు)గా వర్తులాకారంలో ఏర్పడి కోరింపై క్రమపద్ధతిలో కొట్టుతూ, అవసరమైతే తమ చుట్టూ లాము తిరుగుతూ, గుండంగా తిరుగుతూ ఆడుతూంటారు. కోలాట నేర్పినవ్యక్తి వాళ్ళమధ్య ఉంటూగాని, లేదా వాళ్ళతో ఒకడైగాని అటను కొనసాగిస్తాడు. దీనినే కోరిన్నవేయడం అని గూడ వ్యవహరిస్తారు. కోరికను కోరిస్తే కట్టెలు అనే వాడుక గూడా వుంది. కోలాటగాళ్ళు వాళ్ళకు గజ్జెలు గట్టుకొని అడుతారు. అటలో మువ్వల పన్నడి శ్రుతికాగా, కోరిం శబ్దాలు తాళం కాగా, కమ్మగా కంఠమెత్తి, కోరిన్నపాట పాడుతూ, ఉల్లాసంతో, ఊపుగా ఆడుతూంటే అమాయకమైన, అరమరికలేని అమరాగపూర్వ హృదయులైన వాళ్ళ అటనుమాచి అనందించవలసిందేగాని చెప్పనీలుగాదు. మన వాగరకత బలిసి కేశాలంకరణ స్త్రీలలోనే మిగిలిపోయిందిగాని పూర్వం పురుషులు గూడ శిరోజాలు తెగబారెడు పెంచి, జాట్లు ముడిపేసి, పూలు పెట్టి సంతోషించేవాళ్ళు. కోరివు వేస్తూన్నప్పుడు గంతులువేస్తూఉంటే జాట్లు, జాట్లుతోపాటు పూలు ఎగురుతూంటే ప్రజలు పొట్టచెక్కలయ్యేట్టు నవ్వుతూ అనందించేవాళ్ళు. ఇది పల్లెటూళ్ళలో పరిపాటి అయిన విషయం. కాని తదితర జానపద సాహిత్యంలోగా ఇట్టి కోరిన్నపాటలు గూడ - పాట లేమి, కోలాటే - క్రమక్రమంగా వచ్చుగిల్లిపోతూ ఉండడం అందరికీ తెలిసిన సంగతే. అందుకు కారణం ఆధునిక యుగ తో మానసజీవితం యాంత్రికంగా తయారుకావడమేనని మనం గమనించవచ్చు. ఇట్టి కోలాట పాటలను పేకరించడం చాల అవసరం.

ఇతర జానపద గేయాంలాగే కోలాట పాటలను పేక
రించడంలో వేమా ప్రయత్నించాడు. ఈ సందర్భంలో
రాయలసీమ జానపద సాహిత్యోద్ధారకులు డా. తూమాటి
దొణప్పగారి కృషిని ప్రశంసించడం తీవ్రమైనది.
అనవరం. వారే దీనికి మార్గదర్శకులనడం
సమంజసము.

ఈ క్రింది పాటలు పాడినవారు శ్రీ కోలాట
రామప్ప (సోమందేపల్లి, పెనుకొండ తాలూకా).
ఆరంభంలో ఈ పాట పాడడం ఆయనకు వరిపాటి.

'కోలు కోలన్న చెలియ మేలుకోలన్న ||కోలు||
ఒక్కడే రామప్పనాయుని కొక్కడే కుమారుడంట
మరోపాకెము నుళ్లుదొర్లకు చుక్కపంటి అల్లు
డంటా ||కోలు||

బుక్కపట్నం బూసిదొర్లకు ముద్దుగా మేనల్లు
డంటా
కోలు కోలన్న చెలియ మేలుకోలన్న ||కోలు||'

—ఈ పాటలో తనపేరు రామప్ప అనీ, తన ఏకైక
పుత్రుడు నురేపాలెము, బుక్కపట్నంకు అల్లుడు,
మేనల్లుడు అయినట్లు ప్రారంభంలోనే తెలుపడం
జరిగింది. 'చుక్కపంటి అల్లు'డనే ప్రయోగం
గమనించదగింది.

కానుకలిక్కుని ఊరిపెద్దలను అడగడంలో
విప్రమత, అణకువ, కొంతవరకు దిడియంతో ఇలా
అర్పించాడు.

'అందరివారె అడుగలేనురా గోపాలదాల
కొందరివారె కొనరలేనురా
అందరివారె అడుగలేను కొందరివారె కొనరలేను
ఒకనితోన 1 ఓగుబుచ్చే 2 సరమాలే అడుగలేదు
||అందరి||

ఏదాది కేకపాట్లీ వుగాది పండగా
ఉగాది పండగ 4 ఎచ్చానీకి ఏమిలేదు.
వచ్చున నమరుణకు కుదిరించు నాస్వామి ||అందరి||
చిన్నవానిది పెండ్లయింది అడుగున నాకు సిగ్గయి
తుంది ||అందరి||

పాడి ఎనుము వట్టెమంచము
చిలుకుతాడు చేపించుస్వామి ||అందరి||
రీముచ్చుట, కోగిటి కుచ్చాటు దండా
ముంజేతి కోగిటి వెండికడిమూ
9 దండవరము సన్ననవరము చాలుస్వామి ||అందరి||'

—ఇట్లా మొదట అందరిలాగా అడగలేనని, కొందరి
లాగా కొనరలేనని అంటూనే తన కోరికల్ని విన్న
వించుకోవడంలో ఆతని వ్యమత స్పష్టమవుతుంది.
ఈ విధంగా అడగడంలోనే అమాయకుల నిర్మల
హృదయ, చమత్కారం గూడ చరిస్తాయి.

ఈ క్రిందిపాట మహావేగంతో పాడుతూ
కోలాటలో చమత్కారం చూపడం జరుగుతుంది.

'అమ్మారో పూలమ్మే దాన్ని పిలువ రాదమ్మ
భామరో పూలమ్మే దాన్ని పిలువరాదమ్మ
||అమ్మారో||

వీపున విరజాణ లేమొ కలిగిన వాడమ్మ
కాలిన కాలండీమేమొ కలిగిన వాడమ్మ
భూజాన భూచక్రాలు కలిగిన వాడమ్మ ||అమ్మారో||

—ఇదు 'అమ్మారో పూలమ్మే దాన్ని'
అని కొందరు పాడిన వెంటనే మరికొందరు 'పిలువ
రాదమ్మ'—అంటూ జోడించి పాడుతూ వేగంతో
ఉత్సాహాన్ని, ఉత్సాహంతో వేగస్థ ప్రకటనూ
గంతులువేస్తూ అడుతూంటే మహావానందంగా
అంటుంది. ఇలా టి వేగంతోనే పాడేపాట మరొకటి
వుంది అంగ్లేయులు మన దేశానికివచ్చి, తమ
ఆధికారాన్ని స్థిరపరచుకొన్న వెనుక క్రొత్తగా మన
దేశంలో రైలు ప్రవేశపెట్టబడింది. ఆ సమయంలో
క్రొత్తదైన రైలును జూచి పొమరకవి కట్టినపాట
యిది.

1. వగలు; 2. సరములు; 3. ఒక పట్టి—
ఒక వర్షాయము; 4. వెచ్చమునకు; 5. అడుగులకు;
6. ముచ్చటకు; 7. ఒకటి; 8. కడి
యము; 9. మంచి వగడాంతో కూర్చిన పెద్ద
దండ (పూర్వం ధరించే వాళ్లట).

'బండిరా 10 పగబండిరా దొరలెక్కేది రైల్ బండిరా
దొరలెక్కేది బండిరా దొరసామలెక్కేది బండిరా
రాణిలెక్కేది బండిరా రాజులెక్కేది బండిరా
11 జాతోడెక్కేది బండిరా బండిరా పగబండిరా
బండిమాస్తి యనుమురా దానికూత ఎంత
నయమురా
బండి ఎంత నయమురా దానికూత ఎంత
చక్కనరా బండిరా॥

—ఇందు ఆభ్యుదయకీతుడైన పామరకవి
హృదయం స్పష్టమయింది. పైగా అది ఆరంభదశ
కావడంవల్ల తెల్లవాళ్ళలో దొరలు, దొరసామలు,
రాజులు, రాణులు మొదలైన గొప్పవాళ్ళకుమాత్రమే
రైలు పరిమితమై ఉండడంకూడ గమనార్హం. తెల్ల
దొరకు 'జాతోడు' అని నామకరణం గావించడంకూడ
చాల బాగున్నది; భారతీయుడుగాక ఇతరజాతివాడని
దీనికి అర్థం కాబోలు! 'బండిరా' అని కొందరు
పొడిసెవెకుక అమితవేగంతో ఏమాత్రం వ్యవధిలేకుండా
తక్కినవాళ్ళు 'పగబండిరా' అని అందుకొంటూ
పాడుతూ గంతులువేయడం ఆటగాళ్ళ అమితోత్సాహా
నికి నిదర్శనం! ఇట్లే తక్కిన పాటలూ పాడడం
జరుగుతుంది.

శృంగార సంబంధి అయిన కోలాట పాటలు
అధిక సంఖ్యలో వున్నాయి. ప్రియా ప్రేములవిరహం,
కలయికవల్ల కలిగిన కష్టనష్టాలు, అయినా ప్రేమను
వదలుకోలేక, పూర్తిగా పొందనులేక పడేవేదన, పర
స్పర త్యాగం మున్నగు భావాలు శృంగార సంబంధ
మైన పాటలలో అభివ్యక్తమవుతాయి. ప్రేయసి
ప్రియుని వదలి ఉండలేనని జంటగానే ఉంటే
హాయి ననుభవించవచ్చునని ఈ కింది పాటలో చెప్పు
తూంది.

'కరిబెల్ల మేసిన్చి కజ్జాయమురుకులు

గంటులే కట్టంపుదూ నరసా మూటలేకట్టంపుదూ
మరిచి నేనెట్లుందురా నరసా మాంకా పట్టు
మందూ

వెండిచీ18 చిక్కింటి పగడి దీ దువ్వా14
15 కొవ్వరినూని సీసా

నీ వెంటనే తెస్తుంటేరా నరసా జంటగా వొస్తుం
టేరా ॥మరచి॥ ॥కరిబెల్ల మేసిన్చి॥
పెనుగొండ నంతకు పేటంచు16రైకకు
మన యిద్దరమూ పోతుంటేమో నరసా జంటగా
పోతుంటేమో ॥మరచి॥
కొడికండ సంతకు కొవ్వరి బెల్లానికి
మన యిద్దరమూ పోతుంటేమో నరసా జంటగా
పోతుంటేమో ॥మరచి॥

గోరంటల్లన తకు గోటంచువంచెకు
మన యిద్దరమూ పోతుంటేమో నరసా జంటగా
పోతుంటేమో ॥మరచి॥ ॥కరిబెల్ల॥

—ఇట్లు నాయక నాయకుని యందలి మరుల
విరుల సువాసనల నాశ్రాణించడానికిపడే తపాతపా
స్పష్టమయిబడింది. ఇందులో పెనుగొండ, కొడి
కొండ, గోరంటల్ల—అనే దగ్గర ఊళ్ళ పేర్లుకూడ
తెలుస్తున్నాయి.

ఇట్లే ఒకటే 'కముగుట్లకొండమీద' తామ
వలచినవానిని కలుసుకోవడంవల్ల అపవాదు, దానివల్ల
ఇంటాబయటాకూడా బాధ కలిగిందని తెలుపుతూంది.

'చిన్నిదో చిన్నిదాన్నిరా

కముగుట్లకొండమింద కలిసి నా స్వామి

చిన్నిదో చిన్నిదాన్నిరా

వజ్రాలుతెచ్చి వాగిట్లోనేపోసి

వదిరా మరదండల్లో 17 వాదొచ్చ రాజా ॥చిన్నిదో॥

పగడాలుతెచ్చి పంచలోనేపోసి

బావమరదులలో 18 బాదొచ్చ రాజా ॥చిన్నిదో॥

ముత్యాలుతెచ్చి ముడికొంగులోపోసి

ముండమోపులలోన వాదొచ్చ రాజా ॥చిన్నిదో॥

19 వావులో 20 గూకోని దోపిలొగ్గుకోని

దోపూరి దొరబిడ్డ గురికాలుపోలాయ ॥చిన్నిదో॥

10. పాగబండి; 11. అంగేయుడు
12. కరి — వల్లవి; 13. చిక్కింటి;
14. దువ్వెన; 15. కొబ్బరి; 16. రవిక
17. వాడు వచ్చినది; 18. బాధ వచ్చినది
19. త్రోవలో; 20. కూర్చుండి.

జానపద సాహిత్య నామక - కోలాట పాటలు

—పాపం చివరికి తనినే నమ్ముకొన్నాడుకు
తనగతి అధోగతి అయినదని విపిండినది.

ఈ క్రింది పాటలో ప్రయుక్తాలు తన కోర్కె
లను దెలిపి వాటిని తీర్చవలసిందని ప్రయుక్తి
మొరబెట్టుకొంటుంది ఇందులో అనంతపురం,
పామిడి, ధర్మవరం, గుట్టూరు మున్నగు ముఖ్య
మైన స్థానాలపేర్లు వాటి ప్రసిద్ధిగూడ స్పష్టం
చేయబడింది.

‘అదిగదిగో అనంతపురము నంచనా పెంకావనము
ప్రక్కలోనే పామిడేరన్నా
ఓయమ్మ 21 జాన వాట్టి కొవ్విరి 22 వారలాడన్నా
ధర్మరము సంతలోనా డండిగా పూలుండా యిగన
నా కొక్క దండనంపరా
ఓయమ్మన చాలుకుంటే చెన్నాలంపురా
గుట్టూరి సంతలోనా 23 గుండ్లు దండూ
చాలగోపూ

నాకో వొక్క దండ ప పరా
ఓ యమ్మ జానా చాలుకుంటే చెన్నాలంపురా
||అదిగదిగో||

ఈ క్రింది పాటలో కోలన్నవేర్చిన వగలాడు
వగలాడి అంచడంపలను మెచ్చుకొంటున్నాడు -

24 తుమ్మిదలుండా ఏమిరా
దాని కురులూ 25 కుసుళ్లు పైన 26 వేదామిరాలుండా
ఏమిరా
కోలన్న కట్టి చేతిలోన కోడిపుంజోక చంకలోన
కోలన్నచేతవుంటే 27 కోలుకానిమనసు ఎల్లవుండు
||తుమ్మిద||

ఇను కిసుకడిన్నాలలోనా ఇమ్మైన రొమ్ములపిల్లా
28 సోజ్యమైన జొన్న పేనులోన సాగనుగత్తి
జగదాసికొచ్చా ||తుమ్మిద||
అట్లవచ్చా 29 మట్టుగాలి ఇట్ల తొక్కితీ
రేణిముల్లా
ఒంగిముల్లా తియ్యబోతే కన్నిపాయమే
కదిలిపాము ||తుమ్మిద||

ఇందులో పామరకవి కవిత్వ మధికంగా గోచ

రిస్తుంది. ‘తుమ్మిదలనంటే కురులు, సాగ
నుగత్తి, కన్య పాయము’ మొదలైన వదాలు
ప్రయోగించి, అంగంగవర్ణన గావించు ప్రబంధ
కవికంటే పామరకవి చాల మనోహరంగా,
మన్నితంగా వర్ణించడం మనం గమనించవలసిన
ముఖ్యవిషయం. పామరకవితనీది పరకోటి అనడం
సాహసం కాజాలదు.

సంకేతంతోపాటు ధ్వని, వ్యంగ్యంగాడ పామ
రుల కవిత్వంలో లేకపోలేదు. ధ్వని, వ్యంగ్యం కన్న
కావ్యం చాల ఉత్తమమైనదిగా చెప్పబడుతుందిగదా
మరి? అట్టి కవిత్వ కీ క్రిందిపాట నిదర్శనం. తనను
కాదని మంక ప్రయుని జేరినదేమో అనే అనుమా
నంతో ఒకడు ప్రశ్నిస్తే దానికి సమాధానం నాయిక
వ్యంగ్యంగా చెప్పడం గమనార్హం.

ఆమె : అంతరంగా నాగుతోట అకుతోటలో
నిమ్మతోట

నిమ్మతోటలో బొమ్మలాటరా
ఓ రెరికిలీ ! నిమ్మతోటలో బొమ్మలాటరా

అతడు : ఇప్పుకుంటి వింటిలోన నీ కొప్ప లో
పూలెక్కడా వీ

ఆమె : పొందులో జాలారికొమ్మురా
ఓ రెరికిలీ ! కొమ్ము 30 జూడిసి కొప్ప
నిండరా ||అంత||

అతడు : రాచేటి చిన్నదానా రాయికంటే గట్టిదానా
రావె రాగిమాను క్రిందికో

ఆమె : ఓ రెరికిలీ !.....మాటలాడేనా
||అంత||

21 జాన, 22. వేరాడు, 23. గుండ్లు
దండలు, 24. తుమ్మిదలు, 25 సందిట
ధరించు ఒక ఆభరణము కావచ్చును. 26. తామర
కాబోలు. 27. ఈ సందర్భంలో వగలుకాడు కావచ్చును.
28. అశ్వర్యమైన; 29. నుడిగాలి. 30 జడిసి,
శరించి.

మంచిదీ మాన్యుపిల్ల శిశుజ్జిక్కుంట
నేనుపోతి

అంతలోనే పొద్దుమవిగరా ||అంత||

బాబులోన బొబ్బొల్లి శిశిలిక బండసరము
కొరికలూడ

బిల్లలమ్మ తాడు తెగిరా ఓ రెరికిరీ బిల్ల

లమ్మతాడు తెగిరా

కట్టుకట్టు ఎదురుగొట్టి కాముగొండ

లేరుకట్టి

లేరుకన్నా రాకపోయేవా

ఓ రెరికిరీ! లేరుకన్నా రాకపోయేవా ||అంత||

బొగ్గులాకి రంగులాయ శిశుగిరిచెండ్లు

రేకులిడిగ

శిశునానాకి శిశుమొబ్బు శిశుకప్పురా

ఓ రెరికిరీ! వాననాకి మొబ్బు కప్పురా

||అంత||

కల్లమింద కాకిపిల్ల నా పేరు నాగిపిల్ల

చేతిలోని దేగిపిల్లరా!

ఓ రెరికిరీ! చేతిలోని దేగిపిల్లరా ||అంత||

— ఇందులో కొప్పులో పూలెక్కుడినది అతడడి

గితే కొమ్మ జడిసికొప్పునిండిండిని ఆమెసమాధానం.

బిల్లి శిశునంగూడ ఆమెకు బాగా తెలిసినట్లుంది.

అంతలో కొంతసరకు వ్యవహారం బెడిసిపోగా 'కాము

గొండలేరుకు అవగా రథోత్సవానికి రాకపోతావా?'

అని ఆమె భావిస్తోంది. మొగిలిచెండ్లు రేకులిడిగ

నల్లని బొగ్గుకు రంగు వేసినట్లు

యినదని, వాసనకు మబ్బు కప్పుతుందని

ఆమె భావపడుతుంది. 'వాసనకు మబ్బు-ప్పును'

అనగా మొగిలిరేకుల పరిమళం ఉండిలేనిదవుతుందని

ఆమె భావం. కాకిపిల్లను పేర్కొంటూ తనపేరు

'కల్లమింద కాకిపిల్ల నా పేరు నాగిపిల్ల' అని

సంతోషం చేస్తోంది. ఇంకా ఆ 'నాగిపిల్ల చేతి

లోని దేగిపిల్లరా!' ఇంతకంటే సాగసుగా, నాజుకుగా

కవిత్వం చెప్పడం సాధ్యమా? ఇందులో చిట్టి

వైచిత్ర్యం, వ్యంగ్యం, ధ్వని, సంకేతం—అన్నీ ఒక

చోట కలిసి వ్యూహము వృధము రంజకంగా

ధ్వనిస్తూ, అనందాపాదీయై ఉన్నవనడం సహజమే!

ఈ విషయంలో జానపద సాహిత్యం ప్రాథ సాహ

ిత్యంతో ఏ మాత్రం తీసిపోదు పై పేర్లు

పాడిత్య ప్రకర్ష. చందోజ్ఞానం లేని సామరుని

నోటినుండి వెలువడిన ఈ మాటలు వాకంటే

వ్యవధాలా శ్రేష్ఠమైనవనే చెప్పాలి.

అట్లే తన ప్రేమను, త్యాగాన్ని ఒకతె ఇలా

తెలియజేస్తోంది—

'నిన్ను నేను మరువలేనురా

నా చక్కని సరివాల గొండల సామి అమాసలింగా

నిన్ను నేను మరువలేనురా

నీ పొందెడ బాగులేనురా

ఉంటే ఈ పూరిలో ఉండు పోతే మీ పూరికి పోరా

చుట్టువట్టు శిశిపిల్లల్లోవుంటే చూడక మనసు

వుండదు ||నిన్ను నేను||

కూరిపోతే నాపేని? రా! నాలోపోతే నాపేనికి

రారా

నీ మునుము నా మునుమూ వేనెకాసి

40కోసినీ మూనాలు కట్టులుకట్టి

కట్టలన్నీ నే గూటికిపెట్టి గూటిక్కిదనిమ

గూర్చుండబెట్టి

నాకు తెచ్చి దుత్త⁴¹దంబీలుపోసి కన్నాలుచూతు

||నిన్ను నేను||

—ఇందామె ప్రేమైకజీవి అని స్పష్టమవు

తుంది. ఉంటే తన ఊరిలో పోతే వాని ఊరికి—

లేకపోతే చుట్టూ ప్రక్కపల్లెలలో ఉండడానికి

31. మజ్జిగకొరకు, 32. బిల్లి, 33.

పలికినది, 34. మొగిలి, 35. వాసనకు, 36.

మబ్బు, 37. కప్పు. 38. పల్లెలు, 39. చేనుకు

40. కోసిన, 41. అంబలి.

వీల్లేదట. అవదద్దనే ఉంటే ప్రేయని పనులన్నీ
తానే చేస్తుండటం! అంతటి దామె త్యాగం!

దేవతలపై పాడినపాటలుగూడ లేకపోలేదు.
నరసింహస్వామి పై చెప్పబడిన దీ క్రిందిపాట -

‘ఒడిఒడిగంధాలు మెడనిండ 42వనమాలు

43మగమాల చిన్నసోయినదీ నరసింహ మగమాల
44కలదప్పినదీ

45యాడవడిపోయెనో ఎరగ నీ వనమాలు ఎవలెట్లు
చేరినాదో

కూర్చిన్నీ 46ముత్తాలు కుచ్చుచేసినదీ డ
బంగారిగుండ్లు పేరన్నా నరసింహ బంగారిగుండ్లు
పేరన్నా ||యాడవడి|| ఒడిఒడి||

47దాననావుండేటి ద్వారపాలకులార మీరన్న
చూడలేవా

వనమాలు మీరన్న కానలేదా ||యాడవడి||

గరగరనా తిరిగేటి 48గరకమంతులార మీరన్న
చూడలేదా

వనమాలు మీరన్న చూడలేవా
||యాడవడి|| ఒడిఒడి||’

దీనికంటే శ్రీకృష్ణలీలావిలాసాలు వర్ణించే
పాట ప్రధానమైంది. కృష్ణుడు లీలామానుష విగ్ర
హుడుగదా! కృష్ణుడు బాల్యంలో గొల్లవారిండ్లలో
చేసిన ఆగడాలు అన్నిన్నవరదు. ఆ ఆగడాలు భరింప
లేక యాదవస్త్రీలు యశోదతో మొరబెట్టుకొన్న
ఘట్టం చాల ప్రసిద్ధమైనదేగాదు, మిక్కిలి
ప్రచారం గలదికూడ. అందుకు నిదర్శనం ఈ క్రింది
పాట—

‘అమ్మనినవె యశోద నీ వరతనయుడూ

చేసిన్నీ పనులు 49విచారించబోతే భారతము
భాగవతమాయనో

ఎట్లనే తల్లీ ఎట్లనే యశోదమ్మా ఎట్లనే
||అమ్మ||

చిలిపి వానికి యిచ్చి చేష్టలు ఎక్కడా
ఎరుగాము మేము

పనులునీచారించబోతే భారతము భాగవతమాయనో
ఎట్లనే తల్లీ ఎట్లనే యశోదమ్మా తల్లీ ఎట్లనే
||అమ్మ||

నిన్న 50సందివేళలో మా కన్నె⁵¹ చిన్నది జరిక
మాడగ

కన్న 52తిప్పులుపెట్టి చెక్కునొక్కి వరుగెత్తి
వచ్చినాడంట

అడగవే తల్లీ! అడగవే యశోదమ్మా తల్లీ అడగవే
అమ్మా గొల్లపిల్ల వాండ్లగూడి వీదులంబడి
ఆటలాడగ

53ఒక్కముద్దిమ్మాని రక్కసీవలె చెక్కునొక్కితే
ఒక్క⁵⁴పాల్లు సోకేనేమా? ఎరుగనేతల్లీ ఎరుగనే
యశోదమ్మా తల్లీ ఎరుగనే

నిన్న⁵⁵వద్దనలేచి మాచెలి పెరుగు చిలుకుతుండగా
56చారుడూతో పెరుగునీసి జ్వరి వరుగెత్తి
వచ్చినాడంట

అడగవే తల్లీ! అడగవే యశోదమ్మా తల్లీ
అడగవే

నిమిరా మనా చిస్తితనయా నీ కడిగినంత

వెన్నముద్ద ఇస్తుగదరా కన్నకొడుకా

గొల్లవారిండ్లలోనా 57దొంగలిచ్చోస్తీనంట

నిలరా తనయా! నిలరా!

అమ్మనాళ్లే 58దేవినాకిలిసి దేవుడేమా 59తినిసితే
జ్వరి నాపై ఏసినాడే తల్లీ! ఏసినాడో.’

—ఇందులో బాలకృష్ణుని చిలిపి చేష్టలు
పామరకవి చక్కగా వివరించాడు. సామాన్యంగా ఏదైన
వని అతిగా మితిమీరితే ‘రామాయణమైందే’ అనడం
లోకసహజం! కాని ఇక్కడ పామరకవి కృష్ణుడు

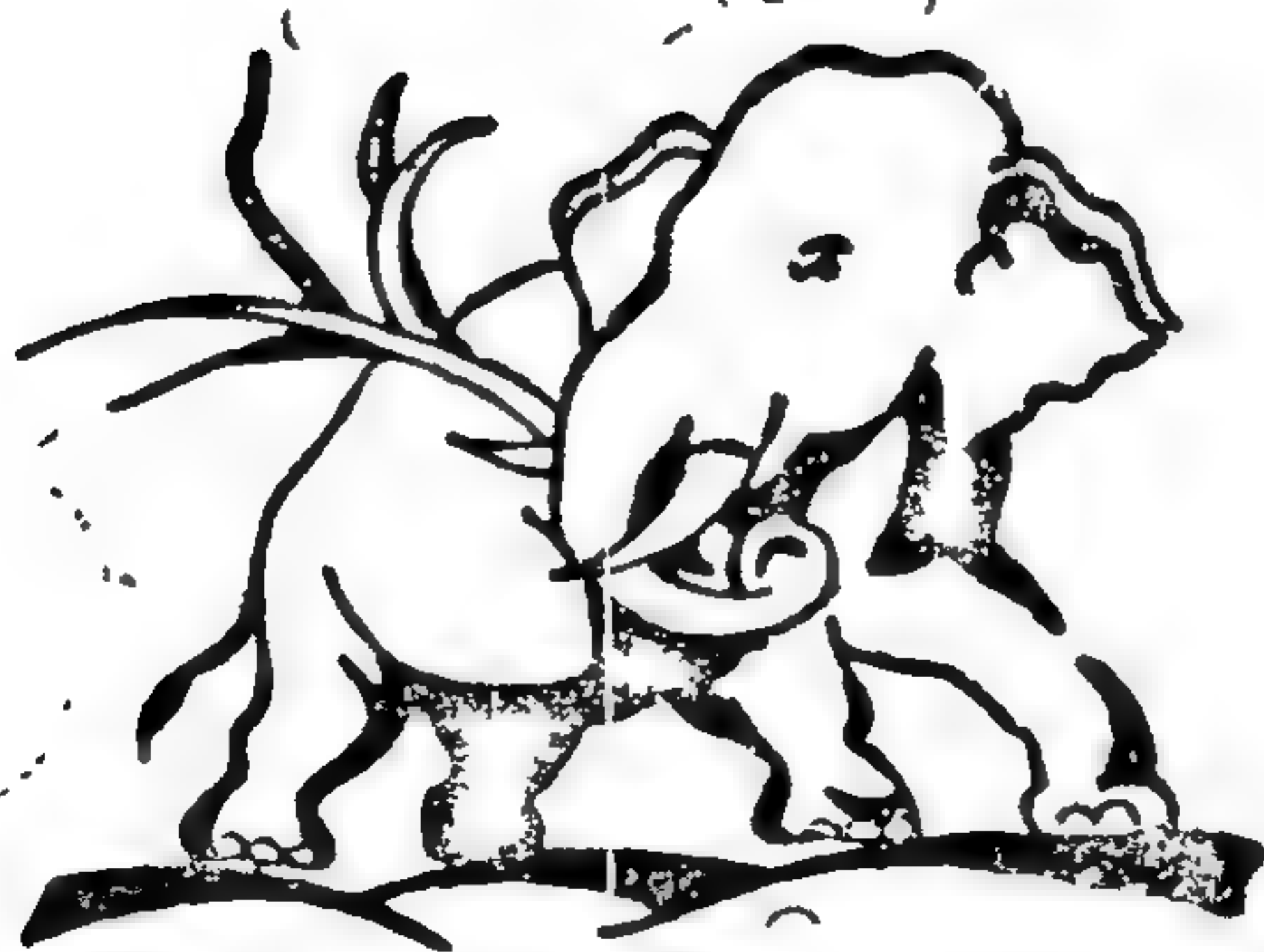
42. వనమాల, 43. మొగమాల, 44. కళ,
45. ఏడవడిపోయెనో, 46. ముత్తాలు, 47. దోవ-
త్రోవ, 48. గరుత్మంతులార. 49. విచారించ,
50. సంధ్య 51. కన్నె 52. తిప్పులు, 53. ఒక్క,
54. పల్లు, 55. ప్రాద్దున, 56. చారెడు.
57. దొంగిలించి వచ్చితివట, 58. దేవులు-స్వాత్రు
చేయివెట్టి దేవులు, 59. తిని.

'చేసిన పనులు విచారించబోతే భారతము భాగవత మాయనో' అని వల్కడంలో ఎంతయినా జాచిత్వం ఉన్నది. కృష్ణ సంబంధి కథలు భాగవత భారతాల రోనేగదా ఉన్నాయి మరి? అందుచేతనే రామాయణ మైందని పేర్కొనలేదు. కాని ఇదయినా మనం విమర్శనాత్మక దృష్టితో మెచ్చుకొనేదేగాని పాపం! పామరకవి ఇంత ఆలోచనాత్మక దృష్టితో పాటకట్టి ఉంటాడనడం సత్యదూరం! ఏమైనా సున్నిత మైన పదప్రయోగంతో నాజూకుగా చెప్పడం నిజ మైన వ్యక్తిత్వ (originality) గల కవికిమాత్రమే సాధ్యమవుతుందనడం సమంజసం. అట్టి దీ జానపద కవిలో కలదు.

ఇట్లు జానపద సాహిత్యంలో కోలాట పాట

లకుగూడ ఒక ప్రత్యేక స్థానం కలదనడం పై పరి శీలనవలన స్పష్టమయినది ఇలాంటి పాటలుపాడుతూ వండగ పబ్బాలలో, ఉత్సవాలలో జానపదులు సంతోషిస్తూ పూర్వం పోయిగా కాలం వెళ్ళబుచ్చుతూ ఉండేవాళ్ళు. మరి బీవితం యాంత్రికంగా మారి పోయిన ఈ ఆధునిక యుగంలో కోలాటాడేవాళ్ళు కరువైపోయారు; తీరికలేదు; ఒకవేళ ఉండినా చూచి ఆనందించేవాళ్ళు కుక్కన; అవకాశంగూడ లేదు. కనుకనే ఈ జానపద సాహిత్యం సాధ్యమైనంత వరకు సేకరించి నిజమైన లెలుగుదనం, నుడికారం పలుకుబళ్ళు మొదలైన వాటిని పరిరక్షించి రాబోవు తరం వారికందివ్వడం ప్రతిష్ఠా కీ చేయవలసిన ప్రథమ కర్తవ్యం! అందుకై అందరు ప్రయత్నిస్తారని ఆశిస్తున్నాను!

ప్రాచీన ఈజిప్టులో మతం

శ్రీ శిష్టా కాళిదాసు

ప్రాచీన ఈజిప్టు దేశంలో క్రీ. పూ. 3000 సంవత్సరాలకంటే ఒక ఉత్కృష్టమైన నాగరికత విలసిల్లింది. ఇది ప్రపంచ చరిత్రలో అతిముఖ్యమైన నాగరికతలలో ఒకటి. ప్రాచీన గ్రీకు, రోమను నాగరికతలు తద్వారా ఇతర నాగరికతలూ యీ నైలునదీ నాగరికతవల్ల చాలా ప్రభావితమైనాయి. మొట్టమొదటి నాగరిక సమాజం ఈజిప్టులోనే ఉదయించిందని చాలామంది చరిత్రకారుల అభిప్రాయం. దాదాపు మూడువేల సంవత్సరాలు అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిన యీ నాగరికత ప్రపంచంలో అనేక విషయాలకు దారిమార్పిడిగా పనిచేసింది. పంక్తిలో లభించిన అభివృద్ధిని సాధించింది. ఇతర నాగరికతలలోకంటే ఈజిప్టు ప్రజాజీవితంలో మతం, మత విశ్వాసాలూ అతిముఖ్యమైన సానాన్ని ఆక్రమించాయి. నిజానికి ఈజిప్టులోని ప్రతివ్యవస్థ, ప్రతిసంప్రదాయం మతవిశ్వాసాలతో ముడిపడి వున్నాయి. ఈ మత విశ్వాసాలను తెలుసుకోవటం ద్వారా ప్రాచీన మానవుడి మతస్వరూప స్వభావాలు మనకు తెలుస్తాయి.

ప్రతి నాగరికత అది విలసిల్లిన ప్రదేశాన్ని బట్టి, భౌగోళిక విశేషాలనుబట్టి తన ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంటుంది. అట్లాగే మత విశ్వాసాలు కూడా భౌగోళిక పరిస్థితులమీద చాలావరకూ ఆధారపడి వుంటాయి. ఈజిప్టు ప్రజల జీవితంలో అతిముఖ్యమైనవి నైలునది. అట్లాగే ఈజిప్టు లోని శీతోష్ణ పరిస్థితులు. అక్కడ ఏవన్నువు కుల్లిపోవడం, ఎక్కువ పొడవు పోవటం జరుగుదు. ఈ రకంగా ప్రతివస్తువుకు కొంతవరకూ శాశ్వ

తత్వం కలిగింది. రాయుగంనుంచీ మానవుడు, సూర్యుణ్ణి, సూర్యశక్తిని : జీవన హేతువులుగా గ్రహించాడు. రకంగా నైలునదీ, 'శాశ్వతత్వం', సూర్యుడు— ఈజిప్టు మతానికి ప్రాతిపదికలు అయ్యాయి.

మత విశ్వాసాలు

ఒక మతాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలంటే ముందుగా ఆ మత విశ్వాసాలను గురించి తెలుసుకోవాలి. ఈజిప్టు ప్రజలు పరలోకంలో నిశ్వాసం వున్నవారు. మరణానంతరం పరలోకానికి వెళ్లటం, అక్కడ భోగాలు అనుభవించటం జరుగుతుంది. ఈ పరలోకానికి వెళ్లేది 'బా' అనే పదార్థం. 'బా' అనేది ప్రతిమనిషికి ఉంటుంది. మరణానంతరం అది సమాధిపద్ధతానీ, పరలోకంలోగాని ఉంటుంది. 'బా' అంటే ప్రేతాత్మ అని మనం అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఇది మానవ శిరస్సుతో పక్షిరూపంలో వుంటుందని వారి నమ్మకం. ఇలాంటిదే వేరొక ప్రేతరూపం 'కా' అనేటటువంటిది. 'కా' ప్రతి మనిషితోనూ వుండుతుంది. ఇది ఒక రకమైన శక్తి లాంటిది. ఇది సర్వదా మనిషితోవుండి అతడిని కాపాడుతూ వుంటుంది. 'కా' శరీరాన్ని వదిలివేస్తే మరణం సంభవిస్తుంది. మరణానంతరం భౌతిక దేహాన్ని వదిలి 'కా' పరలోకం వెండుతుంది. 'బా' 'కా'ల తత్త్వాన్ని గురించి పండితులలో అనేక భేదాభిప్రాయాలు ఉన్నాయి. (ఈజిప్టు మతంలో యీ రకమైన, పరస్పర విరుద్ధమైన నమ్మకాలు అనేకం ఉన్నాయి). ప్రాచీన ఈజిప్టు జనులకు

శాశ్వతమైన ఆత్మపదార్థాన్ని గురించి తెలియదని బ్రెస్సెడ్ వండితుని అభిప్రాయం.

పరలోకాన్ని గురించి అనేక విశ్వాసాలు ఉన్నాయి. వాటిలో కొన్ని పరస్పర విరుద్ధమైనవి. ఈజిప్టు నాగరికతను గురించి కుట్నాంగ పరిశోధించిన సర్ ఫిల్డర్స్ పెట్రీ వారి పరలోక విశ్వాసాలను మూడు రకాలుగా విభాగించాడు. 1. మనిషి మరణానంతరం అతని 'బా' సమాధివద్దనే అదృశ్యంగా నలచుకొన్నా వుంటుంది. సమాధిదేవత దానికి కావలసిన సమస్త పాత్రలు, ఆహార, పానీయాలు సమకూరుస్తూ వుంటుంది. లేదా మరణించిన వ్యక్తియొక్క సంతతి సమాధివద్ద భోజనానికి నైవేద్యం పెడతారు. 2. మరణానంతరం 'బా' పరలోకమైన పాతాళానికి వెళుతుంది. అక్కడ పాతాళాధిష్ఠానదేవుడు ఒసిరిస్ జీవియొక్క పాపపుణ్యాలను విచారిస్తాడు. ఆయన తన న్యాయస్థానంలో జీవియొక్క హృదయాన్ని త్రాసులో తూకం వేస్తాడు. త్రాసులో ఒకవైపు హృదయాన్ని రెండవవైపు ఉష్ణవక్షి యొకను (ఇది సత్యానికి ప్రతీక) పెట్టి తాల్ అనే దేవుడు తూస్తాడు. జీవి తాను 42 మహాపాపాలను చేయలేదని చెబుతాడు. నిర్దోషిత్వం రుజువయితే 'బా' పూర్వరూపం ధరించి ఒసిరిస్ యొక్క స్వర్గధామంలో నివసిస్తుంది. ఈ స్వర్గం ఈజిప్టు లాగే వుంటుంది. అక్కడకూడా నైలునది ఉంది. పుణ్యజీవులు వంటలు వండిస్తూ భోగభాగాలు అనుభవిస్తూ నిరంతరం ఆనందంగా వుంటారు. 3. మరణానంతరం 'బా' పశ్చిమంలోవున్న సూర్య లోకానికి వెళుతుంది. అక్కడ సర్వదా దేవనౌకలో విహరిస్తూ ఆనందంగా వుంటుంది. ఆ లోకం ఎల్లప్పుడూ కాంతిమయం. భయానికి, చీకటికి అక్కడ తావులేదు.

ఇదేకాక భౌతికకాయం తిరిగి జీవిస్తుందని, బా తిరిగి భౌతికకాయాన్ని చేతవ్యవంతం చేస్తుందని, జీవి మరలా భూలోకజీవికాన్ని అనుభవిస్తుందని కూడా ఈజిప్టు ప్రజలు విశ్వసించేవారు. అందు

వల్ల భౌతికకాయాన్ని రసాయనిక ద్రవ్యాలద్వారా విలీనచేసి (సీటినే మమ్మీలంటారు), దానిని భద్రమైన సమాధిలోపెట్టి, దానికి కావలసిన సర్వసదుపాయాలనూ కూర్చేవారు. ఈ సమాధిగృహాలే పిరమిడ్లు. ఈజిప్టురాజులు (ఫారోలు) అమకోసమై బ్రహ్మాండమైన పిరమిడ్లను నిర్మించుకున్నారు. మమ్మీలోపాటు, ఆ వ్యక్తికి నలబంధించిన సర్వసమస్తమునూ వయాస్పి పిరమిడ్లలో భద్రపరచేవారు. గోడల మీద ప్రకృతిని, స్వర్గదృశ్యాలను చిత్రించేవారు. జీవి తన నిర్దోషిత్వాన్ని స్వర్గంలో నిరూపించుకోవటానికి అవసరమైన మంత్రాలను గోడలమీద వ్రాశేవారు.

అమృతత్యక్కోసం, ఇహలోకంలోనూ, పరలోకంలోనూ సౌఖ్యంకోసం ఈజిప్టు ప్రజలు తమ దేవతలను ఆరాధించేవారు. వారు అనేకదేవతలను పూజించేవారు. రా, ఒసిరిస్, హోరస్, ఐసిస్ మొదలైన దేవతలచేకాక అనేకమైన ప్రకృతి దేవతలనూ, జంతుదేవతలనూకూడా ఆరాధించేవారు. వీరిలో ముఖ్యమైనవారు ఆమెన్ (వాయుదేవుడు), ఎఫిస్ (వృషభం), ముత్ (రాబందురూపం), సెజెక్ (మొసలి), అమబిస్ (నక్క, సమాధిని రక్షించేదేవుడు), హోఫ్ (గోదేవత), మొత్తంమీద రెండువేల దేవతలున్నట్లు వండితుల అంచనా. ఈ దేవతలను ప్రార్థనలతోనూ భూవదీపనైవేద్యాలతోనూ, బలురకాలనూ తృప్తిపరచేవారు మతంలో మంత్రతంత్రాలకు, కర్మకాండకు అతిముఖ్యమైన స్థానం వున్నది. మంత్రశక్తి పేరు హికే. ఈ శక్తికి సర్వప్రకృతి, మానవులు, దేవతలకూడా లోకువే. దీనిద్వారా మానవులూ, దేవతలూ తమకు కావలసిన దానిని సాధించవచ్చు. కర్మకాండద్వారా మంత్రాలద్వారా యీ శక్తిని వశపరచుకుని కావలసిన పనిని చేయించుకోవచ్చు. ఉదాహరణకు అంత్యక్రియలలోనూ, సాంఘిక శ్రాద్ధాలలోనూ జరిగే ఒక ముఖ్యమైన కర్మకాండమే తీసుకోవచ్చు. ఇది 'నోరు తెరిపించటం' అనే ప్రక్రియ. దీనిని చనిపోయిన ఫారో విగ్రహావద్ద

ప్రాచీన ఈజిప్టులో మతం

కానీ, మమ్మీవద్దకానీ జరిపేవారు. ముందుగా రక రకాల ప్రాచీనలలోని పవిత్రజలంతో విగ్రహాన్ని సంప్రదించి ధూపం వేయాలి. ఈ ధూపం విగ్రహాన్ని పూర్తిగా చుట్టివేయాలి. తర్వాత ఉప్పుముద్దలను విగ్రహానికి సమర్పించాలి. విగ్రహంయొక్క కళ్ళనూ, ముక్కునూ, చెవులనూ రాగిపులి మొదలైన మంత్ర దండాలతో స్పృశించాలి. మంత్రదండాలలో ముఖ్యమైనది మహామంత్రదండం. దీని చివరిభాగం గొర్రె తల కాయ రూపంలో వుంటుంది. మతగురువు దీనితో విగ్రహాన్ని తాకుతూ మంత్రం చదువుతాడు. 'సర్వ దేవతల నోళ్ళనూ తెరిచే యీ మహామంత్రదండం తో నీ నోరును తెరుస్తున్నాను'. అంటే దీనివ్వారా విగ్రహానికి ప్రాణం వచ్చినట్లు నమ్మకం. మరణించిన ఫారో ఒసిరిస్ దేవత అయిపోతాడు. అమృతశాస్త్రాన్ని పొందుతాడు. పరలోకంలో అమిత విశ్వాసం వుండటం వల్ల మంత్రక్రియలవ్వారా సంతిమిషీ స్వర్గానికి వెళ్ళే అవకాశం వుండడంవల్ల ఒసిరిస్ ఆరాధన చాలా ప్రాచుర్యాన్ని పొందింది ప్రత్యక్ష దైవమైన సూర్యుని ఆరాధనకూడా ఈజిప్టు మతంలో చాలా ముఖ్యమైంది. ఐతే ఇది ఎక్కువగా రాజకుటుంబానికి రాజరికానికి పరిమితంగా వుండిపోయింది. సామాన్య ప్రజానీకానికి ఒసిరిస్ ముఖ్యదైవం అయినాడు. ఒసిరిస్ పరలోక ప్రభువేకాక, నైలునదికి, తద్వారా ప్రకృతి జీవనానికి, పంటలకు అధిష్టాన దైవం. నైలునదిపొంగి భూమిసారవంతం కావడానికి, పంటలు పండటానికి, చెట్లు చిగిర్చటానికి ఒసిరిస్ కారణమవుతుంది.

దేవతలు

ఈజిప్టు మతం చాలా క్లిష్టమైనది. ప్రతి సంగరానికి ప్రత్యేక దేవతలు వుండేవారు. అంతో ప్రతిరక రానొక జంతువు నుంచో, గ్రహంనుంచో పుట్టినట్లు ఒక వాటిని కులదేవతలుగా పూజించే దేవతలు, గ్రహదేవతలూ క్రమంగా

ప్రాముఖ్యాన్ని వహించి ఆయా తెగలకు, నగరాలకు చిహ్నాలై ముఖ్యదేవతలుగా రూపొందారు. ఈజిప్టులో దేవతలు పక్షి, పశు, మావన రూపాల్లో పూజింపబడ్డారు. దేగ సూర్యరూపమైన హోరస్కు చిహ్నమైంది. సృష్టిభూత-లోవుండే ఎఫిస్, ప్టాహ్ యొక్క అవతారం. హథోర్ గోరూపంలో ఉంటుంది. సమాధిని రక్షించే అనుబిస్ సక్క తలకాయతో వుంటాడు.

ప్రసిద్ధి పొందిన వీరులూ, రాజులూకూడా కాలక్రమాన దేవతలుగా మారారు. ఇటువంటి దేవతలలో ముఖ్యుడు ఒసిరిస్. ఫ్రేజర్ పండితుడి ప్రకారం ఒసిరిస్ ఒక తెగకు నాయకుడు. అతడు వ్యవసాయము మొదలైన నాగరిక వృత్తులను ప్రవేశపెట్టాడు. అతడు వేంక తెగనాయకుడైన పెత్ అనే వానివల్ల చంపబడ్డాడు. ఒసిరిస్ కుమారుడైన హోరస్ పెత్తో పోరాడి, అతనిని వోడించి పగపాదించాడు. తండ్రి రాజ్యాన్ని తిరిగి పొందాడు. మరికొందరి పండితుల ప్రకారం ఒసిరిస్ నైలునది దేవత. సారమతం ప్రబలిన తరువాత ఒసిరిస్ సార దేవతలలో ఒకడైనాడు. అతడు ఆకాశదేవుడైన నుత్మా, భూదేవత గెబ్కు కుమారుడు అయినాడు. అంతేకాక సూర్యదేవుడైన ఆతుమ్ సంతతి వాడుగానూ, ఈజిప్టు రాజులకు మూలపురుషుడగానూ చిత్రించబడ్డాడు. సూర్యారాధన ప్రబలిన తరువాత చనిపోయిన ప్రతిరాజు ఒసిరిస్గానూ, పరిపాలించే రాజు అడి కుమారుడు హోరస్గానూ చిత్రించబడ్డారు. ఐసిస్ ఒసిస్యొక్క సోదరి. ఆమె అతడి భార్యకూడా. వారి కుమారుడు హోరస్. ఈజిప్టు రాజవంశంలో సోదరి సోదరులు వివాహం చేసుకోవటం ఆచారమైంది.

ఒసిరిస్ ఈజిప్టుకు మొట్టమొదటి రాజు. అందువల్ల అతడు రాజలంఛనాలతో చిత్రించబడ్డాడు. రెండు ఈజిప్టుల (ఎగువ దిగువ ఈజిప్టు) ఐక్యానికి చిహ్నమైన రెండు రంగుల (ఎరుపు,

తేలుపు) కిరీటాన్ని ధరిస్తాడు. రాజరిక చిహ్నమైన సర్పం దానిచుట్టూ పెనవేసుకుని వుంటుంది. కిరీటానికి రెండు చూకలు వుంటాయి. ఇవి సత్యానికి సంకేతం. ఒక చేతిలో చామరమూ, రెండవ చేతిలో దేవదండమూ వుంటాయి. హోరన్ కూడా యిలాంటి రాజలాంఛనాలతో చిత్రీకరించబడ్డాడు. ఐస్ కూడా రాజలాంఛనాలతో చిత్రీకరించబడింది. ఆమె ప్రకృతి దేవత. సచ్చటి పాతలకు, దాన్యానికి అధిష్ఠానదేవత. పురుష, ప్రకృతులకు ఒసిరిస్, ఐసిస్లను సంతేతాలుగా మన చెప్పుకోవచ్చు.

సౌరదేవతలు అనేకమంది వున్నారు. వారిలో ముఖ్యుడు 'రా'. అతడు సూర్యుడు. సూర్యబింబం ఆతడి సంకేతం సూర్యారాధన వ్యాప్తి చెందటంలో అనేకమంది స్థానిక దేవతలకు 'రా'నామం తగిలించబడి, వారందరూ సౌరదేవతలుగా పరిగణించబడ్డారు. థీబ్సు నగరానికి చెందిన ఆమున్ - రా, హెలియో పోలిస్ కు చెందిన ఆతుమ్ - రా ప్రముఖ దేవతలైనారు. రా ముఖం గ్రద్దరూపంలో వుంటుంది. అతడు గుండని సూర్యబింబాన్ని తలమీద ధరిస్తాడు. దానిచుట్టూ సర్పం వుంటుంది. ఆతుమ్ - రా ఈజిప్టు రాజకిరీటాన్ని ధరిస్తాడు. ఆమున్ తలమీద ఉష్ణ, షీ చూకల కిరీటం వుంటుంది. అతడి చేతిలో కొరక వుంటుంది. అతడు సృష్టికర్త. ఆమున్ భార్య ముత్ రాబందు రూపంలో వుంటుంది. వారి కొడుకు ఫోంసు చంద్రుడు. అతడు దేగరూపంలో కూడా చిత్రీకరించబడ్డాడు.

నిజానికి ప్రతిదేవతలోనూ కాస్తోకూస్తో సూర్యాంశ వున్నది. మల్ అనే ఆకాశదేవత వున్నప్పటికీ రా కూడా ఆకాశదేవతగానే రూపొందాడు. సూర్యుడు 'రా' గర్భవలె ఆకాశంలో పయనిస్తాడు. ఉదయసూర్యుడు యువకుడైన శ్రేష్ఠి. అస్తమయ సూర్యుడు వృద్ధుడైన ఆతుమ్. హోరన్ మౌక సూర్యదేవుడు. అతడు గర్భరూపంలో వుంటాడు. తూర్పుఆకాశంలో నలుగురు హోరసులు వుంటారు.

మెంఫిస్ నగరదేవత ప్టాహ్ మౌక ముఖ్యమైన దేవుడు. కాలక్రమాన అతడు కూడా సృష్టికర్తగా రూపొందాడు. ఒక సంప్రదాయం ప్రకారం రా, ఆమున్, ప్టాహ్ లు ముఖ్యదేవతలు. వారిలో సర్వదేవతలూ సిహితమైవున్నారు.

దేవతలు జంతురూపాలతోనూ, పక్షిరూపాలతోనూ చిత్రీకరించబడ్డారు. వారు అనేకచిహ్నాలను ధరించివుంటారు. వీటిలో ముఖ్యమైనవి సూర్యునికి చిహ్నమైన బింబం, ఈజిప్టు రాజుల కిరీటం, ఉష్ణ, పక్షిం చూకలూ, మంత్రదండం. మంత్రదండంలో మూడు ముఖ్యభాగాలు వున్నాయి: 1. ప్రాణచిహ్నమైన లంఖ్ 2. శాశ్వతత్వచిహ్నమైన దెద్ 3. దేవతలు ధరించే దండం.

పు రా ణ గా థ లు

దేవతల పుట్టుపూర్వోత్తరాలూ, వారి చర్యలూ, సృష్టి స్థితి లయాలకు సంబంధించిన గాథలు ప్రతి మతంలోనూ చాలా ముఖ్యమైనవి. ఇవి చుటానికి పురాదిరాళ్ళలాటివి. ఈజిప్టు గాథలు అనేకం వున్నాయి. వాటిలో ముందుగా సృష్టి గాథను చూద్దాం. చాలా మంది దేవతలు సృష్టికర్తలుగా చెప్పబడ్డారు. క్షిష్ణమైన ఈజిప్టు మతంలో గాథలుకూడా రక రకాలుగా, కొంతవరకూ పరస్పరవిరుద్ధంగా కనుపిస్తాయి. సృష్టికిముందు సర్వం జలమయంగా వున్నది. దీనిలో సృష్టికర్త ఆతుమ్ ముందు ఒక కొండగుట్టను సృష్టించాడు (ఇదే తర్వాత భూమి అయింది). స్వయంభువులయిన ఆతుమ్ పు అనే వాడేవుణ్ణి, లెఫ్ నుత్ అనే తేమదేవతనూ సృష్టించి వారికి గెబ్ అనే భూదేవుడు, నుత్ అనే ఆకాశపుట్టారు. వీరిమంచి ఒసిరిస్, సెత్ అనే తలూ, ఐసిస్, నెఫ్టిస్ అనే స్త్రీదేవతలూ ఐసిస్, నెఫ్టిస్ లను ఒసిరిస్, సెత్ లు వివాహముగా మిగిలిన దేవతలందరూ మానవసృష్టికి ఈజిప్టులో ప్రవేశించేరేదు. సృష్టిలోని జంతుజాలంలో

మాత్రమే. జంతువులమీద, ప్రకృతిమీద మానవుని ఆధిక్యత గుర్తింపబడలేదు.

మ, టెఫ్నుత్ లను ఆతుమ్ తన లాల్ గం లోంచి పుట్టించినట్లు ఒక కథ. తన పీఠ్యంలోంచి వారిని పుట్టించాడని వేంక కథ, మంక కథ ప్రకారం మ భూమ్యాకాశాలను రెండుగా చీల్చివేశాడు. మెంఫిస్ నగరదేవత ప్తాహ్ కళలకు అధిష్ఠానదేవత. అతడు సర్వసత్తుజాలాన్ని సృష్టించి మానవలోకానికి ప్రసాదించిన విశ్వకర్మ. మెంఫిస్ నగరం ఈజిప్టుకు రాజధాని అయితరువాత ప్తాహ్ ముఖ్యదేవత అయినాడు. అతడే సృష్టికర్తగా చిత్రింపబడ్డాడు. సంప్రదాయానుసారం సృష్టికర్తలయిన ఆతుమ్ యొక్క శక్తిసామర్థ్యాలకు, మేధకు కారణం ప్తాహ్ అని కల్పించారు. ప్తాహ్ ఆతుమ్ యొక్క జిహ్వా గానూ, హృదయం గానూ వర్ణింపబడ్డాడు.

ఒసిరిస్ ను గురించిన గాథలలో మూడు ముఖ్యం కాలు వున్నాయి. 1. ఈజిప్టుకు మొదటిరాజు; రాజవంశానికి మూలపురుషుడు. 2. నైలునదీదేవత. ప్రకృతివికాసానికి హేతువు. 3. వరలోకప్రభువు. సృష్టికర్తగాన్ని యంతకుముందే చూచాం. అతడు గెబ్, నుత్ ల కుమారుడు, ఐసిస్ కు సోదరుడూ, భర్త. ఒసిరిస్ ఈజిప్టుకు మొట్టమొదటి ప్రభువు. తమ్ముడైన సెత్ ఒసిరిస్ ను మోసంచేసి చంపి వేశాడు. ఒక గొప్పవిందు జరిగింది. అందులో వినోదకోసం ఒసిరిస్ ను ఒక పెట్టెలో కూచో మన్నారు. సెత్, అతని అనుచరులూ పెట్టెను మూసివేసి, దానిని నైలునదిలో పారవేశారు. ఆ పెట్టె తేలిపోతూ బిబ్లోన్ నగరం చేరింది. ఆ పెట్టె ఒడ్డుచేరగా క్రమంగా దానిచుట్టూ ఒక పెద్దవృక్షం మొలిచింది. ఆ నగరపురాజు ఆ చెట్టును నరికి తన భవనంలో ఒక స్తంభంగా తయారుచేసుకున్నాడు. ఐసిస్ విలపిస్తూ తిరుగుతూవుంటూంది. తన భర్త బిబ్లోన్ లో స్తంభరూపంలో వున్నాడని తెలుసుకుని, అక్కడికివెళ్లి ఆ రాజును ప్రార్థించి స్తంభాన్ని తెచ్చుకుంటుంది. సెత్ వేటాడుతూ ఒసిరిస్ మృత

దేహాన్ని చూచాడు. దానిని ముక్కలు, ముక్కలుగా నరికి ఈజిప్టు అంతటా వెదజల్లుతాడు. ఐసిస్ ఈజిప్టు అంతా తిరిగి తన భర్త దేహఖండాలను ఒక దరికి చేరుస్తుంది. (ఒక్కజననోందియంతప్ప మిగిలిన భాగాలన్నీ దొరుకుతాయి); తన సోదరి నెఫ్టిస్ సహాయంతో దేవతలను ప్రార్థించి, మంత్రశక్తి ద్వారా భర్తకు ప్రాణంపోస్తుంది. ఒసిరిస్ దేహంమీద వ్రాలి హోరస్ అనే కొడుకును కంటుంది. ఒసిరిస్ పాత శరీరానికెళ్లి ఆ శరీరానికి రాజు అవుతాడు. హోరస్ తన తండ్రికి జరిగిన అపవరానికి ప్రతీకారం చేస్తాడు. హోరస్ కు సెత్ కుమధ్య భయంకరమైన సమరం సాగుతుంది. యుద్ధంలో హోరస్ ఒక కన్నును పోగొట్టుకుంటాడు. సెత్ చివరకు ఓడి పోతాడు. దేవపరిషత్తు (ఎన్సియాడ్)లో న్యాయవిచారణ జరుగుతుంది. సెత్ దురాగతాన్ని దేవతలు ఖండిస్తారు. గెబ్ హోరస్ ను సమర్థించి అతనికి న్యాయంగా రావలసిన ఈజిప్టు సింహాసనాన్ని అతడికి యిస్తాడు. ఈ రకంగా హోరస్ పగ సాధించి తన తండ్రి సింహాసనాన్ని గెల్చుకుని ఈజిప్టురాజుల మూలపురుషుడైనాడు. ఈ కథ ఈజిప్టులో అతిప్రాచీనకాలంలో జరిగిన ఒక అంతర్యుద్ధాన్ని, అందులో డేగతెగకు (హోరస్ డేగరూపంలో వుంటాడు) చెందిన హోరస్ యొక్క విజయాన్ని సూచిస్తున్నట్లు కొందరు పండితుల అభిప్రాయం. ఈ హోరస్ ఎగువ, దిగువ ఈజిప్టులను ఏకంచేసి ఐక్యఈజిప్టురాజ్యానికి మొదటి రాజు అయివుంటాడు.

ఈజిప్టుకు నైలునది జీవనాధారం. నైలునది జూన్, జూలై నెలలలో పొంగటం ప్రారంభిస్తుంది. క్రమంగా సెప్టెంబరు నాటికి పంటపొలాలన్నీ జల మయమై పోతాయి. క్రమంగా వరదతగ్గి జనవరి నాటికి నది యదాస్థానానికి చేరుతుంది. ఈ రకంగా పంటలకు నీరువచ్చి వ్యవసాయానికి అవకాశం కలుగుతుంది. నైలునది పొంగటం ప్రజలకు పెద్దపండుగ. ఒసిరిస్ కొరకు ఐసిస్ విలపిస్తున్నదనీ, ఆమె కన్నీరు నైలునదిగా పొంగుతుందని ప్రజల విశ్వాసం. ఆ

నమయంతో ఒసిరిస్, ఐసిస్లకు పెద్ద ఉత్సవం చేసేవారు. ఎండకాంతో పొలాలు బీటలువారి, ప్రకృతి వృంధించి పోతుంది. అంటే ఒసిరిస్ మరణించాడన్నమాట. ఒసిరిస్ భూలోకాన్ని వీడడంవల్ల క్షామవరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయన్నమాట. నైలునది పొంగటం, వంటలు పండటం, చెట్లు చిగర్చటం మొదలుపెడితే ఒసిరిస్ భూలోకంలోకి వచ్చినట్లు వమ్మకం. అందువల్ల విత్తనాలు చల్లేటప్పుడు ఒసిరిస్ను ప్రార్థించేవారు. అతడి విగ్రహాన్ని నైలు నదిలో పడవమీద వూరేగించి ఒక వ్యతస్థలంలో సమాధి చేసేవారు. ఈ విగ్రహాన్ని తడిమట్టితోనూ, దావ్యంతోనూ చేసేవారు. పంటవచ్చే కాలానికి ఈ విగ్రహంనుంచి మొక్కలు పుట్టేవి. అంటే ఒసిరిస్ తిరిగి జన్మించాడన్నమాట. ఈ రకంగా ఒసిరిస్ పుట్టటం, చనిపోవటం ప్రకృతితో ముడి పడి వుంది. ప్రకృతి యీ విధంగా ఒసిరిస్మీద ఆధారపడి వున్నది వనంతకాలారంభంలో (సంవత్సరాదినాడు) గొప్ప ఉత్సవం జరిగి, ఒసిరిస్ ప్రత్యర్థం జెడ్ అనే ధ్వజస్తంభాలను నాటేవారు.

ఒసిరిస్ వధను గురించి యంతకుముందు చూచాము. దేవతనివత్తు ఒసిరిస్ వధను గొప్ప హత్యానేరంగా పరిగణించింది. దానికి పరిహారంగా ఒసిరిస్ను స్వర్గలోకాధిపత్యం ఇవ్వబడింది ఈరకంగా ఒసిరిస్ పరలోక ప్రభువు. జీవుల పాప, పుణ్యాలను విచారించే న్యాయాధిపతి అయినాడు. పుణ్యాత్ములు పరలోకమైన 'ఇయారు'లో సర్వసౌఖ్యాలను అనుభవిస్తూ వుంటారు. పాపాత్ములు దహింపబడుతారు. అతిప్రాచీనకాలంలో ఒసిరిస్ రాజ్యం భూమికింద పాతాళలోకంలో వున్నట్లు నమ్మకం. సూర్యారాధన ప్రబలివ తరువాత, ఒసిరిస్కు సూర్యాంశ తోలింపబడి అతడి లోకంకూడా భూమిపైన ఆకాశంలో వున్నట్లు చిత్రింపబడింది.

మానవజాతి వినాశనానికి సంబంధించిన ఒక కథ యీ విధంగా వున్నది. 'రా' వృద్ధుడైనాడు. దేవతలమీద, మానవులమీద అతడి ఆధికారం నన్న

గిల్లుతున్నది. అందువల్ల అతడు మానవులమీద క్రోధించాడు. అతడు దేవతలను సమావేశపరచి మానవులు తనమీద కుట్రపన్నుతున్నారని వారిని శిక్షించాలని నిర్ణయించాడు. రాజ్యేష్టపు కుడైన మన్ గోరూపంలోనండే హథోర్ దేవతను (హథోర్ 'రా' యొక్క వేతం) మానవులమీద ప్రయోగించమని చెప్పాడు. ఆ ప్రకారం హథోర్ భూలోకానికివచ్చి తన హింసకాండ సాగించింది. కొన్నాళ్ల తర్వాత రా కు మానవులమీద దయకలిగి హథోర్ బారినుంచి వారిని రక్షించాలనుకున్నాడు. ఏడువేల కుండలసిండా బార్లీ సారాయాన్ని తయారు చేయించి, దానితో ఎర్రరంగు కలిపి రక్తలా తయారు చేయించి భూమిమీద పోయించాడు. హథోర్ దీనిని మానవ రక్తమనుకుని కడుపునిండా త్రాగింది. దానితో హథోర్ కు విపరీతమయిన ముక్కు కలిగి మానవుల మీద కోపాన్ని మరచి, వారిని పడించటం మాని వేసింది.

వేంక కథ నిజ నామయొక్క శక్తిని వర్ణిస్తుంది. ప్రతిదేవతకు మానవుడికి నిజమైన నామం గోప్యంగా వుంటుందని అది చాలా శక్తివంతమైందని ఈజిప్టు ప్రజల విశ్వాసం. ఈ కథలో ఐసిస్ 'రా'యొక్క నిజనామాన్ని తెలుసుకుని దా ద్వారా తన శక్తిని వృద్ధిచేసుకోవాలనుకుంటుంది. ఆమె ఒక సర్పాన్ని సృష్టించి రా నడవే దోవలో పెళుసుంది. సర్పదమ్మడైన రా విపరీతంగా బాధపడి దేవతలను పిలిచి తన బాధను పోగొట్టమంటాడు. ఐసిస్ తాను బాధను పోగొడతానని అందుకు రా తన నిజ నామం చెప్పాలని అంటుంది. రా తాను ఉదయ కాలంలో భీషిననీ, మధ్యాహ్నం 'రా'వనీ, సాయం కాలం ఆకువననీ చెబుతాడు. ఇవి వీరి అతడి నిజ నామంకాదు అంటుంది ఐసిస్. చివరకు ఎవ్వరికీ తాను వెల్లడి చేయనని ఐసిస్ ప్రమాణం చేసిన మీదట రా తన నిజనామాన్ని చెబుతాడు. దాని శక్తిని ప్రయోగించి ఐసిస్ రా యొక్క సర్ప బాధను నివారిస్తుంది.

దేవాలయాలు, పూజావిధానం: - వివిధ దేవతలకు ఈజిప్టులో అనేకగోవుదేవాలయాలు నిర్మింపబడ్డాయి. మెంకిస్లో స్టాక్స్, థీబ్సులో ఆమెన్-రాకు, హెలియోపోలిస్లో ఆతుమ్-రాకు బ్రహ్మాండమైన దేవాలయాలను ఫారోలు నిర్మించారు. మొదట మొదట పూజారులనే ప్రత్యేకవర్గం ఏర్పడలేదు. వివిధతెగల వాయుకులే పూజారులుగా వ్యవహరించేవారు. మతమూ, కర్మకాండ క్లిష్టం కావటంతో కాలక్రమాన ప్రత్యేకమైన పూజారులవర్గం ఏర్పడింది. ఈజిప్టురాజు దైవాంశవంధూతుడు, అతడే సర్వదేవతలకూ ప్రభావాన్ని కలుపుతూ, అతడు అన్నిచోట్లా అర్చనాదీకాలు జరపటం పాథ్యంకాదుకనుక తన అధికారాలను పూజారులకు బదిలీచేశాడు. ఈజిప్టుదేశం అంతా దేవతలసాక్షు. వంటభూమిలో మూడో వంతు దేవాలయాలకింద వుండేది. ప్రతిదేవాలయంలోనూ అనేకమంది అర్చకులూ, బానిసలూ, దేవదాసీలు ఉండేవారు; ధనధాన్యాలూ వుండేవి. దేవాలయాలలో ప్రతినిత్యమూ అర్చనాదీకాలు జరిగేవి. సర్వదినాలలో, వందగలలో పశుబలులూ, క్రతువులూ, ఊరేగింపులూ జరిగేవి. ఉత్సాహాన్ని వడనలకారంలో వున్న వల్లకిలో పెట్టి అర్చకులు మోస్తూ ఊరేగించేవారు. ప్రతిదినం గర్భగుడిలో పూజారులు ధూపం వేసి, విగ్రహాన్ని స్నానంచేయించి, బట్టలు వేళేవారు. ప్రార్థనాదీకాలు ముగిసినతర్వాత దేవునికి ఆహారాన్ని నైవేద్యం పెట్టేవారు. ఫారోలకు, అర్చకులకు మాత్రమే గర్భగుడిలోకి వెళ్లటానికి, అర్చించటానికి అధికారం వుండేది. సామాన్యవ్రజలు ముఖమంటనం వడ్డనవుండి ప్రార్థనలూ, వివేదనలూ చేసేవారు. దేవతల ప్రీత్యర్థం జంతుబలులు జరిగేవి

ఏ కే శ్వ రా రా ధ న

ప్రపంచ చరిత్రలో క్రీ. పూ. 14 వ శతా

బి కి ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యం ఉన్నది. ఈ శతాబ్దంలో ఈజిప్టు ఫారో ఏథ్ నాటన్ ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రవేశపెట్టాడు. దేవుడు ఒకడేనని అతడు ఏటన్ అని ఆయన ప్రకటించాడు. ఏటన్ అంటే సూర్యుడు. ఈ దేవుడు సర్వవశంధానికి పితృసమానుడు. ఏథ్ నాటన్ బహుదేవతారాధనకు రద్దుచేసి ప్రజలందరూ ఏటన్ సూర్యుడే పూజించాలని శాసించాడు. పురాతన దేవాలయాలను వడగొట్టించి పూజారులను వెళ్లగొట్టాడు. సంప్రదాయమతానికి వెట్టుకొమ్మలయిన థీబ్సునుంచి తన రాజధానిని మహాకాన్ టికి మార్చివేశాడు. ఈ రకంగా మతాన్ని సంస్కరించి ఏకేశ్వరాధనను ప్రపంచంలో మొట్టమొదట ప్రవేశపెట్టిన ఘనత ఏథ్ నాటన్ కు దక్కుతుంది.

ఆ ధ ర గ్రంథాలు

1. Pre-Historic Religion by E. O. James.
2. History of Religions by E. O. James.
3. Sacred Books of the World by A. C. Bouquet.
4. The Religion of Ancient Egypt by Sir Flinders Petrie.
5. An Introduction to Egyptian Religion by Alan W. Shorter.
6. History of Mankind, Volume I, Part 2. by Sir Leonard Woolley.
7. Middle Eastern Mythology by S. H. Hooke.

రా స లీ ల

శ్రీ గడియారం శేషఫణిశర్మ

హరువుగా జుగుల నచ్చరువుగా రంగు తి
త్తురుగా యెలలేటి దరువుగా వాగుమా,
నదిలలో క్రొత్తచోకిడలలో చెలగుమా,
యమునాతెటిని రాసలీల వాగింది.

నింగిలో మిన్నేటి పొంగులా హంగైన
రంగులో లేయెండ సింగార ములికింది,
గిరులలో నిండింది చరులలో ఎండింది,
పిండివన్నెలరేయి ఎండుగైచోయింది.

నింగిలో జాబిలి మిలమిలా మెరిసింది,
సిగ్గుతో తారక తెలతెలచోయింది,
నింగి దిగివచ్చింది సెలయేరు పొంగింది,
సెలయేటిలో కలవ నలరేని చేరింది.

గండుకోకిల కోరి గడుసుగా కూసింది,
కన్నకోకిల సిగ్గుముగ్ధ లేసింది,
విరిమల్ల విప్పారి తెల్లగా విరిసింది,
గండుతేటికి కనువిందు చేసింది.

మాహాకృష్ణుని మురళి రవళించింది,
వ్రజకాంత గజ్జలు ఘల్లుమనిపించింది,
యమున పులకించింది జగతి మైమరచింది,
ప్రేమ వెల్లువపొంగి పొరలిపారింది.

రమణమై మండల భ్రమణమై అస్పృద్వి
రమణమై అలరారు రాసమును కల్పించి

హరియై ఐటనానుహరియై మృదుతౌష
హరియై శిఖిపిఁచధారి సర్పించెను.

ఒకవంక గిరిధారి ఒకవంక వ్రజనారి
వ్రజనారి వ్రజనారి ఇడుమ వంశధారి
ఒకచేయి మురహరిది ఒకచేయి వ్రజపతిది
చేతులన్నీ కలిసి చెంగలవృపూదండ.

ఒకవేళ సలియాట ఒకవేళ హరిమాట
ఆటకూ మాటకూ ఇడుమ వేణువుసాట,
ఒకక్రేవ హరిపదము ఒకక్రేవ పతిపదము
పదిములన్నియు కలిసి వ్రణయతౌ పదము.

చూపు నిలిచిపవేళ వెన్నల వెలిగింది,
నవ్వురాలినవోట విరజాజి విరిసింది,
కనులు కలిసిపవేళ కన్నీరు నిలిచింది,
తనువులో అణునణువు కదిలి కంపించింది.

కాంక్ష కర్పారమై కరిగిపోయింది,
వలపు నోమాగ్నిలా వెలిగిపోయింది,
అజ్ఞానసాగింది పాట చెలరేకింది
గోపిక గుండెలో బొజ్జంగి పూచింది.

నడలలో క్రొత్తచాకడలు కన్పించిందా,
పాదలలో సరిక్రొత్తధాటి వినిపింపగా,
గతులలో నూత్నచంగతులు తెలపింగా,
వల్లనీపతి యుల్ల ముల్లసిల్లింది.

నిశ్శంకదుర్గ శిలాశాసనము

శ్రీ అరికట్ల సుబ్రహ్మణ్యం

కొర్వేటి నగరము - చిత్తూరుజిల్లా పుత్తూరు తాలూకా కేంద్రమునకు ఎనిమిదిమైళ్ళ దూరమున చిత్తూరు - పుత్తూరు రహదారియందున్నది. గ్రామము అతిప్రాచీనమైనది. జననంశ్య సుమారు ఏడువేలు కలిగియున్నది.

నామోత్పత్తి

కాదు—వెట్టి నగరము—అని ద్రావిడభాష (తమిళము) వరముగ వ్యవహరింపబడుచున్నది. అడవిని కొట్టి నగరము కట్టెరని భావము.

కాదు - వేటి—నగరము యని సంస్కృతభాష వరముగ వ్యవహరింపబడుచున్నది. అడవివే చుట్టబడిన నగరమని భావము.

చరిత్ర

కొర్వేటినగర సంస్థానమును మొదట పాళవ రెడ్డు పరిపాలించిరని, మొదటిరాజు పాళవ వరసారెడ్డియని (క్రీ. శ. 1020), ఇతని తరువాత పాళవ వెంకటవరదాయుడు రాజ్యము చేసినట్లు శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు వ్రాసిరి.¹ మరియు కొర్వేటినగర సంస్థానమును శత్రుయ పాళవరాజులు విస్సాదును పరిపాలించలేదట. రెడ్డిరాజుల అనంత రము (కడపటి రెడ్డిరాజు శేషచలరెడ్డియట) సంస్థానము బొమ్మరాజవంశమువారి స్వాధీనమైనదట. అందుకని తరువాతి కొర్వేటినగరపాలకులందరు రెడ్డి రాజుల గౌరవార్థమై 'పాళవ' బిరుదు వహించరట. ఈ విధముగ వ్రాయుటకు శ్రీ శేషయ్యగారికి ఏమి ఆధారములు లభ్యమైనవో తెలియకున్నది.

'నరమత కళారి పాళవర'యను బిరుదమును కొర్వేటినగరరాజులకూడ ధరించినట్లు తోచుచున్నది.

రెడ్డిరాజులకూడ పై బిరుదమును ధరించుచుండి రేమోయని శ్రీ శేషయ్యగారు తమ సందేహమును చక్కగ వెల్లబుచ్చిరి కొర్వేటినగరమును 11—15 శతాబ్దములవరకు పాళవరెడ్డిరాజులు, పిమ్మట మాక రాజు వంశీయులు, తరువాత వెల్లంటవారు పాలించి రని వ్రాసిరి. శ్రీ శేషయ్యగారు పైవిధముగ వ్రాయుటకు వారి కనుకూలముగా ఏలక్కశిలాశాసనముగాని కానిపించదు.

రాజ్యవిహ్నము

తూర్పు చాళుక్యులలో కడపటివాడైన విక్రమాదిత్యునికంటే క్రీ. శ. 1016—1023 తిరువత్తిసాంత దేశమునకు పాళవ వరసారెడ్డి(3) సామంతునిగ జేయబడెనట. అందుచే కొర్వేటినగర రాజులు తూర్పు చాళుక్యుల గౌరవార్థమై వారి రాజ లాంఛనములు ధరించుచున్నారు. కాని కొర్వేటినగర రాజుల రాజ్యవిహ్నము చోళులది.

నిశ్శంకదుర్గము

కొర్వేటి నగరమునకు ఆగ్నేయమున సుమారు నాలుగు మైళ్ళ దూరమున² నిశ్శంకదుర్గము కలదు. దుర్గము అతిప్రాచీనమైనది. వైశాల్యమున, విస్తారమున చంద్రగిరి దుర్గమును పోలియున్నది. ఇది ఐదు ప్రాకారములు కలిగిన గిరిదుర్గము. దుర్గమును రెండు కొండలను కలిపి కట్టియున్నారు. దుర్గమున ఒక వేణుగోపాలస్వామివారి దేవాలయము, రెండు శివాలయములు, ఒక దుర్గమంటనము (ఆలయము) ఉన్నవి. దుర్గప్రవేశము చేసినంతనే మనకు దర్భరమిచ్చినది శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారి ఆలయ

1. ఆంధ్రకవితరింగిణి—వదన సంపుటము.

ప్రాంగణము. తరువాత రాజప్రసాదమునంటి మందిరము. దుర్గమునందలి కట్టడములన్నియు శిథిలములయి నేలమట్టమగుచున్నవి దేవాలయమునందలి మూల విగ్రహములు స్థానభంశములుచెంది ఆలయముల వెలుపలబడియున్నవి. శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారి విలువెత్తు విగ్రహము మాత్రము ప్రస్తుతము కార్యేటిగర దేవాలయమునందు ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది. ఈ కార్యేటిగర శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారి దేవాలయమున చోళరాజైన త్రిభువన చక్రవర్తి రాజరాజచోళదేవుని శ్రీముఖమున పీఠపరసింహరాజు కొప్పదేవాలయములకు భూవాసములు చేసినట్లు ప్రాచీన తమిళ భాషా శాసనము కలదు.² (క్రీ. శ. 1157.) దుర్గమునందే శ్రీ పీఠంజనేయుని విలువెత్తు విగ్రహము ఒక పెద్ద బండరాలియందు అతిభయంకరముగ చెక్కబడియున్నది. ఈ విగ్రహ పాస్చిమ్యముననే రాజులు తమ సైనికులను యుద్ధమునకు ప్రబోధించెడివారు. శిలాశాసనము అంజనేయులవారి విగ్రహమునకు ఉత్తరముగ నున్నది. ఈ దుర్గముమండి రాజధాని నగరమైన కార్యేటి నగరమునకు ఒక సారంగమార్గమున్నదట. కాని అది ఎచ్చటనున్నదో తెలియకున్నది. దుర్గమునందు నిధి నిక్షేపములు గలవని చాలామంది ఈ దుర్గమునందలి రహస్య ప్రదేశములను, దేవుని పీఠములను త్రవ్వరట. దుర్గముమండి కార్యేటిగరమునకు రాచబాట యున్నది. నేడది చాలావరకు శిథిలమై పోయినది ఈ దుర్గమునకు పోవుదారి యందు 'రాయదుర్గ'మను మరియొక గిరిదుర్గము కలదు. ఇందు ఎలాంటి శిలాశాసనములుగాని కనిపించుట లేదు. దుర్గమునకు ఆనవాలుగ ఒక ప్రాకారముమాత్రము, శిథిలమైన ఒక మందిరము మాత్రమున్నవి. నిశ్శంకదుర్గము చిత్తూరుజిల్లాలోని చంద్రగిరిదుర్గమునకన్న ప్రాచీనమైనది.

శిలాశాసనము — ఆకారాదికములు

శిలాశాసనము ఒక పెద్ద బండపై చెక్కబడి యున్నది.³ బండ చదునగలేక ఎగుడు దిగుడుగ

మండి చాలా ఏటవాలుగ నున్నది. ఎండకు, వానకు శాసనపాఠము కొంత కొంత చెదరిపోయి యున్నది. శిలాశాసనపు బండకు దిగువగ వొక దోన (జలాశయము) యున్నది. శాసన పాఠము గ్రహించునపుడు ఏ మాత్రము అజాగ్రత్తగనున్నను క్రింద జలాశయమునందు వచ్చి పడెదము. సంస్కృతము తెలుగు శిలాశాసనములు కలిపి 7' పొడవు, 5' వెడల్పు కలిగియున్నవి. మొదట సంస్కృత శాసనము దానికిందుగ తెలుగు అనువాద శాసనము చెక్కబడియున్నది. సంస్కృత శాసనమునకు సైభాగమున చోళప్రామాజ్య చిహ్నమైన పరావము, కైజారు, సూర్యచంద్రులు చెక్కబడి యున్నవి రాజ్యచిహ్నముక్రిందుగ శ్రీరామ యని రామ నామము చెక్కబడియున్నది. తెలుగు శిలాశాసనము మాత్రము 24 పంక్తులు కలిగియున్నది. సంస్కృత శిలాశాసనము మాత్రము చాలావరకు చెదరిపోయియున్నది.

16 వ శతాబ్దమున ఆంధ్రదేశమున వాడిన లిపిని శాసనమునందు ప్రయోగించియున్నారు. శాసనము వేయించినది మాకమహారాజు అల్లుడైన మాకరాజు. తెలుగు కన్నడలిపి వాడబడినది. అక్షరములు చాలా శుద్ధిగా సుందరముగ చెక్కబడియున్నవి. పంక్తులు సరళముగ ఒకేకొలతలో చెక్కబడియున్నవి. శాసనము చెక్కిన శిల్పికి శాసనములు చెక్కటయందు మంచితనభవమున్నట్లాల తోచుచున్నది

భాష

శాసనము ఆరంభమునుండి చివరవరకు తెలుగు వచనము నందున్నది. వచనము సంస్కృత శాసనమునకు అనువాదము. సంస్కృత శాసనము శ్లోకరూపమున నాటి తెలుగులిపియందున్నది. శాసనమునందు సూర్యభగవానుని ప్రశంస కలదు. రక్షారమునకు పూర్వాక్షరము ద్విత్యముగనున్నది. ఈ ప్రాంతమున

2. Indian Epigraphy No. 392. 1911.

3. అప్రకటిత శిలాశాసనము.

వంశస్థుల శిలాశాసనము విశ్వంకదుర్గమునతప్ప మరెచ్చట లేనటుల తోచుచున్నది.

శాసన విషయము

ఈ శాసనమును మాకమహారాజు అల్లుడైన మాకరాజు వేయించెను మాకమహారాజు కరికాలచోళ మహారాజవంశమువాడు. ఈ మాకమహారాజు కరికాలుని వంశవృక్షమున 142 వ రాజు. కావేరినదిబడ్డన మన్న కరికాలచోళమహారాజు లిరుసత్రిపాంతమునకు ఎటులవచ్చినాడని అందరికి సందేహమే. చిలుకూరి పీఠ భద్రదాసుగారు కరికాలచోళునికి పంపించిన పై ప్రకారమును పూర్తిగా ఖండించిరి⁴. కాని కార్యేటివగర సంస్థానమున కొన్ని గ్రామములకు కావేరి రాజపురమని, ఓడకావేరిరాజపురమని కార్యేటివగర రాజులపేర నిర్మింపబడియున్నది. కార్యేటివగరరాజుల రాజ్యవిస్తీర్ణము చోళులది. చోళనారాయణ నామముతో నారాయణవనమును గ్రామమును కార్యేటివగరరాజులు నిర్మించియున్నారు. (నారాయణరాజు—) కరికాలుని మూడవరాజైన నారాయణరాజు శ్రీ పంకజేశ్వర స్వామినారి అష్ట ప్రకారము వసుధావరాజుకు తన రాజ్యమునుండి అర్ధరాజ్యము నిచ్చినట్లు, పై దానము క్షణికాచల (అరుత్తణి) దేవుని సన్నిధి యందు జరిగినట్లు తెలియుచున్నది. తరువాత నీ వసుధావరాజును గురించిన విషయముగాని, అతనికి దానముగ లభించిన రాజ్యమును గురించిగాని, ఆ రాజ్యముయొక్క రాజధానిని గురించినా తెలియవచ్చుట లేదు. నారాయణవనము వసుధావరాజుయొక్క రాజ్యమునకు రాజధానిగనుండియుండవచ్చును. తరువాత శాసనమున నారాయణరాజుమండ్రి వారి అనంతర వంశపురుషులను పదిమందికి ఒకని చొప్పున పేర్కొనబడియున్నారు. అవగా పదితరముల తర్వాత ఒక రాజును పేర్కొనుట. ఈ విధముగ వంశక్రమమును పేర్కొనిన శాసనములు మరెచ్చటను కానరావడము లేదు. ఈ విశ్వంకదుర్గ సమీపమందు సురపురి యను నగరమున్నది తోచుచున్నది. శిలాశాసనములో పేర్కొనబడిన మాకరాజు విశ్వంకపురియను నగరమును నిర్మాణము

చేసియున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని ప్రస్తుతము ఈ విశ్వంకదుర్గ పరిసరములన్నియు అరణ్యమయముగా మన్నవి. విస్తృత పరిశోధనలవలనగాని పై విషయములు తెలియవు. ఈ శిలాశాసనము ప్రకారము కార్యేటివగర రాజులు చోళులైనట్లు తెలియుచున్నది.

శ్రీతుమ్మ నిజయ ప్రబంధమును రచించిన గరుడాండ సుబ్రహ్మణ్యకవి శ్రీ. శ. 865 కార్యేటివగరాజుల మూలపురుషులు సూర్యుడు, వైవస్వతమనువు—సగరాది చక్రవర్తులుగా—వర్ణించి మాకరాజు (విశ్వంకదుర్గ శాసనములోని చివరి రాజుగా తోచుచున్నది) శాసన పాతమును బలవరము చున్నాడు. తన గ్రంథమున కొంత వంశక్రమమును ఇచ్చియున్నాడట.⁵

కాల నిర్ణయము

శిలా శాసనమునందు ఎటువంటి కాల నిర్ణయములు చేసే యుండలేదు. కార్యేటివగర రాజులతో కడవటివాడైన శ్రీ రాజాకుమారస్వామిరాజు 1952 లో దివంగతులైనారు, వారికి మునుపు శ్రీరామభద్ర రాజవరకు పదముగ్గురు రాజులున్నట్లు తెలియుచున్నది. పురాతత్వ పరిశోధకులకు (హైదరాబాదు—మైసూరు) శాసనపాతము పంపగా వారు త్వరలోవచ్చి పై దుర్గమును పరిశోధించునట్లు తెలియజేసియున్నారు. వారి పరిశోధనానంతరము యింకను అవేక కొత్త విషయములు తెలియవచ్చును.

శిలాశాసన పాతమును గ్రహించునపుడు సహకరించిన మిత్రులకు నా కృతజ్ఞతలు.

నిశ్చంకదుర్గ శిలాశాసనము-అవకటితము

1. యే సూర్యుడు తన ముఖమును పూర్తి..... సమన్వితోకాలను పోషిస్తుండు యెనాడు అంత

2. మాత్రమేకాక సకలక్షత్రములములకు ఆదికారణమైనవాడై రాజుల...రక్షిస్తున్నాడు

4. ఆంధ్రదేశ కథాసంగ్రహము — మొదటి సంపుటము.

5. భారతి—1964 సెప్టెంబరు. శ్రీ కేశవరపు వేంకటరామకోటిశాస్త్రి—సంపుటము 41.

3. యదిగ్గా నమస్త్రవసంచములకు అది
కారణమైన శ్రీమన్నారాయణుడున్న యాదవవంశ
మందు అవతరించి

4. మో అటువంటి మార్కుడు నత్యపురుషుల
ప్రత్యక్షదైవమైనవాడు.....కాశి మార్యవంశమందు

5. యీ కలికాలమందు కలికాంచోళమహా
రాజు జన్మించెతట్టి.....భాగవంతుడైన చక్రవర్తి
కుమారు డడబుంచె

6. ఆ చక్రవర్తి కుమారుడి మనముడై నారా
యణరాజు జన్మించె ఈ నారాయణరాజు వసుదాన
రాజుకు శ్రీ వెంకటేశ్వరా

7. ....అధికారాజ్యం యిచ్చి క్షణికచల
మందు నణనికీ.....అధికారాజ్యం నారాయణరాజుకు
అనం

8. తర వంశ.ర న్నదిచక్రరాజు పదో
వాడంన్న ఆ న్నదిచక్రరాజుకు రాజోత్తముడైన
తిరుమలరాజు పదోవాడైయ్యె

9. అత్యద్భుత పరాక్రమంగల్గిన ఆ తిరుమల
రాజుకు నరసింహరాజు పదోవాడైయ్యె ఆ నరసింహ
రాజుకు సుఖసాగరుడైన

10. కనకరాజు పదోవాడంబైయ్యె ఆ కనక
రాజుకు మద్రరాజు పదోవాడంబైయ్యె ఆ మద్రరాజుకు
కామరాజు పదో

11. వాడంబయ్యె ఆ రామరాజు నారాయణ
పురమందు శ్రీ కల్యాణ వెంకటేశ్వరస్వామివారి
విమానం గర్భగృహ ప్రాకారం గోపురం

12. మొదలైన ధర్మములచేత ఆ రామ
రాజుకు మదళ్యసరాయని యెనిమిదోవాడంబైయ్యె
వదాన్యోత్తముడైన ఆ సుదర్శన

13. రాజుకు పుద్గండరాజు పదోవాడంబైయ్యె
పుద్గండరాజుకు మృగాంకరాజు పదోవాడంబైయ్యె ఆ
మృగాంకరాజుకు

14. పుర ర్పరాబస్వామి...రకై తన నామాం
కీతమైన దివ్యభవనోభితమైన.....నిమాణంబు
చేత ఆ మృగాంకరాజుకు పురర్ప

15. రాజు పదోవాడంబైయ్యె అతట్టి
వేంకిరాజు పదోవాడంబైయ్యె ఆ వేంకిరాజుకు.....
ప్రభుమూర్తిరాజు పదోవాడం

16. బెయ్యె ఆ రాజుకుం అంబికేయరాజు
పదోవాడంబైయ్యె ఆ అంబికేయరాజుకు రాజరాజు
నందండ మాకరాజు యెనిమిదవ

17. వాడంబైయ్యె అరుదండ మాకరాజుకు
పరాక్రమ ఖండిత శత్రురాజులు గరిగిన శింగరిరాజు
జన్మించె ఆ మహారాజు గృహమందు

18. రణంకణ ద్విగుణిత ప్రత్యర్థి వృద్ధీ
నతి ప్రాథ ప్రాథి మదాక లోద్యట భటపాంకార
పాంకార శనుండైన మాకరాజు నదయించె

19. ఆ మాకరాజు నిశ్చంకదుర్గ పమీవ
మందు సురపురి సత్కారధికారి.....నిశ్చాకపురి
నిమాణంబు చేతే మాకమహారాజు.

20. ముప్పై పంచత్వరములు రాజ్యభారం
జేసి వైరాగ్యం పొంది తనముజేతే ... శ్రీ వెంక
టాచలం జన్మించెను

21. ఆయనకు అల్లుడైన మాకరాజు
మూడేండ్ల వాడైన ఆ మాకరాజు కుమారుడు
రామభద్రరాజుకు పట్టాభిషేకముజేసి ఆయనను

22. సవ్వదా పూజించుకుంటున్న సకల
రాజ్య తంత్రముల భరిచే ఆ యల్లుడైన మాక
రాజులు ఈ వృత్తాంతమును నమస్త ములకు

23. యెరుక చేత కొరకై శిలాక్షరముల
ప్రాయించె ఆ శిలాక్షరములు యీ లోకమందు
అచంద్రార్కముగా సంతోషమును

24. జనులకు చేస్తును జయమును పొంద
గత II.

చైత్రసూక్తము

శ్రీ శనగన నరసి-హస్వామి

యమః యుగః బులనుండియు నుడుగకుండి

తిరుగు ఋతుచక్ర మివ్వడా తిరిగివచ్చె
మఱల నొకపారి చైత్రకుమార ! నువ్వ
భాతిము ! చరాచరాభిలక్షణునిచరితి !

జీర్ణవసంసు విడినాడి చివురుటాకు
వలువ గైకొని నుమచుంజులను దుఱిమి
చరణనూపుర రవములు ఇందిడింప
మధువుంకు స్వాగతిము ఎల్కుమా ! వంరమ !

ఓయి ! ఋతురాజ ! నీ మధురోదయము
కేపుడా సంపూర్ణఫలసిద్ధి హేతువైన
చెఱకునిల్కానిరాక దిక్పయలందు
చాటబంచితే దక్షిణాశావనము !

విశ్వజయోత్సవీ ప్రాణవిభుడు నేడు
కదలచున్నాడు రతిజీవి ! నుదుట వీర
తిలకము దిద్ది బిగి కవుగిలి నొంగి
తీయనింటిని చేతి కందించినావ !

రండు ! కోయిల కొమరులు ! రండు ! శుక కు
మారు లిటు రండు ! మృగ కుసుమరథము
ముందు వందులై స్తుతపాఠములు పఠింప
బొండు ! ప్రతిపదింపగ బొదిరిండులెల్ల

చైత్ర సూక్తము

చంద్రుడా ! ఎట్టుమా ! సితవృత్రిసువు
మలయనవను! వీవు చామరము నీవు
మదివిచ్రాట్టు వేచేయు మార్గమును
చల్లుచు వసంత! నెత్తాని మల్లెపూలు.

విల్లు గ్రోవ్విరి శరములు విరులు విడిటి
నారి తుమ్మెద లిక పరీవారము శుక
శారికా కోకిలంబులు సర్వకామి
జయము లక్ష్యము స్మరదేవ! జయము మీకు !

విశ్వజిత్త్వర! శృంగారవీరమూర్తి!
బ్రహ్మచారి కారణ! బ్రహ్మచారి
ఎరమరిపుకోటి! విష్ణుయపాత్ర నాథ
నా! అతను; కుసుమశరానా; సమోస్తు !

మాండలిక పదకోశము

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు పూనుకొన్న సమగ్రాంధ నిఘంటు నిర్మాణ కార్యక్రమములో మాండలిక పదకోశాలు ప్రథమముగా ప్రకటించినారు. వానిలో వృత్తిపదకోశాలు రెండు వేలకు వెలువడ్డాయి.

1. వ్యవసాయ పదకోశము.

2. వాస్తు పదకోశము.

పై వానిలో రెండవదియగు వాస్తు పదకోశాన్ని నేనింతకుముందు 'భారతి'యందే సమీక్షించినాము.¹

అకాడమీవారు ప్రకటించిన ప్రణాళిక ననుసరించి, ఇంకా మూడు కోశాలు ప్రకటింపవలసియున్నది.

1. చేనేతవృత్తి పదకోశము.

2. మత్స్యనౌకానిర్మాణ పదకోశము.

3. వడ్రంగి కమ్మర పదకోశము.

కాని యీ మూడు వెలువడకముందే—వస్తుతమీ మాండలిక పదకోశ ప్రచురణ జరిగినది.

పేరునుబట్టియే—ఇందు వృత్తులకు సంబంధించిన పదములుకాక, ప్రజావ్యవహారములోనున్న పదములని స్పష్టమగుచున్నది. వృత్తిపదములు సాంకేతికములు కావడముచేత — 'మాండలికములు' అన్నవి — జనపదవ్యవహారములో ఆయా మండలాలలో వాడుకలో నున్నవిఅని మనము గ్రహింపవచ్చును.

405 పుటలుగల ఈ కోశానికి 'కూర్చరి' శ్రీ మరువూరి కోదండరామరెడ్డి—దీనికొక పరిశోధకసంఘము గలదు. అందు డాక్టరు తూమాటి దొణప్ప, శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి, శ్రీ గడియారం

రామకృష్ణశర్మ, శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ గారలు కలరు.

పై వృత్తిపదకోశములవలె, ఈ పదకోశమునకు వివిధస్థాంతములనుండి పదములు సేకరింపబడినవి పదములు సేకరించినవారి పేర్లందు గలవు.

మాండలిక పదసేకరణ

అవతారిక (13 వ పుట)లో—పదసేకరణను గూర్చి యీ క్రింది వివరాలున్నవి.

'మొదట రూరమి 2500 పదములు (నెల్లూరువి) ఒక ప్రాతిపదిక ప్రతిగా రూపొందించబడినది.....1949 లో 'ఆంధ్రప్రభ' ఆదివారము సంచికలలో, వివిధస్థాంతములవారు, భాషాభిమానులు² ప్రచురించిన మాటలగుడ గ్రహించినాము. ఆవల ఒక సంపాదకవర్గము సమావేశమై నీటిని పరిశీలించి కోశనిర్మాణమునకు రూపురేఖలు నిర్ణయించినది.'

అవతారికయం దిట్లున్నను, మాండలిక పదసేకరణ క్రీ. శ. 1949 కి ముందుగానే ప్రారంభమైనది. మాండలిక పదసేకరణయే ప్రధానముగా లక్ష్యమునం దుంచుకొని కొన్నిపదములను మొదట సేకరించినవారు శ్రీ టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు — వా కోరికపైనివారు నాకు ఈ క్రింది వివరాలు తెలిపినారు³. వానిలో కొన్నిభాగముల నుదాహరిస్తున్నాను.

1. భారతి. సం. 47. సం. 4. ఏప్రిలు 1970. పుటలు 23—32.

2. నీరి పేర్లన్నియు ప్రత్యేకముగా నీయబడినవి.

3. కామేశ్వరరావుగారి లేఖ తే12-9-1970

'భారతి 13 వ పంపుటములో (1934 ప్రాంతము) 'వ్యాసహరిక రచనకు కొన్ని నియమములు' అను వ్యాసమును నేను ప్రకటించుచు కొన్ని మాంధలికములను తెలిపితిని. పిమ్మట 1938 లో 'వాడుకభాష—రచనకి కొన్ని నియమాలు' అను పుస్తకమును గిడుగు రామమూర్తిసంతులుగారి పీఠికతో ప్రకటించుచు; అనుబంధముగా తెలుగుజిల్లాలలోని మాంధలికములను డెబ్బది పుటలలో అచ్చువేసితిని. వేను ఉద్యోగ సందర్భముగా తెలుగు జిల్లాలు తిరుగుచు, 1950 దాకా ప్రోగుచేసిన మాంధలికములు బహుశః పదివేలండును — వాటిని నిఘంటువుగా ప్రకటించు తలంపుతో ఆకారాదిగా వర్గీకరించితిని. అయితే ఆ పనిని ఏదైనా పత్రికలో మొదట ప్రకటించుట మేలని భావించి, వానిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి అనుమతితో 1951 లో ప్రతివారమును 'క్రిటిజ్స్' పత్రికలో 5-2-1951 నుండి ప్రకటింప నారంభించితిని.....
..... మాంధలికములను తిచ్చు వేయలేమని 14-9-1951 నాడు వాకు లెఖ వ్రాసినారు. అంతటితో వాటి ప్రకటన పూర్తియైనది. మరల నేను అచ్చువేయలేకపోయినాను.

1955 ప్రాంతములో మాంధలిక పదముల విషయమై గంటి బోగిసోమయాజులుగారి వద్దనుండి యొకలేఖ వచ్చినది. నేను ఇతర విషయములలో మునిగినవాడనై దా.కి సమాధానము వ్రాయలేక పోతిని. మాంధలిక నిఘంటువుల అవసరము విశేషముగా నున్నది.'

మాంధలిక పదములనుగూర్చి ఇంతవర్షము జరిగినను ప్రస్తుత కోశమున పై పరిశ్రమను గూర్చి సూచనయైనా లేదు. భాషా సాహిత్య ప్రపంచములో నింతకుముందు జరిగిన కృషిని మనము

సంగ్రహించి దానిని పరిశీలించి, ఆ పైని మనము చేసిన నూతన పరిశ్రమను సమన్వయించి సంపుటి కరణము చేసినట్లయితే, అప్పుడా పరిశ్రమ సమగ్రమైనదీ, సాధికారమైనదీ కాగలదు. మనకంటె ముందు పరిశ్రమ చేసిన వారిని స్మరించుట మనకు వ్యాయము. వానిని గ్రహించుట మనకు ప్రధాన కర్తవ్యము. అయితే ఈ నాడీ రెండును జరుగుట లేదు. ఈ విషయమై నే నింతకు ముందొకమారు 'భారతి' పత్రికా ముఖముననే హెచ్చరించినాము.⁴ సాహిత్య అకాడమీనా రీ పరిస్థితిని గమనించి రాబోవు పదకోశములందంతకు పూర్వ మాయా విషయములను గూర్చిన కృషిని, పరిశ్రమను, సంగ్రహించి సమగ్రముగా రూపొందించెదరని కాంక్షించుచున్నాను.⁵

4. భారతి నం. 43 నం. 1. జనవరి 1966 పుటలు 63—75. తెలుగు సామెతలు—సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ. సంపాదకులు శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ. తెలుగు సామెతలనుగూర్చి యీ సంపుటములో తెలుగున వేలుకాదు ఒక లక్ష సామెతలను సేకరించిన కీర్తిశేషులు చిలుకూరి నారాయణ రావు కృషినిగూర్చి సరికదా, వారి పేరైనా స్మరింప బడలేదు!

5 భారతీయందును నీ నడుమ మాంధలిక పదములనుగూర్చి వ్యాసములు ప్రకటితమైనవి.

1. మాంధలిక పదములు—శ్రీ బి. రామరావుగారి వ్యాసము మార్చి - 1968.
2. మాంధలిక పదములు—శ్రీ ఆచంద సత్యనారాయణ—కలగూరగంప. ఏప్రిలు 1968.
3. ప్రాంతీయవిశ్వపదనిఘంటువు — శ్రీ ఉమావతి పద్మనాభశర్మ. నవంబరు 1968.

ఈ వ్యాసములన్నియు, పదకోశకర్తలేకాదు నిఘంటు కర్తలునూ గ్రహింపదగినవి.

మాండలిక పదకోశాలు:

సాహిత్యము

సాహిత్య అకాడమీవారి పదకోశ ప్రణాళికలలో ఆయా మాండలిక పద సేకరణకుగాని, వృత్తిపద సేకరణకుగాని ఆయా ప్రాంతములకు మండలాలకు మనుష్యులనుసరించి వారివారా పదములకు సేకరించు చున్నారు. దీనికి కారణము లేకపోలేదు. ప్రణాళికా నిర్మాతల దృష్టిలో—మాండలికపదాలు ప్రజావ్యవహారములోనే సజీవముగా నిలిచియుండును. కవులు కావ్యాలలో వానిని గ్రంథస్థము చేయరని వారి భావన. అందుచేత ఈ పదకోశాలన్నింటిలో కవి ప్రయోగాలకుగాని, కావ్యాలకుగాని స్థానమే లేక పోయినది. ఇది సరియైన పద్ధతిగాదని, వృత్తిపద కోశములకైనా సాహిత్యగంథా లత్యంతావశ్యకముగా పరిగణితము కావలసిన ఆధారాలని నా పూర్వోక్త వ్యాసమున విపులముగా చర్చించినాను (పుటలు 23—25). చాలా పదములకు ప్రాచీనకవి ప్రయోగాలు చూపినాను. ప్రజావ్యవహారములో, ప్రవాహ రూపముననన్న మాండలికాలకు, కవిప్రయోగము వల్లనే—స్థిరత్వము, స్వరూపనిర్ణయము ఏర్పడు తుంది. ఈ సంఘటన యతిప్రాసలమూలమున జరుగుతుంది. ఇందువలన, సాహిత్యకావ్యప్రబంధాలని విస్మరించి, మాండలిక, వృత్తి పదకోశాలు—ప్రచురణము చేయుట 'నేలవిడిచి సాము చేయడం'వంటిది.

కన్యాశుల్కము

ఇది మాండలిక పదకోశమైనా ఇందు తెలుగు భాషలో ఒక మాండలికభాషకు జీవన్మిశుంట్టువైన కన్యాశుల్క నాటకము పూర్తిగా విస్మరింపబడుట వింతలలోవింత! కన్యాశుల్కము, అదిమండలాలము వలకు—కళింగదేశ మనబడు, విశాఖ, శ్రీకాకుళము మండలముల నిత్యవ్యవహారముననున్న మాండలిక భాష. గురజాడవారే—ఈ విషయమును నాటకాదిని సృష్టించినారు. తాము వాడినమాటలు కేవలము ప్రాంతీయములు — మాండలికములు—అని వారు

ముందుగా 'కళింగరాజ్యములోని మాటలాడుకొను కొన్నిమాటలకు అర్థము' అని యీ క్రిందివాని నుదాహరణముగా నిచ్చివారు.

గుంట—అడవిలో

పేక—కంతము

పేకాట—చీకాట

బుట్టి—తల

సాని—వేళ్ళ

6. కన్యాశుల్కమునుగూర్చి యీ తరువాత నొక వాఙ్మయమే బహుదేరినది. దానికి 'గురజాడ' ము' అనిపేరు. ముఖ్యముగా నీ సందర్భమున శ్రీ బం. గో. రెగారి కన్యాశుల్క ప్రథమ ముద్రణము, శ్రీ రమణారెడ్డిగారి 'మహాదయం' పేర్కొనదగినవి. గురజాడనుగూర్చిన సంపూర్ణసాహిత్యవిమర్శ దీనియందు గలదు.

కన్యాశుల్కమునందలి భాష ఒక విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిని ప్రత్యేక పరిశోధనచేసి, డాక్టరేటు పెట్టము పొందదగినంత విశిష్ట, విస్తృతిగలది—అయితేనేమి? ఇంతవలకును, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయములు మూడింటిలోను నీ విషయమునుగూర్చి పరిశోధన నెవ్వరు తలపెట్టనేలేదు. తక్కిన విశ్వవిద్యాలయముల సంగతి యెట్లున్నను గురజాడ జన్మ స్థానమైన విశాఖమండలమున విశాఖపట్టణము (వాత్తేరు)లోనున్న ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము దీనిని విస్మరించుట విచారకరము.

7. కన్యాశుల్కములోని భాషా పరిణామమును గూర్చి మొదట నేను శ్రీ లిరుమల రామచంద్రగారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన పరిశోధన—'గురజాడ స్మారక సంచిక' (1956) లో 'కన్యాశుల్కము—అండలిభాష' అను వ్యాసములముగా వెల్లడించి వాను. నాటకమునుగూర్చి 'గురజాడ—కన్యాశుల్కము' అన్నవ్యాసము మహాను తెనుగు మహాజన సమాజము వారి ఆరవ వార్షిక సంచిక (1961)లో ప్రకటింపినాను.

పై అయిదు పదాల్లోను, నాల్గింటికి ఈవద కోశములో స్థానమే లేదు. చూడండి.

పుట. 139. గుంట - ఎటు పదకొండు గజాల కొలతగల చచ్చవకపు నేల (కరీ) ... ఆడపిల్ల అర్థము లేదు. కరీ - అనగా కరీనగరంజిల్లా.

పుట. 271. పీకచీయు - బలవంత పెట్టుచు అని యున్నది. గాని 'పీక' లేదు - కంఠము అర్థము లేదు.

పుట. 306. బుట్టి. 4 అర్థములు. అందు బుట్టి అనగా తల అని అర్థము లేదు. తక్కినవి గలవు.

1. కొబ్బరిలేని పెంకాయచిప్ప (కర్నూ).

2. ఎండిన బోలు తాటికాయ ముట్టె (నె).

3. ఎండిన సొరకాయ బుట్టి

4. పురుగు తొడిమ లంఘములు (అ).

(కర్నూలు, నెల్లూరు, అనంతపుర మండలములు)

పుట. 392 సాపిక, సానిమొయ్య పదము లున్నవిగాని 'సాని' లేదు.

పుట. 282 లో పేకాట - చీట్లాట. ఇప్పేటు కాగితాలాట అని కలదు. (సర్కా)

కన్యాశుల్కములోని వందలకొద్దీ ప్రయుక్తమైన పదాలు, క్రియారూపాలు, పలుకుబళ్లు సూచనామాత్రముగానైనా తెలిపడానికి దవకాశము లేదు. అసలు ప్రస్తుత పదకోశములో కన్యాశుల్కము ప్రస్తావనలేనప్పుడా విషయ మప్రస్తుతము. ఈ వద కోశము మాండలికములకు సంబంధించినది కాబట్టి యితరగా వాయవసీవచ్చినది - పాఠక లోకము మన్నించుగాక 9

ప్రయోగములు : నిఘంటువులు

ఈ కోశమున, అవతారిక ప్రారంభములో పై విషయములనుగూర్చి యిట్లు కలదు.

'గ్రంథముల కెక్కువంతమాత్రాన పీటని గ్రామ్యములని త్రోసిపుచ్చుట అట్టి భాషాదుల గ్రామ్యతనే తెలుపును. నిఘంటుకారులకు పల్లెల సంబంధము లేకపోవుటవలనను, అప్పటికి తమ కందిన పుస్తకములనుమాత్రమే ఉపయోగించుటచేతను యా మాటలు ముందుకురాలేదు.'

మాండలికములను గ్రామ్యములని విభజిస్తాడీ యనడు - అని భాషాపరిణామవ్యవస్థకు, భాషాచరిత్రకు నత్యంతావశ్యములు - భాషాశాస్త్రము చదివినవారందఱికి యీ 'గతి సుపరిచితము - నిఘంటుకారులకు పల్లెల న బంధముండవలసి యావశ్యక యంతకంటెలేదు నిఘంటుకారులకు కావలసినవి గ్రంథములుగాని పల్లెలు కావు. ఇంతకూ పల్లెలలో గ్రామీణులలో వాడుకలోనున్న పదబాల మెంత? అది చాలా పరిమితము. కవులెప్పుడును లోకవ్యవహారము ననుసరించి మాండలికములై ప్రజావ్యవహారములో నున్న ప్రసిద్ధపదములనే వాడదురుగాని మారుమూల పదములను, కృత్రిమపదములను వాడనేవాడరు.

ప్రస్తుతము వ్యాప్తిలోనున్న తెలుగు నిఘంటువులలో, మాండలికపదములు లేవనుట సరికాదు. ఉన్న నిఘంటువులలో, మాండలికము న్ని ఇతర పదములిన్నిటిని పరిశ్రమచేసి చూసినవారెవరు? త్రొను నిఘంటువులోని మాండలికములనైనా మనము

8. పేకాటనుగూర్చి సీసపద్యము - రసపుత్ర విజయాది సుప్రసిద్ధ నాటకకర్తలై విశాఖ వాస్తవ్యులైన ఇచ్చాపురపు యజ్ఞనారాయణగారి అపూర్వ నాగరకత అన్య ప్రహసనమున నున్నది.

సీ ముక్కుపడినవాని మురిసింప జేయుచు

దెంచి ప్రేలింపదే పేకయాట || ఇల్లాది

9. కన్యాశుల్కములోని భాషనుగూర్చి నేను కొంత పరిశ్రమచేశాను. ఆ ప్రాంతంలో ఇప్పటికి వాడుకలోఉన్న క్రియారూపాలు అందు కొన్నివంద లున్నవి. వానిలో ఒకటొరెండో ఇందులో ఉపాహరించినాను.

గ్రహించినామా? మాండలిక పదప్రకరణమునకు పర్యటనముకన్న ప్రాచీన నవీన సాహిత్యగ్రంథ పరిశీలన ముఖ్యముగా జరుగవలెనని యాజ్ఞాకే తెలిపినాను. నేటి మన భాషాపరిశోధన 'లక్ష్యమును' పూర్తిగా విస్మరించి 'లక్షణము' వ్యాకరణమునకు చేత యిట్టి యవ్యవస్థ భాషాప్రపంచములో పాదుకొన్నది.

పై వివరణనుబట్టి మాండలిక పదములు కవి ప్రయోగములలో లేవనుట సరికాదు. మాండలికములలోనైనను, కవులు సుష్ఠుపదములనే గ్రహింతురుగాని గ్రామీణల మూలమున ఉచ్చారణలో వికృత రూపము చెందిన పదములను గ్రహింపరు. కవులు గ్రహింపరు కాబట్టి అవి నిఘంటువుల కెక్కవు.

ఇప్పటికిని మనభాషలో ఏని వ్యావహారిక పదములు ఏని గ్రామ్యములు—అవి పరిశోధనయే ప్రారంభము కాలేదు. సామర్థ్యరణమువలన మారు రూపముపొందిన పదములు గ్రామ్యములు. ఈకోశము నుండి యిట్టివానిని మచ్చనకు చూపుచున్నాను.

పుట. 36. ఆశెగాడు: ఆసెగాడు=హాస్యమునకు ఆశె, ఆసె అనునవి గ్రామ్యరూపములు.

పుట. 58. ఎంకమ్మ=పిన్నమ్మ. ఇది వెనకమ్మ. అనుదాని గ్రామ్యరూపము.

వెనకమ్మ <> ఎంకమ్మ <> ఎంకమ్మ

వెనకమ్మ అనగా తల్లి వెనుక పుట్టినది 10.

పుట. 114. కెల్లి=నుండి;నుంచి; అడికెల్లి అక్కడికెల్లి ఇక్కడికెల్లి. కెల్లి ప్రత్యేకపదము కాదు—మాండలికము కాదు.

'అడకువెల్లి' అనునది ఉచ్చారణత్వరలో అడకెల్లి అయినది.

అడకు+వెల్లి అడకు+ఎల్లి—అడకెల్లి—అడకెల్లి.

ఇచ్చటను—వె—ఎ—గా మారినది.— చూ. వెంకి. ఎంకి.

పుట. 339. సబ్బీము = సగ్గుబియ్యము — సగ్గు+బియ్యము > <స+బియ్యము—సబ్బీము.

పుట. 390. వలింద్రము=చలివేంద్ర.

జానపదులలో మాండలికములు పెక్కురూపాంతరములుగా వ్యవహారములో నుండును. అట్టివానిని కవులుగాని నిఘంటుకారులుగాని గ్రహింపరు. ఇచ్చట చెప్పవలసినది చాల గలదు. కాని యిది యదనుకాదు. ముఖ్యముగా వకారము అర్థాచ్చు కాబట్టి సులభముగా 'అచ్చ'గా మార్పుచెందును. అట్టి వకారముతో, వ్యవహారమున 'అ' జాడియైనవన్నియు నిఘంటుకారులు గ్రహింపరు. యత్ని ప్రాసలమూలమున నిర్ధారణములైనవి మాత్రమే గ్రహింతురు.

ఉదా. వెంవలి—ఎంపలి—వెన్ను — ఎన్ను — మొదలగునవి; ఎంకి ఏవారు మొదలగునవి నిత్య గ్రామ్యములు.

ఈ కోశమున మాండలికముల కించమించుగా నన్నింటికి ప్రయోగములు చూపవచ్చును. గ్రంథ విస్తరభీతిచే కొన్నిమాత్రమే చూపుచున్నాను.¹¹

10. ఇప్పటికి ముప్పయ్యేండ్ల క్రిందటి ముచ్చట. బళ్లారిలో నొక సాహిత్యసభలో కీ. శే. కాశీ కృష్ణాచార్యులుగా రధ్యతులు. ఆ సభాకార్యక్రమములో మాట్లాడవలసిన యైదుగురిలో నేను మొదటివాడను. కార్యక్రమము ప్రారంభించుచు రధ్యతులు నన్నుగూర్చి 'వారిపేరు వెంకటరావుగారు. అనగా వెనకటిరావుగారు. అయినా నేడు వారు ముందటి వారుగా ఉపన్యసిస్తారు' అని చమత్కరించినారు.

11. తెలుగు నిఘంటువులలో పదమునకు ప్రయోగము చూపనిదే నిఘంటువున కెక్కింపనని నా నియమము, (చూ. శబ్దరత్నాకరానుబంధము, పీఠిక. 4 వ పుట.)

కవిప్రయోగములు :

ప్రాచీనములు

పుట. 2. అంగీ=కాశ్యపకు పాదపుగల చొక్కాయి (శ్రీ). ఇది కేవలము శ్రీకాకుళముజిల్లాకు చెందిన మాంధలికముగాదు. వర్వాంధదేశమునకు సంబంధించినది.

‘క. అంగీలు వచ్చడంబులు

సంగలిగా శాలు జోళ్ళ నరిగించుల మేల్
రంగుల దుప్పటు లన్నియు

గొంగడి పరిపోలవన్న గుప్పలచెప్పా’.

గొంగడికి ప్రాచీన ప్రయోగము గలదు.

‘పలుచని జోళ్ళ కుప్పములు బూని

వడపడి యలతి దుప్పట్లు గొంగడులు.

పండితారాధ్య చరిత్ర—వర్వతప్రకరణము

పుట. 339.

పుట. 148 లో ‘గొ’ క్రింద

గొంగడి బామళ్ళు=గొల్లలు (కరీ)

‘కరీ’ అనగా కరీంనగరానికి — పోతన
యీ ప్రాంతమువాడు గావున—భాగవతమున—గొంగ
డులను కప్పుకొన్న గొల్లకుమారులనిట్లు వర్ణించి
వాడు.

క. గొంగడు లెగురంగ వైచుమఁ

జంగున దాటుచును బెరిగి చప్పట లిడుచున్

బొంగుమఁ గృష్ణుని బొంగడుచు

ద్రుంగిన రక్కసునిఁ జూచి త్రుళ్లిరి కొమరుల్.

భాగ. పూ. 10.434.

ఇచట కొమరులనగా గొల్లలు. అందే 430
వద్యములో

‘ఆ కుమారులు (బలరామకృష్ణులు) గోప
కుమారులుగూడి’ యే గలదు. అందువలన గొంగడి
బామళ్ళు—అనగా గొల్లలు—గొల్ల కుమారులుకూడా
కావచ్చును.

బామళ్ళు—దీని వ్యుత్పత్తి పరిశోధింపవలసి
యున్నది.

పుట. 35. ఆలజాలము = 1. చీకు చింత
లేకుండుట—అని నాలు గర్కలున్నవి.

‘ఆయన ఆలజాలంగా వుంటాడు.’

ఇది చాలా ప్రాచీనపదము. ఇది తత్వము.
ఆలజాలమనగా మీనపదము—నీటిలో చేసే పోవు
చున్నప్పుడు మార్గ మేర్పడినట్లు కనబడి వెంటనే
మాసిపోవును. నాచనసోముడు ఉత్తరపారివంశమున
దీని యర్థము తెలిపినాడు.

‘ఆలజాలము నీటిలో నాడురీతి.’ 5—110.

అనగా — అంటే అంటనట్లుండుట — తాళ్ళ
పాక అన్నమయ్యగారి సంకీర్తనంలో విది గలదు.

‘ఆలజాలమునోలె నన్నిట దేలినవాడు’.

ఇది నెల్లూరి మండలమున నేటికి మాండ
లికముగా వాడుకలోనుండుట విశేషము.

పుట 41. ఇలువరుస—(2) ఇంటికి ఒకరు
వంతున—ఇలువరసన అన్నానికి పిచిలివారు. (నె)

నన్నయ దీనిని వాడినాడు.

‘వాడక్కముగ...దొల్లియిల్వరున

మింగుచునున్న’ అది. 6—264.

పుట. 43. ఈడు చదివించు = పెండ్లిలో
కట్టుము చదివించు. (వి)

విశాఖమండలమున వీడు చదివించు అని
వకారాదిగానే వాడుక. కవి ప్రయోగములు దీనినే
సమర్పించుచున్నవి.

క. వీడు చదివించె నయ్యెడ

వీడని వేడుక బలారి విబుధులతో వే

వీడు మణు లనగడగు తన

వీడునగల మానికములు వివిధాంబరముల్

వసు. 6—120.

పుట. 46. ఉచ్చమల్లి-బరిబత్తల; నగ్న
ముగ నున్న స్త్రీ (మ).

శబ్దము ఉచ్చమల్లి.

'ఉచ్చమల్లివచ్చి యడ్డపడిన నగ్నికం జూచి'

ఉ హరి. 6-182

పుట. 94. కలప-1. కొయ్యసామాను 3.
సేద్యపు సామాను.

కలప అనగా ఇండ్లు కట్టుట కువయోగ
పడు కొయ్యసామాను.

'యాగ నీయంబు గలవయుఁ గలశములును
భార. ఆశ్వ. 3.156.

పుట. 151. గోచిపాతరాముడు=నిరుపేద
(నె)

'రమణ గోచిపాతరాముడు దొంగల

మిండఁ డనెను మాక్తియుండకువై
కుచేతోపాఘానము 1-56.

పుట. 166. చీలి=మాటకుముందే యేడ్చు
వ్యక్తి (చి) ఇది విశాఖ మాండలికమే.

'సీ. పా. జగడాల చీలిల్లె నవతితో పోరాడి
యిట నిల్చుటకును నేతెంచి తొక్కి'

శీలశబ్దభవము. 'చీలి' అనగా స్వభావముగలది
యని యర్థము.

జగడముగాదు స్వభావము గలది.

అడిదము మారకవి చెలువుమీది పద్యములు.

పుట. 199. తలమునుకలు. విజయవిలాస
ప్రయోగముకంటె చాలా ప్రాచీన ప్రయోగమువృద్ధి.
'తలమునుకయగు స్వరోధి తతి కబ్బభవా'
నన్నె. కు. సం. 4-26.

పుట. 247. నెయ్యలు=పేలాలు—వియాలు—
(గం) గంజాంజిల్లా.

దీని కొక్కటే ప్రయోగము. మచ్చ వెంకట
కవిది¹². ఆతని శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన కుశ
చరిత్రమున గలదు. నిరోష్ఠ్య నియమము నవన
రించి—ప—కార ముండరాదు. కావున 'పేలాంకు'
బదులు 'నెయ్యలు' అని ప్రయుక్తము.

పుట. 264. పాదుట్ట=పాజట్టు (కశీ)

ఇది దేశమంతటా వాడుకయున్న మాండలికము

'పానరిన పాదొట్టఁ బోవంగఁ దుడిచి

బసవ పురాణము. పుట. 82.

విశాఖ శ్రీకాకుళం జిల్లాలో పాజట్టు.

పుట. 265. ఒత్తల = నగ్నము; దిగంబర
త్వము (మ రా) దీనికి బహుప్రాసనమగు శివతత్త్వ
సారముననే ప్రయోగము గలదు.

క. కుత్తప్యోధి విస త్తులు

బత్తళజలతపసశీతవాతాదులు ను

దృత్తగతి బొందవెటము ను

దాత్త భవల్ భక్తి యుక్తులగు వారి నజా

168 ప.

పుట. 320. మచ్చు—(1) అట్టు —
అట్టువ—మచ్చు—అనగా మీద కట్టుడములేని మిద్దె
టిల్లు.

'అత్యున్నతమైన మచ్చు పయినించు'

కేయార'. 2-47,

పుట 335. మంజు = తాటికాయలోపల,
మండు మెత్తటిపవార్థము. మంగు: మంజ (నె)

క. ముంజసదనైన శంబరభంజను

..... క్రీ. 54.

12. మొట్టమొదట పీఠేలింగముగ రికన్న.
శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన రచన చేసిన కవి
మచ్చవెంకటకవి.(1840—1904) ఈతను పర్లా
కిమిడి రాజావారి కళాశాలలో గిడుగు రామమూర్తి
కాలమున తెలుగు పండితుడు. కళాప్రపూర్ణ గిడుగు
సీతావతి, కళాప్రపూర్ణ చిలుకూరి వారాయణరావు,
శ్రీ తాపీ ధర్మారావుగా కీర్తని శిష్యులు! ఈ కుశ
చరిత్ర క్రీ. శ. 1893 లో అముద్రిత గ్రంథ
చింతామణి పత్రికలో ప్రకటితమై—ఆ కాలపు
పండిత మండలిచే ప్రశంసింపబడినది.

పుట. 363. లోగిలి—

‘లోగిటికిరాని భూవముఁ
గోగిటికినిరాని పాండు.’

ఉ. పారి. 5—99.

పుట. 373. వల్లమునండిదబ్బువేసి నడుముకు కట్టుకొను తిత్తిజానెంచి. (అ)

‘వల్లంబుపోనాడు నైశ్యుని తేవను’.

హంస. 1—32.

పుట. 383. పనుగొయ్యలు = బండిపరంపిడి పాట్లు (కొయ్యలు); గుజ్జాలు.

సీ. వంకరుహంబులు బండ్రికండలు చంప
కంబులు నొగ లుత్పలంబు లిరును
కరవీరములు వలుగాడి జాదులు పను
గొయ్యల శోకముల్ గోడిపీట.

కు. సం. 4—83.

ప్రబంధములు కొన్ని ప్రసిద్ధములగుటచే సాంకేతికములు సూచించివాను. పైని మచ్చునకు మాత్రమే.

కవి ప్రయోగములు :

ఆ ధు ని క ము లు

కన్యాశుల్కము వరవడిగా, విశాఖ శ్రీకాకుళ మాంధలికములో వ్రాసిన నా ‘మించునల్లె’ అనే ఖండకావ్యముమండి ప్రయోగములు చూపుచున్నాను¹³. ఇవి తక్కిన జిల్లాలలోనే వాడుకలో మన్నుట్లుగా సీగ్రంథమున చూపబడుటచే ప్రత్యేకముగా నిందు వివరించుచున్నాను.

పుట. 20. అయిపేడదు = జాడలేదు : అయిపుతేదు. (గు)

గు. అనగా (గుంటూరుజిల్లా)

గీ దివసములు రేలువారముల్ తిరులు పక్ష
మాసముల పంకొకడాది మగిడిపోయె;

అడువడు చింట యల్లుని యయిపుతేడు
ఏమి కానుప్పదో ముంద తెవరికెఱుక.

(ప. 88.)

పుట. 31 ఆదరువు. ఆధారము — (అ)

అనంతపురంజిల్లా.

గీ. ఆయవారమదియ యాదరువైనను
పంచభిక్ష తుష్టినించునతఁడు (ప. 53)

ఎడచంటి—లేదు—

సాలువదలిన పాన

క. కడచంటియు నెడచంటియు

గుడిమైడమలఁ గొంగు పట్టుకొని పైబడుచున్
మెడకాళ్లఁ జాట్టు బిడ్డల
కడునోరిమి సాకు నామె గంపెండైనన్.

(ప. 59)

పుట. 67. ఏకరువుపెట్టు. 2. కంతలా
వచ్చిన దానిని చదువు. (ప. కర్నూ)

గీ. యోగకరణంబులును విశేషాపరాగ

కర్మకాండను కూడ నేకరువుపెట్టు

(ప. 147)

పుట 70. ఐన—సంపన్నమైన. ఐనిల్లు—
సంపన్నమైన యిల్లు—మంచియిల్లు.

అ. గీ. ఈడుజోడు చూచి యిల్లువాకిలి చూచి

చుటుకుదనపుమేలి తెఱగుచూచి

ఐన యింటివాని కప్పన ప్రెగ్గడ

పెద్దకూతునిచ్చి పెండ్లిచేసె (ప. 85)

పుట. 82. కట్టుకొంగు: నడుముకు కట్టిన

చీరకొంగు: పైటకొంగు.

సీ. పా. కట్టుకొంగుల కూర్పు కడకొంగు చీరల

నెడమపైటలచీర

(ప. 20.)

13. పీఠో కొన్ని నా శబ్దరత్నాకరానుబంధ

మున గలవు.

పుట. 82. కట్టుకొను — పెట్టాడు —
వి. శ్రీ. జిల్లాలో కట్టుకొను—అనగా, ఒక్క
కొను, అంగీకరించు.

సీ. పా. కరవాక కోమటి కట్టుకో దీబొమ్మ
చీటినా కేలని పేద్యగాడు. (ప. 37)

కడవంటి—లేదు, పాల్త్రాగుచున్న పాత—
క. కడవంటియు నెడవంటియు. (ప. 59)

పుట. 92. కరాటము—దేశధములు దావి
యుంచు వరికరము—(శ్రీ).

కరాటము అనగా కాటుక పాణించి పెట్టుకొను
బలదీచిప్ప. ఇది కొయ్యతోచేయబడి పొడుగుకొయ్యల
అతికింపబడును.

సీ. పా. కొన్నవేలి మెదపుల కొయ్యకరాటంపు
రఁమైన మేలికాటుకల నలుపు. (26 ప.)

పుట. 129. గడి. సరిహద్దు.

క. బడిబావడు, గడి యెడం
గడి కోమటి మడిని కాపు గలిగెడి తొలి క
ట్టడిచేతల నడకలచే
నలరించుంగాదె యగ్రహారం బెప్పుడున్.
(ప. 14)

పుట. 135. గాదె. గాదె. ధన్యము నిలువ
యుం డి కట్టడము.

క. గాదెయు బోదెయు గేదెయు
వేదనినాదంబు హోమవేదిక యాపుం
బూదయు, పాదులు, పాదుక
తేదని కన్నట్టు గృహము లే దచ్చోటన్.
(ప. 5)

గాదె, బోదె, గేదె—పల్లెసంపద.
గుడ్డె—లేదు—చేను.

గీ. పెరటిలో గొత్తనాటిన మిరవగుడ్డె.
(ప. 12)

పుట. 152. గాసెన — ఒక వస్తువుపైన
తొడుగుగుడ్డె: ముసుగుగుడ్డె. తంబూరగాసెన—
(ప: 4). అడ్డము మొదలైనవానిపైవేయు గలీలు,

‘పొనగిద నిలగాసెనను
పుచ్చిన వెల్మడి యడ్డమట్టులన్.’
(89. ప.)

పుట. 156. చద్దికూడు—

గీ. ప్రొద్దుపొడిచినచోడనే చద్దికూడు
గుడిచి యాట్లాడుదురు బాలకులు నతంబు
(15. ప.)

పుట. 160. చాయపసుపు. స్త్రీలు స్నానము
చేయునపుడు పూసికొను పచ్చిపసుపు. (నె. క.)

గీ. పెరట గృహలక్ష్మి నీరాడబెట్టినట్టి
ముదురు నునుచాయపసుపు చేముద్దవనగ
నూరి పల్లెంబు చెంగటి గోరి దరికి
నిమ్మలును దబ్బుపండ్లును సిండియుండు.
(ప. 14)

గీ. తెల్లకాటుకఁ బోలిన కల్లబొల్లి,
వెల్లిపూతల నెఱుంగరు వెలదులచట
మినమిసల నీను మైజిగి నెనకమెనగ
పసనుమించెడు నునుచాయపసుపుగాక.
(ప. 22)

పుట. 168. చుమ్మగుడ్డ. చుట్టగుడ్డ. (శ్రీ)

గీ. తరికుఁ జుట్టుగుడ్డ మొరగోచి యొంటట్ట
ప్రాతచెప్పు పెద్దబాణకణ్ణి
మంటికడవ నులకమంచంబు పూరిల్లు
గలిగి బారికాడు కాచు పల్లె. (ప. 19)

తరవాణిలేదు—చద్దన్నములోని నీళ్లు—తరవాణి
అన్నముఅని వాడుక.

గీ. ఒడలుచెడి గడనయెల్లను కడకుదెచ్చు
నుడుకు నీరంపు వింత త్రాగుడులు లేవు
మల్లెపూవట్ల మొల్లమై చల్లనగుచు
తెల్లనైనట్టి తరవాణి తేటగాక. (ప. 30)

వి. శ్రీ. జిల్లాలో తరవాణివే — గోదావరి
మండలమున పుల్లనీళ్లని వాడుదురు. కాని యీ

కోశమున 275 వ పుటలో పుల్లసీళ్లు-1. కట్టు
(గో) అని యున్నది.

నగదు - లేదు - నానెములు - మొత్తము.

నీ. నగదుకై పనిచేసినాను యీ ముద్దర
బొమ్మ నా కేలని పూటకూరి

(ప. 37.)

పుట. 251. పంచమగవారు కట్టుకొను
ధోవతి : పంచె.

అ. వె. తలకు నెండ తఱిని తడి యంగవస్త్రము
చలికి జమిలినేత జంట బట్టి
మొలకు నేడుమూర్ల ముతుక పంచెలవాపు
గలుగఁ జాలు జన్నిగట్టులకును

(ప. 33)

పశ్చిము-లేదు. నూతనమట్టా కట్టి
యుండడి గుండని చప్పి.

గీ. నూతనపశ్చిము చెంగటి గోతిదరిని
నిమ్మలును దబ్బచెట్టును నిండియుండు.

(ప. 14.)

పుట. 265. పారిగోడ

చ తెలినును పారిగోడలును తీర్చిన మిద్దెలు

(ప. 4)

పుట. 294. బక్కలు. దుక్కిటెద్దులు (శీ)

బక్కలు. అనగా పాడి పటపులు

ఉ. ప్రొద్దున పాలమందిదికి బూదల
నమ్మలకప్పజెప్పివే
చద్దుల మెక్కి పచ్చికల చాయల
సొమ్ములమేపుచుం బులుం
బొద్దులుగట్టి నెత్తినిడి

ప్రొద్దుటవాలకమున్న బక్కలన్
దద్దయుఁ దోలితెత్తురు

ముదంబున నచ్చటి యాకావరుల్

(ప. 16)

శ. ర. తో ఈ యర్థము లేదు.

పుట. 304. బుగత. 1. యజమాని.

2. బ్రాహ్మణుడు (శీ)

బుగత - ఇది 'భుక్త' శబ్దభవము. గ్రామ
ములో నొక ఖండము ఏకభోగముగా ననుభవించు
వాడు. భుక్తశబ్దము - ఆయా నామములతో చేర్చి
వాడుదురు. రామన్న భుక్త. వెంకటేశం భుక్త.

గీ. పేరువడసిన యప్పన గ్రెగడబుగత

గారి లోగిలి కెదుటి బంగారుపీట. 10. ప.

అందఱికంటె హెచ్చు భూభాగ మనుభవించు
నతని 'పెద్దబుగత' అని యందురు.

బూద - పాలకుండ - లేదు.

ఉ. ప్రొద్దుట పాలమందిదికి

బూదల నమ్మల కప్పజెప్పి. (ప 16)

'బూద' పంచరిత్రకారు డుపయోగించినాడు.
'చదలన్ బూద' (4-32)

పుట. 313. బొద్దు (5) పెద్దగడ్డి

మాపు. (నె. రె: అ.) వి. శ్రీ.

'పులుంబొద్దులు గట్టి నెత్తినిడి.' (ప. 16)

పుట. 315. బోద. ఈ క్రింది యర్థము
లేదు. న్తంభములపై ధన్యాడికములు విలువచేసెడి
వెదురుబద్దలు గడ్డితో నిర్మించు గది.

'గదెయు బోదెయు గేదెయు' (ప. 5.)

పుట. 325. మిద్దె-రాతిమేడ (మట్టిది
కానిది) (అ) వి. శ్రీ; మిద్దె అనగా మట్టితోను
కట్టలతోను దట్టముగా గోడలపైనేయు కట్టు -
వల్లెలలో ఒకటిరెండు గదులకు నిట్టి కట్టుండును.
దానిపై - ఇంటితాటాకు కప్పుండును. మధ్య ఖాళీ
స్థలముండును. ఇల్లు కాలినప్పుడు, తక్కినభాగము
కాలిపోయినను, మిద్దెగదులు చెక్కుచెదరకయుండును.

చ. తెలి మను పారిగోడలును తీర్చిన మిద్దెలు.

(ప. 4.)

పుట. 384. రచ్చ (3) రచ్చబండ—చావిడి.
రచ్చబండ—చావిడికాదు ఒక పెద్దబండ—
విశాలముగానుండును. దీనిపై—హరిపెద్ద కూర్చుండి
తగువులు తీర్చును. ఇది రావివేవెల్లమధ్య నుండును,

గీ. రాచపెచ్చాటప్రక్కను రావి వేవ
రచ్చ దిమ్మనువంటిన రచ్చరాయి
పేరువడపేయవ్వస్రపెగడ బుగత
గారిలోగిలి తెదుట బంగారుపేలు.
(ప. 10)

పుట. 40'. సాములు వకులు.

పచ్చికలం జాయల సాముల మేపుచు¹⁴
(ప. 16.)

అర్థ వివరణము విమర్శలో నింకను ఇందుండి
ప్రయోగములు కలవు.

పద—అర్థ వివరణ : విమర్శ

అ

పు. 5. అంబాజీపేట ఆముదము = గొప్ప
మోసము; కుంభకోణమున్నట్లు (ఉ. గో.)

వి. శ్రీ. జిల్లాంలో ఈ అర్థము పట్టుదు.
ఇది వదిలించుకోవడమునకు పిలుకాని మనిషిని
గూర్చి వాడుతారు.

'వాడు అంబాజీపేట ఆముదంలాగ నన్ను వదిలి
పెట్టడంలేదు'. అంబాజీపేట ఆముదానికి ప్రసిద్ధి.

పుట. 6. అక్కల ముత్తయిదువు = కొన్ని
బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో పెండ్లికూతురు అత్త
వారింటకి మొదట వచ్చినపుడు ఆరాధించు దేవ
తలు. వీరు పూర్వము రా కుటుంబమున కన్యలుగా
ఉండి పాత్రివత్వమహిమతో వెలసిపోయినవారు.

అక్కలు అనగా—బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో
వివాహానంతరము కామేశ్వరి కొలువుపెట్టినపుడు, ఆ
కొలువులో పాల్గొనే ముత్తయిదువలు. వీరు ఒకే
యింటిలో కేంతమాత్రమును సంబంధించినవారు
కారు.

'వీరు పూర్వమున ఈ కుటుంబమున కన్య
కలుగాఉండి పాత్రివత్వమహిమతో వెలసిపోయినవారు'
వృద్ధి నుతరాము అనంగతము—ఈ అక్కలు ఏ
గురు.

ఆదిలక్ష్మీ కామేశ్వరి అక్కలపాటలో నృష్ట
ముగా నీ అక్కలేడగురు గారీదేవి యనయవముల
జన్మించినవారని కలదు. వీరికి ప్రత్యేకముగా
పేర్లున్నవి. వీరిలో ముఖ్యురాలు కామవల్లి మహాలక్ష్మి.
ఈమెకే కామేశ్వరియని నామాంతరము. తక్కినవారికి
వేటవేటు పేర్లున్నవి. గాని యండఱకు 'అక్క
ల'నియేపేరు. కామేశ్వరికొలువువాడక్కల ముత్తయి
దువుల అర్చన జరుగును. అక్కలపాట పాడినప్పుడు
స్త్రీలకు శివమెత్తును. ఈ కొలువు ముగిసి భోజ
నము అగువారికి పాయంకామగును. అందుచేతనే—

'అక్కలు శేవేఱకు వక్కలు కూస్తవి'ని
పావత వ్యాస్తీలోనికి వచ్చినది.¹⁵

'ఇందే చివర మతేయొక వాక్యమున్నది. 'ఇట్లు

14. మించుసల్లిలోపి మాండలిక పదముల
ప్రయోగములను ప్రశంసించుచు నా కాలమున కీర్తి
శేషులు చిలుకూని వారాయణరావుగారు పంచాంగుల
అనినారాయణశాస్త్రిగారు ఉత్తరములు వ్రాసిరి. దీనిలో
నేను కొన్ని పద్యములకు వ్యాఖ్య వ్రాసితిని. అందు
చాలా విశేషములున్నవి. నేడు కాన్యమున కలెకును
విశ్రమముగా వ్యాఖ్య వ్రాసి యున్నాను.

15. మాడుడు. తెలుగు సామెతలు — నా
విమర్శ భారతి ప. 43. సం. 1. (జనవరి 1966
పుటలు — 63—75) ఈ కామవల్లిమహాలక్ష్మి
ప్రస్తావన తొలుత క్రీడాభిరామమున ప్రభాకరశాస్త్రి
గారి పేజీలో గలదు. దీనినే కీర్తిశేషులు మరలరము
ప్రలాపరెడి గారు తమ ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్రలో
ననువదించిరి.

పెండ్లి కుమారుని యింటజేయు పొంగమును 'గురు నాథ పొంగలి' యందురు.'

ఇచ్చట చెప్పవలసినది చాలా గలదు. 'గురు నాథ పొంగలి వ్రతము'—కామేశ్వరి కొలుపు—అనగా అక్కల కొలుపు జరిగినప్పుడే జరుగును. దీనికి వ్రత్యేకముగా వ్రతకల్పమున్నది. ఇందు మగవారు పొల్గొందురు. పారివార పుత్రుడైన గురునాథేశ్వరస్వామికి వివేదించు నైవేద్యమునకు గురునాథ పొంగలి అనిపేరు.¹⁵

పుట. 18. ఆమందస్థాతాంబూలము దంచు కొను; చితకకొట్టుకొనుటకు ఉపయోగపడును; మానుదస్థా. (శ్రీ). 'అమాందస్థా' అనియే వాడుక. తాంబూలమేకాదు, పిక్కలు, కాయలు మొదలగునవి చితుకకొట్టుటకు మనయోగింతునది.

పు. 22. అరివాణము = సంధ్య వార్చుకొను వల్లము. సంధ్య వార్చుకొనదేకాదు—భోజన వదార్థములు నెంచునది.

అ

పు. 29. ఆగాకర = ఆకువచ్చనిరంగుతో ముల్లముల్లగఱచు గుండని ఆకారము (శ్రీ) దీని యర్థమేమో? అర్థమనబద్ధము.

ఆగాకర—కూరగాయ కాకరకాయజాతిలో చేరినది. ఆగాకర యనగా, ఇండ్లపైరదులలో పెరుక — అడవిలో పెరుగునది—'అడవికాకర' 'ఆగాకర'యైనది.

గీ. కాకరయు బీర పొట్ల యాగాకరయును
దొండ యాదొండ వేదొండ మెండకొనగ

మించునల్లె. ప. 36.

ఈ ఆగాకర మాంసముతోవంగిన చాలా రుచిగా ముడుచు. దీనినిగూర్చి యొక చాటుపు వివరము.

'కేకకవాకవోచ్చును విర్రునునోహరకేతకీడలి
వీక్యత మాత్సరీరథ విశేషముకంటెను
బిజ్జీవండ్లచే'

మైకొని క్రొవ్వుపొలుగుల మాంసముతో పరి

వక్యమైన యా

గాకర కాయకూర నవకమ్మగు నామెచి రాచ

వారికిన్

(కవిరాజ వత్సవాయి నీలాద్రిరాజకవి)

పుట. 29. ఆటవిడుపునవ్యము=సెలవులలో విద్యార్థి కంఠస్థము చేయవలసిన వద్యము (చి. నె.) ఇది సరికాదు—పఠిదినము బడిలో—అటయైనతరువాత బడి విడిచిపెట్టినపుడు అందరును కంఠస్థము చేసి చదువు వద్యములు—(చూ. ఆటవిడుపు వద్యములు.) (చాటువద్య మణిమంజరి)

పుట. 33. ఆపుగోర. రెండు అంశస్థులు కలిగినటులచేసిన కంచుపాత్ర. (శ్రీ).

క్రిందభాగము హెచ్చుగుండముగాను రానురాను మూతివద్ద నన్నముగానుపించు కంచుపాత్ర. దీనిని మంచినీళ్లు త్రాగుటకు మనయోగింతురు.

పుట. 34. ఆరిందా=ఒక వృత్తిలో నైపుణ్యము గడించినవాడు (శ్రీ. వి. తె.) ఇది స్త్రీలకు కూడా శ్రీ. వి. జిల్లాలో వర్తించును. ఆమె ఆరిందా అయింది.

పుట. 34. ఆరెమరాటీలు=బొమ్మలాటలాడు వారు ఇది ద్రిమ్మరిజాతి. వీరు మహారాష్ట్ర దేశీయులు. (నె. పా.) ఈ వదము అగ్గివిప్పవంటిది—రెండు వదిములు నోరేయర్థమును దెలుపును. ఆరె అనగా మహారాష్ట్రలు—వారి భాష మహారాష్ట్ర భాష—ఆరెభాష. పాల్కురికి సోమరాధుడు పండితారాధ్య చరిత్రలో శ్రీ, శైల శివరాత్రి సందర్భమున—'ఆరెవరు' మహారాష్ట్ర యాత్రకులను వర్ణించి యున్నాడు—ఇంకొక చిత్రము. ఆరెమరాటీలు—ఆరు మరాటీలుగా మారినారు! చూ. ఆరు మరాటీకథ.

16. చూడుడు. అదిలక్ష్మీకామేశ్వరి అక్కల పాట—పొంగలివ్రతము—ఈ గురునాథేశ్వరస్వామికథ బందరులో శ్రీ చల్లా లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు వ్రకటించియున్నారు.

ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారము. పుస్తక వివరణ. ఇది యాధునికము. ప్రాచీనముగాదు.

ఇ

పుట. 38. ఇచ్చరూపాయ = చెండిరూపాయ (వి)
ఇది 'ఇచ్చరూపాయ'గాని ఇచ్చిరూపాయకాదు.

'అర్థరూపాయసై అంటేదిలేదు'

'ముప్పావులాయసై ముప్పేదిలేదు'

'ఇచ్చరూపాయసై పుచ్చుంటాము'

—దనరాపద్యాలు

పుట. 41. ఇల్లరి = (1) ఇంటిపై పన్ను—
ఇల్లరి పుల్లరి లేనివారు (పుల్లరి—పులవరిగడ్డిపన్ను,
మేతపన్ను) (చ. పా).

పుల్లరి అనగా పశువులుమేయు పచ్చిక
బీడులపై పన్ను—(చూ. కాటమరాజుకథ.)

ఇల్లరికి పుల్లరికి గల్గు నల్లరులును

అంగడినిగల్గు చాకలి మంగలియును

ముంగురులుగల్గు బాపనమొగము సిరులు

మందునకునైన నా పల్లెయందులేవు.

మించుచున్నది. ప. 38

ఈ

పుట. 45. ఈసురు = మిక్కిలి కృపించియుండు
(కరీ). ఇది కరీనగరం మాండలికముగా చూపబడి
వదికాని వి. శ్రీ. మండలాలలోకూడా ఉన్నది.

ఈసురోమని మనుసులుంటే దేశమెట్టులు
బాగుడనోయ్.

(గురజాడ)

ఉ

పుట. 52. ఉర్లాంపద్దు—సన్మానముపొందిన
పండితుడు. శ్రీకాకుళంజిల్లాలో ఉర్లాం సంస్థాన
ములో అరితేరిన పండితులకు సన్మానం జరిగేది.
(వి). అందుకని అక్కడ సన్మానంపొందిన పండితుని
ఉర్లాంపద్దు అంటారు. ఇంత వివరమున్నా అసలు
అర్థము మృగ్యము. ఉర్లాంపద్దు—అనగా—వేదపండి
తుడని, వేదము బాగా చదువుకొన్నవాడని అర్థము.
ఉర్లాం సంస్థానములో ప్రతిశావణికి—వేదపండితుల

వాహ్యానించి, పరీక్షవేసి ఎట్టాల్చేవారు. అట్టి
వారికే 'ఉర్లాంపద్దు' అనిపేరు. ఇతర సాహిత్యశాస్త్ర
పండితుల కేమాత్రము సంబంధములేదు.¹⁷

పుట. 53. ఉల్లాకు = బంగారము పరీక్షవేసి
నికరము నిర్ణయించుట—ఇది ప్రత్యేకమైన విద్య.
(వి). ఈ 'ఉల్లాకు' ప్రత్యేకమైన విద్యకాదు. ఇది
బంగారము విలువకట్టు పద్ధతి. ఈ పద్ధతి విశాఖ
మండలమున మాత్రమే యున్నది. స్వర్ణకారులైన
విశ్వబాహ్మణులు బంగారపు వస్తువులనుగాని, పాళా
బంగారముగాని వన్నెరాతిపై రాచిచూచి, వలసినప్పుడు
ద్రావకముతో పరీక్షించి 'ఇంత ఇరీదు' అని నిర్ణయింతురు.¹⁸ ఈ వివరములు—చిన్నతాటియాకు
ముక్కపై గంటముతో వ్రాసెదరు—'ఉలి + అకు'
అని దీని పదచ్ఛేదము. ఉలివంటి గంటముతో
వ్రాసెడు చీటి—అని. శ. ర. (పూర్వముద్రణము).
కాని శర వ్యుత్పత్తి సరికాదు.

ఇది 'ఉల్లేఖన' శబ్దభవము. సంస్కృతమున
ఉల్లేఖనపరీక్ష గలదు. సంస్కృత నైషధమున నీ పద
మున్నది. దీనికి శ్రీ నాథాంధీకరణమున వివరణ
కలదు. చూ. శబ్దరత్నాకరము—నా యనుబంధము—
పుట. 63.

ఉరి

పుట 57. ఊరుబిండి (3) తెలకపిండి నానవేసి
చేసిన పచ్చడి (శ్రీ). తెలకపిండి పచ్చడి చేయుట

17. కేవలము వేదవిద్యనే పోషించు ప్రత్యేక
సంస్థ మనకు స్వాతంత్ర్యమువచ్చిన యానాడును
లేదు—పూర్వము ఉర్లాంసంస్థానమున ప్రత్యేక
సంస్థ.

18. నా చిన్నతనమున విశాఖపట్టణమున—
విశ్వబాహ్మణులలో విద్వాంసులు కవులూ అయిన
మన్నపుకన్నయార్యులవారు, ఈ ఉల్లాకులను వేసెడి
వారు. వీరి కొమారులే కవులైన మన్నపునిరంజా
గారు.

యేమి? తెలకపిండి అనగా గానుగపిండి. మవ్వల నూనె ఆడిన తరువాత వచ్చేది పెచ్చులపిండి. దీనిని నీటితో నానవేసి ముద్దగా చేయుదురు - ఇదియే - ఊరుబిండి. కన్యాశుల్కములో - వెంకటేశం - 'అక్కయ్యా ఊరుబిండి' అని అడుగుతాడు.

ఊరుబిండి వడియము - ఊరవేసిన వడియము (వి). వడియమును ఊరవేయుటయేమి? ఊరుబిండిని¹⁹ - అనగా తెలకపిండిని ముద్దగాచేసి, దానిని, వడియముగాచేసి, యెండ బెట్టుదురు. తరవాత అన్నము తిన్నప్పుడు వీనిని నంచుకొందురు. దీనికి 'ఊరుబిండి వడియము' అని పేరు.

గానుగపిండి ఇందు 135 పుటలో మన్నది.

ఎ

పుట. 65. ఎబ్రాసి = రోతగలవాడు - అసహ్యము (గు) ఎబ్రాసి - అనువదము - 'ఏభ్యరాశి' అను శబ్దతదృశము - ఇది పురుషులకేగాక స్త్రీలకు వర్తించును.

గీ ఏమిచేయుదు పెండ్లాము ఏభ్యరాశి
వెర్రితలముండ తల్లి వివేకిగాదు
తోడబుట్టిన వారెల్ల దొంగజట్టు
రామకవిగాని బ్రదుకు శ్రీరామరక్ష
తురగరామకవి (చాటుపు)

ఏ

పుట. 67. ఏగాని = రెండు దమ్మిడిలు.
దుగ్గాణి [శ్రీ].

"ఏకైక దుడ్డు : కులసండితానామ్
దుడ్డు ద్వయం కుండల వండితానామ్
ఏగాని ఏగాని కవీశ్వరాణాం
కాసు ద్వయం చిల్లర వండితానామ్ -"
(నడిమింటి సర్వ మంగళేశ్వరశాస్త్రి మణి
ప్రవాళ చాటుపు)

పుట. 69. ఏల వదము = జానపదుల పాట;
యాల వదము. (ఇందు బూతు ఎక్కువ) [నె. అ: వ]

ఏల వదములో బూతు ఎక్కువ అమట వసావ రానిది. ఏల వదము సుసంస్కృతమైన వదము - యక్షగానములందు ప్రయుక్తమైనది. దీనికి లక్షణము గలదు.

"ఏల వద విధం బెట్లనిన...

గీ. నాయకాహ్వన పూర్వమైన నయము గలిగి
మేల్చు పరిభాష దగి రాగమితమైన
యేల పాట వదంబు నా నిలఁ జెలంగు
మహిత నాయక సంబుద్ధి మధ్యమగుచు"
(రాశ్ట్రపిక అన్నమయ్య పంకీర్తన లక్షణము
65 వ.)

గీ మేలి బంగారు తీగల మిసిమి వంట
దోల నిండురు వెన్నెరరేల బయల
వేల పాటల బాడుదు రింపుమీల
పాలి కాపులు వారల బ్రదుక బ్రదుకు -"
మించుల్లి. వ. 18.

క్ర

పుట. 80 కక్క = (1) పినతండ్రి :
చిన్నాయన -

కక్క అనగా పినతండ్రి : తండ్రి తమ్ముడు కాదు. కక్క అనగా పినతల్లి మగడు. పినతల్లికి కక్కి అని పేరు. కక్కకు కక్కయ్య అని వి. శ్రీ. జిల్లాలో వాడుక. కక్కి పదమిందు లేదు. ఈ రెండు వదములు మాధ్యమ వాడుక²⁰ నుండి వచ్చినవి.

పుట 92 కరణ కమ్మలు - శ్రీకాకుళం ప్రాంతములోనున్న ఒక తెగ బ్రాహ్మణులు: కరణకమ్మ చేయువారు: నియోగులతో వియ్యమందుదురు.

19 ఊరుబిండినే 'గానుగపిండి' యని - దక్షిణాదిలో తంజావూరు మధుర ప్రాంతము లలో స్థిరపడిన తెలుగు వారందఱు వాడుదురు. చూడుడు - రంగజమ్మ మన్నాడుదాసవిలాస వాట కము (పుట. 26)

20. మా పినతల్లి భర్తను మేము 'కక్కయ్య' అని పిలిచేవారము.

కరణ కమ్మలవగా—కన్యదేశమునుండి కమ్మ
వాటిలో మొదట వెలకొన్న ద్రాహ్మణశాఖ—పీఠాలు
కమ్మవాటిలోనే కాక తక్కిన ప్రాంతముల నన్ని
మండలములలో మున్నవారు. ఒక్క శ్రీకాకుళం
ప్రాంతములో మన్నారనుట నరికాదు.

కరణ శబ్దము కర్ణాట శబ్ద భిన్నము—

‘కరణదేశపు జాణఁడు’ అని క్రీడాభిరామము—
కరణమ్మలు వియోగులతో వియ్యమందుట విజయే-
శాని ‘కరణీకం చేయువారు. అమట అసంబద్ధము—
కరణీకము వియోగుల వృత్తి.

గ

పుట. 146 గూడు (1) రెండు ఎముకలు
కలియు కీలు. (2) వజ్రపుర గుఱిప్పానము. అని
రెండర్థములు కలవు. కాని గూడు—అనగా స్త్రీల
కేశపాశము—పున్నిస్తీ తనము. చూ. ‘గూడుమారిన
కొత్తరికం’ కీ. శే. శ్రీపాద స్మృతహృదయశాస్త్రీగారి
నవల.

పుట. 150 గొరవయ్య (1) శైవ
భక్తుడు. (అ) గొరవ శైవభక్తుడు కాదు. శైవ
భిక్షకుడు. ఇదిచాలా ప్రాచీన వచనము—

‘గొరగ ల్గొకిందు బృందంబు
గొవియుండు వారు’

యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము
(కీ. శ. 930).

పుట. 152. గోలెము—(1) మూతివెడల్పు
అయిన తొట్టి (శ్రీ). గోలెము—మూతి వెడల్పుగా
నుండి గుండ్రముగా నుండును—వీనిని మట్టితోడనే
చేయుదురు (కుడితిగోలెము). గోలెము—గోళశబ్ద
భిన్నము—

జ

పుట 182. జీడి—(1) ముంతమామిడి
(2) ఒషధి (3) మామిడివన్ను.

వి. శ్రీ. జిల్లాలలో ‘జీడి’ అనునది
ఁనుబడివస్తువు. బెల్లము పాకముతో చేయబడి
జీడిరూపముగానుండే భక్ష్యము

(మండల వివరములేదు)

ట

పుట. 188 టాంప గుడిగర—వి. శ్రీ
గో. జిల్లాలలో వాడుక.

ఉ. రంప వరాయిమూక జొరరాని
రహస్యపుకొంప, కాన్పెబిల్,
గుంపులటాంప, కోయదొరకూటువ
దుంప. విరోధిగుండెవా
లంప పితూరిదారులగలంపగ
వచ్చెడు తెల్లచారికి
కంపనించిమించు తటకా
వడచేసెడు శంప గౌతమికా

(సర్వాల సీతారామజహ్నుశాస్త్రి —రంపపితూరి -
చాటువు)

డ

పుట. 189. డవులు. (1) ఒకగ్రామము
చెల్లెండవలసిన శిస్తుమొత్తము. ఆవూరి డవులు
మూడువేలు [నె]. డవులు నెల్లూరి మాండలికము
కాదు. వి. శ్రీ జిల్లాలలో మాండలికమే.

సీ. పా. మీవూరి భూమెంత, మెట్టుపల్లంబెంత
డవులెంత కిన్నెంత సవరమెంత
—వద్దివర్తి కోసమరాజకవి జమాబందిచాటువు
—సీసమాలిక.

పుట 191 డేగిచ - బక్కెట్టు. [శ్రీ]
వి. శ్రీ. జిల్లాలలో ‘డేగిశా’గాని డేచ కాదు
బక్కెట్టు అంతకుంటే కాదు. డేగిశా వెడల్పు మూతి
గల గుండ్రని రాగి పాత. బక్కెట్టు కోలా
మండును. అది గాక బక్కెట్టు రేకుతో చేయ
బడును.

227 పుటలో డేగిచ - ‘డే’ క్రింద ‘డేగిచ’గా
మన్నది. ఇచట—‘మూతి వెడల్పు రాగి పాత’ అని
అర్థము సరిగా నున్నది. ముస్లిములు మాత్రమే
పలావు, బిర్యానీలు దీనితో పండదురు కాని తక్కిన

వారు దీనిని స్థానమునకు వేడినీళ్లు కాచుట
కుపయోగింతురు.²¹

ర

తాకట్టు: (1) స్వర్ణము పెంచుచేష్టలు—
తాకటమారి (2) తంటాలు. [నె. కర్నూ. అ.తె]

విశాఖ శ్రీకాకుళం జిల్లాలో 'తాకట్టు'
అనగా కుదువలు, కుదువబెట్టు వస్తువులు.

'తాకట్టు వాకట్టుయినవి' అని వాడుక.
'కుదువ' గాని 'కుదువ బెట్టు' గాని యీ పద
కోశమున లేవు.

ద

పుట. 223. దిబ్బ (1) పెంట దిబ్బ—
(2) చిన్న గుట్ట.

వి. శ్రీ. లో 'దిబ్బ' వలముగా లావుగాఉండే
మనుష్యుల కుపయోగింతురు. వాడు దిబ్బగాఉంటాడు.
ఆమె దిబ్బగా ఉంటుంది.

చూ. పుట. 226. దుబ్బ. (1) లావైన
శరీరము. వాడు దుబ్బగా ఉన్నాడు. [అ].

పుట. 228. దేవిడిమన్నా = ద్వారనిరోధము.
(వి) అర్థము స్పష్టముగాదు—'దేవిడిమన్నా' అనగా
రాజగారి కోటలోనికి రాకుండా నిరోధించుట.

న

పుట. 236. ననుగు = (2) గొణగు (తె)
కాని వి. శ్రీ. లో బాగా వాడుకయున్నది.

పుట. 248. నేబు = బబ్బలు—నీవద్ద ఎన్ని
నేబులున్నవి?

నేబు — పండ్లెండు కానుక నాణెము.
సీ. పా. బమలియ్యం డొక్కండు పాతనేబు'—అని అడి
దము సూరకవి రామలింగేశ్వర శతకమున ప్రయోగము.
97. ప.

'పాతికనేబులు చేతికిచ్చినన్.'²²

జగ్గికవి చంద్రదేవనిలాసము (2-34)

విశాఖ తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోనే దీని
వాడుక—

'నేబు'నకు మండలము మూచింపబడలేదు.

ప

పుట. 255. పట్టా = ఒక జాతి పందెపు
కోడి (శ్రీ) పట్టా అనగా ఒక భూస్వామి రైతు
కిచ్చేడు కవులు. ఇది ప్రతి వ్యవసాయదారునికి తెలిసిన
పదము

పుట. 261. పల్ల = 120 సేర్ల ధాన్య
ప్రమాణము. (తె).

పలా = (2) 120 సేర్లతూకము (కరీం)

పల్లా = 120 సేర్ల బియ్యము. వి. శ్రీ; లో
వాడుక.

పుట. 265. పారోళి = పప్పులతో వండిన
ఒక రకము కూర (వి)

పదము 'పారోళి'గాని పారోళిగాదు.

పుట 269. పితా²³—తీసియైన భక్ష్యవిశే
షము. అరిసెన టిడి. (గ).

'పిండివంటలులేవు పితార్లులేవు' అని వి.
శ్రీ లలో వాడుక.

బ

పుట. 300. బాయి = (1) చమబాలు
(సిల్లులు అనుమాట.)

21. నేడు పిని స్థానమున 'బాయిలర్లు'
వచ్చినవి.

22 చూ. శ. ర. అనుబంధము. 79
పుట.

23. కీర్తిలేషులు నిక్రమదేవవర్మ మహారాజా
వారు ఒకమారు పితాపురము మహారాజావారిని గూర్చి
చెబుతూ 'పారి సంతాపమే పితాపురము. అనగా
తీసి స్థానమైనది. ఇక వారు భాషలలో తీసిగల
తెలుగుభాషను పోషించుట సహజమేగా' అని చమ
త్కరించినారు.

(2) చమ్మలు; బాచులు (వ. నె.)

ఈ పదము వి. శ్రీ జిల్లాలో కూడా వాడక. బాయి—ఇది 'పాయి' పాలు అనుశబ్దము బహువచనము. దానికి 'పాయి' ఏకవచనము. 'రేయి, లేలు' వలె 'పాయి' ఉచ్చారణలో 'బాయి' అయినది.

'పాయినిచ్చి కింకర బాయగః జేయును
కొంగుదరికి జేర్చి గుంతరించు
పోరువెట్టుచుండ నేరీతిన్ యామె
యూరడించు పిల్లలొప్పుటలు—మించువలెన్
60 ప.

పుట. 300 బాల్బీ (2) బాల్బి (శ్రీ వి.జి.గ.)
(Bucket) శ్రీ. వి. లలో 'బాల్బీ తన్ను' అనగా చని
పోయాడ అ. అర్థము. 'He kicked the bucket'
అను నాంగ్ల వాక్యమునుండి తెలుగు వ్యవహారములోనికి
వచ్చినది.

'పెళ్లయిన కొన్నాళ్లకే మొగుడు బాల్బీ
తన్నేశాడు'—కన్యాశుల్కము.

పుట. 302. బిన్నించు=బిందించు; వ్యతి
రేకించు.

కార్తె బిన్నించినది (కదీ)

కాని వి. శ్రీ.లలో కార్తె బిన్నించినది అనగా
వర్షముపడ్డది అని అర్థము.

బిన్నించు—బిందించు అనుదాని రూపాం
తరము.

బిందించు=బిందువులుపడ; చినుకులుపడ.

పుట. 311 బొట్టి 2. స్త్రీ:బొడ్డి (వి)
ఇది గోదావరీమండలమున కూడ వాడుకలో
గలదు.

పుట. 312. బొట్టె=చిన్నబిడ్డ.

బొట్టెడు=పిల్లకాయ; బాలుడు.

ఇది పై మండలమున వాడుక.

బొట్టె = బొట్టెయ కూతురు. 'పుడమి
బొట్టెయ.' (సీత)

బొట్టెడు — కుమారుడు

'బొట్టెడు నీవెట్లు నిలిచిపోరెడు చెవుమా'

కూచిమంచి తిమ్మకవి అచ్చలెనుగు రామా
యణము బాలకాండము.

పుట. 316. భరతంబట్టు. 3. ఎక్కు
వగా భోజనముచేయు; చేయించు.

కొండలు శైవులు వడ్డించిన దానినంతయు
కన్నపడిమై భోజనముచేయు ఆచారము. (తె)

ఈ యర్థము సరికాదు. శైవులలో
'కొండలు' కాదు. 'విధిగా' అందలును.—పదము
'భరతం'కాదు భరితము. శైవులు ప్రసాద నియ
మము గలవారు. అనగా తినవలసిన ఏదార్థమంతయు
నొక్కమారే వడ్డించుకొని లింగమున కర్పించి
ఆ ప్రసాదమునంతయు నొక్కమెతుకైన వదలకుండ
భుజింతురు. దీనికి 'భరితభోజనము' అనిపేరు.
శ్రీకాకు డీ పదము హరవిలాసమున చిటుతొండనంబి
కథలో వాడినాడు.

'భరిత భోజనంబుగా వడ్డించి' (2—32)

పుట. 395. సీతారామకోరు=కలకంలాడు.
(గు)

ఇది గుంటూరు మాండలికమేకాదు విశాఖ
శ్రీకాకుళం జిల్లాలో నున్నది.

క. సీరామని కామెతలై

గరామున పెంచబడిన కల్పకతరులై

ఆరామ వృక్షములు సీ

తారామను గోరు కన్నుదమ్ములవిందై
మించు 6. ప.

పై విమర్శన మచ్చునకు మాత్రమే.

ఈ మాండలిక పదకోశము ముందెట్లుగా
రూపొందవలెనో చూచిచుటకే నా యీ సమీక్ష.

ఇందు విడిచిన పదములు వ్యుత్పత్తులు
మొదలగు వానినిగూర్చి ఎంతో వివరింపవలసి
యున్నది. విస్తరభీతిచే విరమించుచున్నాను.

ఈ మాండలిక పదకోశము ప్రథమ ప్రయ
త్నమేయైనను, దీనినెంతో జాగరూకతతో, సమీచిన
ముగా వెలువరి చిన-కూర్పరి శ్రీ మరుపూరు
కోదండరామరెడ్డిగారి, పరిశోధక సంఘ సభ్యులను
వభింపించుచున్నాను.

ముక్కుందు సాహిత్య అకాడమీవారు కవి
ప్రయోగ సహితము, సమగ్రము, సాధికారమునైన
మాండలిక పదకోశము వెలువరింతురుగాక.

(మాండలిక పదకోశము; కూర్పరి : శ్రీ మరుపూరు కోదండరామరెడ్డి; ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య
అకాడమీ; కళాభవన్; హైదరాబాదు. వెల రు. 7-50)

మణిమంజీరము

శ్రీ చెఱకుపల్లి జమదగ్ని శర్మ

మృత్యుణ స్నిగ్ధ మనోజయ ప్రభలు, సన్మార్గ సచారాశయ
ప్రసవానేః మనోహరంబులు, జగద్భద్రంకరంబుల్, మః
ప్రసవోన్మీలం మూల హేతువులు, తీవ్రధ్యాన నిష్ఠైకద్రౌక్
దృశముల్ నీ పద ఎద్మముల్ కనుదునో శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

ప్రసవేషు ప్రభవిష్ణు విష్ణు హృదయ వ్యామోహ నిర్మూలక
ప్రసవంబుల్, తరుణారుణద్యుతినుధాభాస్వన్నిఖశ్రేణీకా
శశిఖండ ద్వయ సంద చిమ్మణులు, సంసారార్ణవోత్తారకా
శిష సంధాయక యానసాత్రిము లహో! శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

నిలవంబోవ కిదూకి యోగి హృదయాగ్ని జ్వాలలన్ మగ్గుటన్
నిల వెల్లం వెలుపై నీదు ఎదముల్ నిష్పల్ బలెం దోచు, పూ
వులకు ప్పి సవనీతమై హృది నొప్పుందీసి విశాంతి ని
చ్చి లంన్నైడము నిల్చు చేంగదవే శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

నీ సాదంబుల యాన నా హృదయ ముర్నిద్ర ప్రబోధాగ్ని చే
తాపోత్తిష్ఠతి హేన్ ప్రశాంతితి సుధాధామంబుగానుండె నీ
శ్రీ పాదంబులు చల్లకొ వెలుగులో చిన్మూర్తులైతొనె ని
క్షేపంబబ్బిన పేద చందమగుదున్ శ్రీకాళహస్తీశ్వరా.

మృదువై కోమలమై యలక్తః లసద్భ్రంజరమై నూపురా
న్పదమై మోహంమైన మాతృపదమౌ వాహాంఘ్రియున్ పొరుష
ప్రెదమై చేతిమై భుజంగ కిలకంబౌ భవ్య సవ్యాంఘ్రియున్
హృది భద్రంబగుగాక జ్ఞాన నునున శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

మంత్రం వర్ణం చిత్తభాస్థలి సభోమార్తాండ బింబాభముల్
తింతాలంబ జగత్కలాప విభవోద్యతాండవం బాదుచున్
యంత్రాగ్ర స్థిత బిందు మండల సుధావ్యాహార నిష్యంసు తా
ప్రీతిత్రైపుర్య మహత్పదంబు లనురున్ శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

జాడ్య ధ్వంసక నిత్య చేతనములన్, జాజ్వల్యమాన ప్రభా
ప్రద్యాం ప్రబలా ర్తి మోదఃములన్, యాక్షేక్షణ ప్రాధహృత్
కుడ్యాంత ర్వినిచాడ జీవఃశలున్ కోట్యబ్జ బింబాయుతా
రేడ్య ప్రాభవ దుర్నిరీక్ష్యము ననలో శ్రీకాళహస్తీశ్వరా.

తిలవన్ పుల్కలు జేలు పొంగుటెడెదన్ దార్కొన్ని నీపాదముల్
చలవం జేదునొ నొప్పునెదునొ ప్రభూ! చింతింపగా నేల! పూ
పులలోబెట్టి బిజింతు నించుకయు నొప్పుం బొందగా నీను, తు
ష్టి లభింపన్ విహరింప నిమ్ము నటరాట్! శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

శ్రీపాదంబుల కంద మై మణిమజ్జీరంబుగా వచ్చె నీ
శ్రీపాద ప్రణవంబు, దీని నిందితీ మ్రోగు హృత్కింజ మే
పానంబున్ గనబోదు, పొందు శుభముల్, ఎక్కిస్థితిన్ జెంది తం
డ్రీ! పారంబగు నీవె తానగు ననలో శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

సాహితీ జగతి

శ్రీ కాశూరి హనుమంతరావు

జ్ఞానవని భారతి సంచికలో నా 'సాహితీజగతి' అన్న పుస్తకాన్ని శ్రీ 'చేరా'గారు సమీక్షించారు. సమీక్షలో 'భాష-వ్యాకరణం' అన్న వ్యాసపరిశీలకు అధికభాగం సమీక్షకులు వినియోగించారు. కనుక నేనా విషయచర్చతో వ్యాసం ప్రారంభిస్తున్నాను. వైయాకరణంల మతాన్ని సరించి భాషకీ వ్యాకరణానికి గల సంబంధాన్ని వ్యాకరణప్రయోజనాన్ని గురించి నేను ప్రతిపాదించిన అభిప్రాయాలను ఆధునిక భాషా శాస్త్రజ్ఞులు (Linguists) అంగీకరించిరని సమీక్షకులు నారి మతాన్ని ఇలా ప్రతిపాదించారు.

'భాషాస్వరూపస్వభావనిరూపణమే వ్యాకరణం చెయ్యగలిగిన, డెయ్యోస్ పని అని భాషాశాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం. వ్యాకరణం కత్తెరాకాదు, కళ్ళేమూ కాదు. భాషలో ముళ్ళూ ఉండవు, పాముకూ ఉండవు. వ్యాకరణ నియమితేని భాష ఉండదు. వ్యాకరణం అంటే ఖితమే కానక్కరలేదు. స్వభాషా వ్యవహారాల దరి మనస్సుల్లోనూ వ్యాకరణం అలిఖితంగా ఉంటుంది. భాషావ్యవహారాన్ని ఈ అలిఖిత వ్యాకరణమే నడిపిస్తుంది. అమూర్తమైన అలిఖిత వ్యాకరణానికి స్పష్టమైన రూపాన్ని యిట్టేమే ఖిత వ్యాకరణం ప్రయోజనం. అది ప్రాచీనభాషకూ రాయవచ్చు. ఆధునికభాషకూ రాయవచ్చు. శిష్టభాషకూ రాయవచ్చు, అశిష్టభాషకూ రాయవచ్చు. వ్యాకరణానికి వర్గద్వైతం లేదు వ్యవహారాలందరూ ఒకటే' అని.

భాషాసమస్యలో స్వల్పభాగంమాత్రం సామాన్య ప్రజల దైనందిన వ్యవహారంలో ఉంటుంది. తక్కినది శాస్త్రసాహిత్యాది గ్రంథాలలోనూ, విజ్ఞానశాస్త్రాల్లో ఉపవాసాలలోనూ ఉంటుంది.

భాష అంటే ఈ యానెత్తు భాషనీ చునదృష్టిలో ఉంచుకోవాలి. ప్రజలు రోజూ మాట్లాడే భాషను వివ్యాకరణమూ శాసించలేదు. వ్యాసపరిశీలన భాషా వ్యాకరణం కంఠస్థం చేసి ఎవరూ సంభాషించడం ప్రారంభించరు. కాని మన విజ్ఞాన వ్యక్తీకరణకు సామాన్య వ్యవహారంలో లేని ఎన్నో పదాలను ప్రయోగించడం, భిన్నభిన్నార్థపరిణామాలను మూచించేటట్లు ఆ పదాలను పరిణమింప జెయ్యగలగడం అవశ్యకం. ఈ పనిలో సౌలభ్యం కలిగిస్తుంది వ్యాకరణం. ఉదాహరణకు ధాతువులమీద 'క్త' ప్రత్యయాంత రూపాలను వ్యాకరణం నిష్పన్నం చేసిన పద్ధతిని గమనించిన వెంటనే ఆ ప్రత్యయం పరమైనప్పుడు ఎటువంటి ధాతువులు ఎలా ఎలా మారతాయో, నిష్పన్న రూపాలెలా ఎలా ఉంటాయో, ఏయే అర్థాలను ఆ శబ్దాలు సూచిస్తాయో ఇదంతా కరతలామలకంగా తెలిసిపోతుంది. ఈ విజ్ఞానాన్ని ఆచారం చేసుకొని ఏ ధాతువు మీదయినా క్త ప్రత్యయాంతరూపం నిష్పన్నం చేసుకోగలుగుతాము. వ్యాకరణ విజ్ఞానం లేకపోతే ప్రతిధాతువుకీ క్త ప్రత్యయాంతరూపమిదనీ, దాని అర్థమిదనీ వ్రాసుకోవటా పోతే 'బృహస్పతిశ్చవక్తా...' అన్నట్లు శబ్దపరిగ్రహణకు మన ఆయుఃపరిమితి చాలదు. ఇదంతా పన్నశాస్త్రాల్లో చెప్పబడినదే.

సాధ్యసాధు శబ్దరూప నిర్ణయంలో వ్యాకరణం చేకూర్చే సౌలభ్యం వ్యక్తపరచే ఒక ఉదాహరణం ఇస్తాను. ఇటీవల కొందరు 'ఉదహరించు' అని ప్రయోగిస్తున్నారు. ఉత్, అజ్' ఉపసర్గద్వయ పూర్వక 'హ్య' ధాతువునుంచి ఆ శబ్దం ఏర్పడిందన్న

వ్యాకరణాంశం గమనించితే 'ఉదాహరించు' అనడం తప్పని తెలిసిపోతుంది. అయితే అలా ఎందుకన కూడదు? కొందరంటున్నారుకదా! అనవచ్చును. ఇటువంటి వాట్లలో ఇంకా కొంచెం ఓపి అవసరం. భాషను తెలిసిన వారు భాషా పరిశుష్టాన్ని రక్షించడానికి సాధ్యమైనంతవరకూ ప్రయత్నించాలని నేను వ్రాసినది ఇటువంటి వాటికొరకే. భాషలో స్థాయి అంటే ఇదే. 'భాషలో స్థాయి అంటే ఏమిటో ఈ సమీక్షకుడి ఊహకు అందటం లేదు' అని సమీక్షకులు వ్రాశారు. వారి ఊహకు ఎందుకు అందడం లేదో నా ఊహకు అందడం లేదు.

వ్యాకరణం ఒక కత్తెరే. పాఠ్యంలో యథేచ్ఛగా పెరిగిన గడ్డినీ చెట్లనూ కత్తిరించి కొన్ని కొన్ని ఆకారాలు ఏర్పరచినట్లు, ప్రబలంగా అమలు తోకివచ్చిన ఏ వ్యాకరణమైనా తన చట్రంలో ఇముడని కొన్ని శబ్దాలను కత్తిరించేస్తుంది. పాణినీయం రామాయణ మహాభారతాలలోని కొన్నివదాలను కత్తిరించేసింది. బాలవ్యాకరణంకూడా డిటో. భాషలో ఆ శబ్దాలనే ముళ్ళూ పాములూ ఉంటాయి కనుకనే వాటిని తెలిసినవారు పరిహరిస్తారు. శ్రీశ్రీగారి కొన్ని ప్రయోగాలిటువంటివి నా వ్యాసంలో చూపాను.

అశిష్టభాషకు వ్యాకరణం వ్రాయజాలమని ఎవరూ అనరు. కాని దానివలన ప్రయోజనం శూన్యం. వ్రాతకోతలు లేకుండా కేవలం మాటాడడానికి మాత్రమే వాడబడే భాషకు వ్యాకరణం అనవసరం, మాటాడేవారు వ్యాకరణం చూడరు కనుక. భాష పెరిగి వ్రాతకోతలకు పాచ్చుగా వాడబడుతున్నప్పుడే, ఆ భాషయొక్క సక్రమాభివృద్ధికి సహాయకారిగానూ, భాషా మాటిమాటికీ మారిపోయి క్రొత్తబిడ్డపోకుండా ఉండడానికి వ్యాకరణం అవసరం. రాకపోకలు పాచ్చుగా జరిగే పెద్దరోడ్లకు ట్రాఫిక్ నిబంధనలందాలి తప్ప పొలాల నడుమ ఉండే కాలిబాటకుకాదు. నన్నయ్యకి పూర్వం గ్రంథరచన లేని కాలంలోని తెలుగుభాష మనకి అర్థంకాదు.

గ్రంథరచనా, వ్యాకరణంవచ్చాక నన్నయ్యనుంచి నేటి వరకు తెనుగు పాచ్చు మార్పులులేకుండా మనకి అర్థమయ్యేటట్లు ఉంటోంది. గ్రంథరచన, వ్యాకరణం—ఇవే ఎక్కువగా భాష నిలకడకీ, అభివృద్ధికి తోడ్పడుతాయి. ప్రాంతానికీ ప్రాంతానికీ కొంత కొంత మారిపోతూ నిత్యవ్యవహారంలోఉన్న భాషకాదు. అయితే ఈ నిలకడనీ, పెంపు సాధిస్తున్నది గ్రంథరచనే తప్ప వ్యాకరణంకాదని తోచవచ్చును. ఏశబ్దాలు శిష్టజనసమ్మతాలనడానికి లోకమే (అనగా గ్రంథాలూ శిష్టజన వ్యవహారం) ప్రమాణం. కాని ఆ నిర్ణయంలో వ్యాకరణం చాలా సౌలభ్యం కలిగిస్తుంది.

'వ్యాకరణం లిఖితభాషకే ఉంటుందనీ, భాషలో కనిపించే నినిధిరూపాలని రచనలో ఎంచుకోటానికి ఉపయోగించే సాధనం వ్యాకరణమనీ అనుకోవటంవల్ల ఈ చిక్కువస్తున్నది.' అని సమీక్షకులు వ్రాశారు. 'సుశబ్దములను అపశబ్దములనుండి వేరుచేసి జనులు అపశబ్దములను పరిహరించి సుశబ్దములను ఉపయోగించునట్లు ధర్మనియమం చేస్తుంది వ్యాకరణం' అని నే నుదాహరించిన మహాభాష్యకారుని వాక్యం సమీక్షకులట్లా అర్థంచేసుకొన్నారు. శిష్టులు ఉపయోగిస్తున్న సభ్యభాషను వ్యాకరణంచడంవలన, ప్రతిశిష్టుడివద్దకూ వెళ్లి వాడి శబ్దవ్యవహారం ఎలా ఉందో తెలుసుకోవక్కరలేకుండా అనేకశిష్టుల భాషావ్యవహారసామగ్రిని వ్యాకరణం కరతలామలకం చేస్తుంది సుశబ్దములేవో అపశబ్దములేవో వ్యాకరణం ద్వారా మనం గ్రహించగలుగుతాం.

'వ్యాకరణం అంటే లిఖితమే కానక్కరలేదు. వ్యభాషా వ్యవహారాలందరి మనస్సుల్లోనూ వ్యాకరణం అలిఖితంగా ఉంటుంది.' అని సమీక్షకులు భాషాశాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయాన్ని పేర్కొన్నారు, కాని లిఖితమైన దానికే వ్యాకరణమని పేరు. భాషావ్యవహారంలో వ్యవహార సంప్రదాయం మాత్రం ఉంటుంది. అటువంటి వ్యవహారసంప్రదాయాన్నంతటినీ పరిశీలించి సజాతీయములను క్రోడీకరించి, ఉత్పర్గానవాదశాస్త్రములను విధించడం; సూత్రములు రచించి ఉదా

హరణ వత్సదాహరణ పూర్వకంగా వ్యాఖ్యానించడం దీనినంతటికీ కలిపి వ్యాఖ్యానం మంటారు.

మీమాంసకులలో అభిహితాన్వయవాదులు వాక్యంలో శబ్దాలకుగల పరస్పరార్థసంబంధాన్ని, మానవుడు తత్పర్యశక్తిద్వారా తెలుసుకొంటాడంటారు. 'అవును తీసుకురా' అంటే 'అవును', 'తీసుకురా' అన్న రెండుపదాల అర్థాలను కలిపే శక్తి తత్పర్య శక్తి అనీ, చిన్నతనంనుంచీ ముగిసి ఈ శక్తిని నంపాదించుకొంటూ ఉండడాని వీరి అభిప్రాయం. కాని అన్వితాభిధానవాదులీ శక్తిని అంగీకరించరు. 'అవును తే', 'అవునకట్టు' 'గుర్రాన్నితే' ఇత్యాది వాక్యాలు ఉచ్చరించబడినప్పుడు ఆయాజంతువులనూ ఆయావస్తువులనూ చూసిన బాలుడు 'అవు' 'గుర్రం' 'తే', 'కట్టు' అన్నమాటల అర్థాలను తెలుసుకొంటున్నాడు. కనుక వాక్యంలో శబ్దాల పరస్పరార్థాన్ని కలిపడానికి వేరే శక్తి అక్కరలేదని వీరి మతం. అభిహితాన్వయవాదుల మతంలో ముందు శబ్దార్థబోధ తర్వాత వాక్యార్థబోధ. అన్వితాభిధానవాదుల మతంలో ముందు వాక్యార్థబోధ, తర్వాత శబ్దార్థబోధ.

ఈ బోధవలననే పదవాక్యాల సంబంధమునుకొనడం పదాలు కూర్చి వాక్యాలు నిర్మించడం మనం చెయ్యగలుగుతున్నాం. దీనినే ఉప్పుడు భాషాశాస్త్రజ్ఞులు 'అభిభత వ్యాకరణం' అంటున్నారు. కాని ఇది వ్యాకరణంకాదు, ఇది వ్యాకరణమే అయితే బాల్యదశలోనే అజ్ఞాతంగా ఉన్న ఈ విజ్ఞానం ముగిసి పెద్దవాడు కాగానే విజృంభించవలసి ఉంది. కాని భాషావ్యవహారం తెలిసినవారిలో చాలా అల్పసంఖ్యాకులు మాత్రమే వ్యాకరణం తెలుసుకొంటున్నారు. చిన్నతనంలో లెక్కలలోనో సాహిత్యంలోనో అసక్తికలవాడికి పెద్దయ్యాక ఆ అభినివేశం హెచ్చుతుంది. కాని సాహితీపరులలోనైనా ఎక్కువమంది వ్యాకరణంలో అభిరుచి కలగడంలేదు. అభిరుచి కలిగిన కొద్దిమందిలో, ఎంతో కష్టపడిన పదప, ఇంకా కొద్దిమందిమాత్రం ప్రవీణులవుతున్నారు. ఇంతేకాక

వ్యాకరణ పాండిత్యానికి భాషద్వారా భావం వ్యక్తీకరించగలిగే శక్తికీ సంబంధంలేదు ఒకడు ఏ వ్యాకరణపుక్తకం చదవకుండా గొప్ప రచయిత కావచ్చును. ఒక్కొక్క వ్యాకరణ పండితుడు రచనా సమర్థుడు కాకపోవచ్చును. ఈ పదవాక్యబోధ శక్తిచేతనే వ్యాకరణ దుష్ప్రములూ సందిగ్ధములూ అయిన వాక్యాలను సైతం మనం ప్రయోక్త ఉద్దేశం ఇదయి ఉంటుందని అర్థం చేసుకోగలుగుతున్నాం. ఉవాహరణకి ఒక క్షారశాలబోర్డు 'ఇచ్చట అందమైన క్రావులు కత్తిరించబడును' అని ఉంది. 'అందంగా' అని క్రియా విశేషణం వాడడానికి బదులు 'అందమైన' అని విశేషణం వాడడంచేత వ్యాకరణాన్నిబట్టి, వచ్చిన వాళ్లందరికీ అచ్చట గుండు గీసారన్న అర్థంపూడా వస్తున్నా. అది చదివిన వారంతా అక్కడ ఆశయం ఏమిటో గ్రహించగలుగుతారు. అలాగే 'ప్రభుత్వ బాలికల ఉన్నత పాఠశాల' అని ఒక స్కూలు బోర్డుమీద ఉన్న వాక్యంలో సమాసాల కూర్పు దుష్ప్రమైనా చదివిన వారు స్కూలు గవర్నమెంటుదిత్వ బాలికలుకారని గ్రహిస్తారు.

కనుక ప్రతిమనిషిలోనూ నిహితమై ఉండి వాక్యబోధన నిర్మాణాన్నీ చేయించుతున్నది ఈ పదవాక్యబోధశక్తేతప్ప 'అభిభత వ్యాకరణం' కాదు. అభిభతమైన దానికే వ్యాకరణం అనిపేరు.

అసలీ వ్యాకరణమన్నది వాస్తవానికి ఒక మిథ్య; సాలభ్యంకోసం లేని దానిని ఉన్నదనుకొనడం అన్న హరికారికమే నా వ్యాసంలో ఉవాహరించాను. ప్రాచీనవైయాకరణుల ఈ అభిప్రాయాన్ని హృదయదఘ్నుంగా భావించి ఉంటే సమీక్షకులు 'ఏ భాషకైనా వ్యాకరణం రాయొచ్చును' మొదలైన ఉద్దిక్త వాక్యాలు ప్రాసి ఉండే నాడకారు. ప్రయోజనం ఉంటే వ్రాయవచ్చును.

మనం ఇప్పుడు ఏ వస్తువుకైనా పేరుపెట్టి నప్పుడు ఏదో నిమిత్తాన్నిబట్టి పెడుతున్నాము.

మన పూర్వులుకూడా ఇప్పుడు మనం రూఢ వదానము కొంటున్న వాటికి వాళ్ళ కాలంలో ఏవో కారణాలునుబట్టే ఆ పేర్లు పెట్టి ఉంటారనీ, ఆ కారణాలు మనకిప్పుడు తెలియడంలేదనీ నేను వ్రాసిన దానికి సమీక్షకులు ఆ నిమిత్తా లేవో ఉన్నాయనడానికి ఆధారాలేనీ నేను చూపించలేదని వాదించారు. ఆధారాలు చూపించ గలగుతే భాష ఎలా పుట్టిందో రుజువే చేసేద్దాను. ఆధారాలు లేవు కనుకనే హేతువాదాన్నిబట్టి ఉండే ఉంటాయని ఊహించాను

'సాహిత్య ప్రయోజనము' అన్న వ్యాసంలో నేను శాస్త్రనిష్ఠాన సాహిత్యముల ప్రయోజనాలను తులనాత్మకంగా చర్చించి తాత్కాలిక (అనగా రచయిత కాలానికి మాత్రం సంబంధించిన) సంఘ ప్రయోజన దృష్టితో మాత్రమే సాహిత్యానికి విలువ కట్టుకూడదని, వ్యాసం మొదటినుంచి చివరివరకు హేతుశూల ఉదాహరణలూ మాపుతూ ప్రతిపాదించాను. సమీక్షకులూ ఇక్కడ 'తాత్కాలిక' అన్న ముఖ్యమైన మాటని సరిగా గమనించక ఇదంతా రొమాంటిక్ భావన అనీ, హేతుబద్ధంకాదనే ఉపసర్తి చూపించకుండా కొట్టి పారేశాను. బహుశః సమీక్షకులు 'తాత్కాలిక సంఘ ప్రయోజనం' అంటే సంఘ ప్రయోజనమంతా షణికం (తాత్కాలికం) అనీ, సాహిత్య ప్రయోజనం దీనికి ఆతిమైనదనీ వా అభిప్రాయమని భ్రమించి ఉంటారు. 'ఒక విజ్ఞానం యొక్క విలువని నిర్ణయించడానికి వెంటనే తత్కాలంలో దానివలన ప్రయోజనం ఉంటుందా అని చూడకూడదు అని నేను వ్రాసిన వాక్యం సరిగా పరిశీలించుతే ఈ భ్రమకి అవకాశంలేదు.

'కవిత్వము—ఇతివృత్తము' అన్న వ్యాసంపై చేసిన సమీక్షలో 'నాయిక నాయకులున్నదే ఇతివృత్తమని హనుమంతరావుగా భిప్రాయపడుతున్నట్టుంది' అని సమీక్షకులు అనవసరంగా సందేహానిమగ్నమయ్యారు. నేను ఉదాహరించిన రెండో మూడో ఇతివృత్తంలో నాయికా నాయకులున్నంతమాత్రాన సమీక్షకు లిలా సందేహించడం భావ్యంకాదు. టోల్స్టాయ్, డికెన్స్ మొదలైనవారు గొప్ప ఇతివృత్త రచయితలని

వ్రాశాను. వారు రచించిన కథలన్నిటిలో నాయికా నాయకులున్నారా? 'సామాన్యూడి జీవిత లోనూ సంఘర్షణ ఉంటుందని అంగీకరించడానికి హనుమంతరావు గారి అభ్యంతరమేమిటో అర్థంకాదు' అని వ్రాశారు. వాకేమీ అభ్యంతరంలేదు, ఉచ్చుట్టు నేనావ్యాసంలో వ్రాయనూలేదు, జీవితంలో సంఘర్షణపడిన వ్యక్తి ఇంక సాధారణుడుగా ఉండడు. ఆసాధారణుడవుతాడు. పూర్వం రాజులు జన్మతః సంఘంలో ప్రముఖులై ఉండేవారు. తక్కినవారికన్నా వారి జీవితంలో గొప్ప సంఘర్షణ జరగడానికి ఎక్కువ అవకాశం ఉండేది ఇప్పుడందరికీ సమానావకశాలన్నాయి. 'ఎవరి జీవిత లో విశేషం ఉండి అది పరీక్షితమవుతుందో వారి కథ కావ్యేతివృత్తం కాజాలితుంది' అని నేను ఇతివృత్త లక్షణాన్ని చెప్పాను. రాజకావచ్చు, బిచ్చగాడు కావచ్చు; స్త్రీ కావచ్చు పురుషుడుకావచ్చు, నపుంసకుడు కావచ్చు; పినుగు కావచ్చు, ఎలక కావచ్చు; వ్యక్తి కావచ్చు, జాతి కావచ్చు; సమైక్య కావచ్చు, అవమైక్య కావచ్చు— ఈ వివరాలన్నీ ఆ వాక్యంలో గూర్చాలవుతాయి.

'కావ్య లో వాస్తవికతను గురించి హనుమంతరావుగారు చేసిన వాదాన్ని సమర్థించలేం.. కలకత్తా సముద్ర తీరాన ఉందనటం factual mistake. అది ఏ విధంగానూ సమర్థనీయం కాదు' అని వ్రాశారు. సాహిత్యంలో భావం ప్రధానమనీ వాస్తవికత గౌణమనీ నిరూపించడానికి కలకత్తా సముద్రతీరంలో ఉందనడం సాహిత్య దృష్టిలో పెద్దపొరపాటుకాదని నేనీ వ్రాశాను. సమీక్షకులు ఆ వెలుగులో దీనిని చూడలేదు. 'రాజానుంచి ముళ్ళపల్లె గ్రామానికి వెళ్తున్న రోడ్డుమీద మర్రిచెట్టు, క్రింద ఉన్న సోడా దుకాణంలో నరసయ్య అచ్చలమ్మా మాటాడు కొంటున్నారు' అని కథ ప్రారంభమయితే, వెంటనే సమీక్ష కథలో తర్వాతి వాక్యం చదువుకు పోతాడు తప్ప రాజానుంచి ముళ్ళపల్లెకు రోడ్డుందా, అక్కడ మర్రిచెట్టుక్రింద సోడా దుకాణం ఉందా, అలా రాజాను దగ్గర ముళ్ళపల్లె ఉందా అంటూ ఆలోచించడు.

'మహాప్రస్థానం' అనే ఖండికలో 'ఎర బావుటా నిగినిగలు' అనటంవల్ల భావాపకర్షణ జరుగుతున్నదని నిర్ధారించేముందు అలా 'ఎర బావుటా నిగినిగల్ని గురించి చెప్పటమే ఆ ఖండికలో కవి ప్రధానంగా చెప్పదల్చుకొన్న భావమని గుర్తించక్కర్లేదా' అని ప్రశ్నించారు. 'హరం . హరం హర' అన్న ప్రాచీన కాలపు యుద్ధ సినాద , అందరు రాజులనూ కొల్లగొట్టి ధర్మజుని కుబేరుణ్ణి చేసిన ధనంజయునితో జంమ్యం ఇవి ఈ గుర్తించడానికి బాధకాలుగా ఉన్నాయి. పైగా 'ఎరబావుటా నిగి నిగలు, హోమస్వారిల భుగభుగలు' అంటూ గేయం ముగిసింది. 'ఎరబావుటాకి, హోమస్వారికి ఏ సంబంధం ఉంది?

'దేశవర్తితలు' కవితలో మొదటి పంక్తులలో ప్రదర్శించిన భావవిస్తృతి 'దర్శిదులను కాల్చుకు తినడం' అన్నదిగ్గరి సాంకృతికమైనదని నేను ప్రాసనివాసికి, ఆ కవితకాతటికి ఆ అభిప్రాయమే ప్రాతిపదికమని, నాలుగో పంక్తిలోనే 'పరీక్షన పరాయణత్వం' అని ఉందా; శ్రీశ్రీ గారి 'మహాప్రస్థానం' ఖండకావ్యసంపుటి విమర్శించడానికి ఆ కవివ్యాసానికి ప్రాతిపదికగాలైన రాజకీయ సిద్ధాంతాలను గురించి 'తగినంత' పరిజ్ఞానం ఉండాలనీ, శ్రీశ్రీని విమర్శిస్తున్న సాంప్రదాయక విమర్శకులకు 'తగినంత' రాజకీయ పరిజ్ఞానంలేదనీ సమీక్షకులు వ్రాశారు. రామాయణాది యుద్ధాలలో 'ఎర పీడిన పరాయణత్వం' ఉంది కాని 'దర్శిదులను కాల్చుకు తినడం' లేదు. ఈ అభిప్రాయం ఇటీవలిది. సాంప్రదాయక విమర్శకుల రాజకీయ పరిజ్ఞానం మాటకేంగాని, 'మహాప్రస్థానం'లో కొన్ని ఖండికలు రచించిన నాటికి శ్రీశ్రీగారు¹ మార్క్సి మొదలైన వారి సిద్ధాంత గ్రంథాల చదవలేదన్న విషయం చునం గమనించాలి. 'దేశవర్తితలు'లోని 'ఇతరేశ్వరశక్తుల లేస్తే' అన్న వాక్యాన్ని ఒక విమర్శకుడు ఒక రాజకీయ సిద్ధాంతం ప్రకారం వ్యాఖ్యా

నించడం² ఆ వ్యాఖ్యాకి కీలకమైన 'ఇతరేశ్వర' శబ్దాన్ని శ్రీశ్రీగారే అంగీకరించకపోవడం³ జరిగింది. కనుక శ్రీశ్రీ కవిత కేవల రాజకీయసిద్ధాంత దృష్టితోచేసే వ్యాఖ్యానానికి లొంగదు.

'భిక్షువర్షియసి'లో తమ సహజ జీవితా వ్యాపారంలో ఉన్న కుక్కలొకాడూ మానవుని స్వార్థపరత్వానికి సరైన సంకేతాలుకావని నేనన్న దానికి 'స్వార్థపరత్వం లేకుండా తమ కళ్ల ముందు జరిగే వాటిని కూడా పట్టించుకోకుండా తమ తమ పనులలో ముగిసేయేవారికి కుక్కలొకాడూ సంకేతాలు' అని సమీక్షకులు వ్రాశారు. తన కళ్ల ముందు జరిగే వాటిని పట్టించుకోకుండా తమ పనులలో నిమగ్నలయేవారు స్వార్థపరులుకాక ఇంకెవరు? భిక్షువర్షియసి ఆదైన్యస్థితిలో ఉండగా ఆమెను చూడకుండా తమదారిని తాము వెళ్లిపోయిన మనుషులు స్వార్థపరులు. కాని తమ సహజజన్మవృత్తిలో ఉన్న కుక్కలొకాడూ స్వార్థపరులుకావు. భిక్షువర్షియసి జీవితవైఖ్యానికి కుక్కలకి లొండలకి సంబంధంలేదు. నిస్వార్థములైన కుక్కలొకాడూ స్వార్థులైన మనుష్యులను సరిగ్గా సూచించకాలవు. స్వార్థపరులైన మనుష్యులమీద పరితలకు కోపం

1. సృజన—శ్రీశ్రీ సాహిత్య సమాలోచన (14) ఫిబ్రవరి 1970.

'మహాప్రస్థానం' అన్న గీతం రాసేనాటికి నాకు (Marxism)ను గూర్చి తెలియనే తెలియదు.' శ్రీశ్రీ ఉవాచ (పేజీ 2) 'అప్పటికి ఇప్పటికి మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతం గురించి మూలంగా తప్ప శ్రీశ్రీకి తెలియదని నా అభిప్రాయం' శ్రీ కె వి. రమణారెడ్డి (పేజీ 10). 'శ్రీశ్రీ మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత పరిజ్ఞాన్నా గురించి రమణారెడ్డి ఇదే సంచికలోవేసిన అంచనాలతో ఈ వ్యాసకర్త ఏకీభవిస్తున్నాడు' శ్రీ చేకూరి రామారావు (పేజీ 111).

2. సంవేదన (3) లక్ష్మీబారు 1968. (పేజీ 77.)

3. పై సృజన. పేజీలు 6, 137.

తెప్పించే అన్యసంకేతాలను వేటిన్నైనా ఈ పద్యంలో కవి ప్రయోగించవలసి ఉంది. అట్లా కాకపోవడం వలన 'కుక్కలు తొండలువలె మనుష్యులు తమ తమ జీవితాలలో మునిగి ఉన్నారు' అన్న దూరంగా ని మాత్రం ఇక్కడ పాతకుడు ఊహించుకొని తర్వాతి పద్యంమీదకు దృష్టి మరలుస్తాడు. పాతకుడి దృష్టిని పట్టుకొందుకి బదులు ఈ పద్యం పదిలేస్తోంది. ఈ సంకేతాలు సరైనవికావు కనుకనే, ఈ పద్యానికి అటూ ఇటూ ఉన్న పద్యాలు మన మనస్సుకు హత్తుకొంటూ ఉండగా ఈ పద్యం నిర్లిప్తంగా జారిపోతోంది. 'వైరిగాలి'లోనూ 'ఎంగిలాకు'లోనూ మానవత్వారోపణ ఉండడం, కుక్కలోనూ తొండ లోనూ లేకపోవడంవలన, మానవ జీవిత వ్యంగ్య వర్ణనాత్మక ఖండకావ్యంలో కుక్క తొండా సరైన ఉపకరణాలు కాలేకపోతున్నాయి.

'ఆంధ్రకవిరా సరస్వతికి బరువు నగలు' అన్న వ్యాసం సమీక్షలో తెలుగు ఛందస్సులోని యతి ప్రాసలు కవితారచనకు చాలా ప్రతిబంధకాలన్న నా అభిప్రాయాన్ని గురించిన పరిశీలనను పక్కకునెట్టి 'అయితే గణాలుమాత్రం బంధాలుకావా?' అని సమీక్షకులు ఎదురు ప్రశ్నించారు. గణాలు బంధాలు కావని ఎవరన్నారు? ఆధునికకవులు యతిప్రాసల బంధాలనేకాక గణబంధాలనుకూడా వినాడో దాటేశారని సమీక్షకులు హెచ్చరించారు. దాటితే దూరం; దానికి ఆ వ్యాసంలో ప్రమేయవిషయానికి సంబంధమేమిటి? మరి, వచన కవిత్వంలో కూడా ప్రస్తుతం కొంత తరచుగా కానవస్తున్న లంత్య ప్రాసలూ తర శబ్దాలంకారాలూ మాత్రం బంధాలు కావా? వీటినికూడా ఎందుకు దాటకూడదు? అసలమాట కొన్నే, కులాసాగా కబుర్లు చెప్పడానికి బదులు ఏకాగ్రతతో ఏదైనా వ్రాయడంమాత్రం బంధంకాదా? ఈ ప్రశ్నలకి అంతెక్కడుంది? ఆధునిక కవులు కొందరు వచనకవిత్వం వ్రాస్తున్నారకనుక ఇంక ఛందస్సును గురించిన చర్చ శుద్ధదండుగఅని సమీక్షకుల ఉద్దేశమెట్లయితే, సమీక్షకులు నమ్మకంగా పొరపడుతున్నారు. ఆధునిక వచనకవిత మినహాగా నన్నయ్యనుండి నేటివరకు అందరు కవులూ ఉపయోగించిన, నేటికీ ఉపయోగిస్తున్న ఛందస్సులో యతి ప్రాసలు ముఖ్యప్రతిబంధకాలని తలచి చర్చించామ.

సంస్కృతమూలాలనూ తెనుగు అనువాదాలనూ సరి పోల్చాను. సంస్కృతశ్లోక రచనలోఉన్న సౌలభ్యం తెనుగుపద్యరచనలో లేదన్నదే ఆ వ్యాసంలో నేను నిరూపించ యత్నించినది. ఈ విషయం సమీక్షకులు పట్టిం చుకోలేదు. వ్యాసకర్త వివిషయంగురించి వ్యాసం వ్రాశాడో దానినిగురించి సమీక్షకుడు విమర్శించాలి తప్ప సమీక్షకులకు కావలసిన విషయాలన్నీ వ్యాస కర్త వ్రాయజాలడు కదా!

'ద్రాఘిష, సమాసరచన', 'దధ్యుసఫాతుక ములు'వంటి ప్రయోగాలు అరుదుగా మాత్రమే ఉన్నందుకు వా రచనా శైలిని సమీక్షకులు త్షమించారు. అరుదుగాకాక ఇంకా కొంతవిరివిగాఉంటే ఏమయ్యేది? 'కొందరుకు తెనుగు గుణమగు కొందరుకు సంస్కృతంబు గుణమగు...'అనికదా శైలినిగురించి మన వారి ఇచ్చి! ఇంతకీ 'వాగ్వివహారం', 'వ్యక్తికరణ కడ్డు'అని ప్రయోగించిన సమీక్షకులు పై ప్రయోగాలను ఆక్షేపించబూనడం తగదు

సమీక్ష ముగిస్తూ 'పరిమితమైనా, వీరిలో హేతువాదదృష్టి ఉంది.....కొంతవరకైనా, హేతు బద్ధంగా ఆలోచించగల విమర్శకులు...'అని సమీక్షకులు నన్ను ప్రోత్సహించినందుకు చాలా కృతజ్ఞుడిని. కాని ఇది సమీక్షవాసే పద్ధతి కాదనుకొంటాను. సాధారణంగా సమీక్షకు పుస్తకం తన చేతిలో పడ గనే ఆ పుస్తకరచయితకన్నా తాను పై దర్జాకు చెందినవాడినన్న ఆధిక్యదృష్టిని సమీక్షకుడు అప్రయత్నంగా అలవరచుకొని, మాష్టరుగారు వివ్యర్థి పరీక్ష పేపరుదిద్ది మార్కులువేస్తున్న పద్ధతిలో సమీక్ష సాగించడం నేడు ప్రతికరలో అక్కడక్కడ చూస్తున్నాము. ఈ సమీక్షకుల పైవాక్యాలలో ఇదే ధోరణి స్ఫురిస్తుంది. రచయిత యదభిముఖంగా రచన చేశాడో, తదభిముఖంగా సమీక్షించి, తన దృష్టిలో దాని బాగోగులను సమీక్షకుడు చర్చించాలి. రచయినూ సమీక్షకుడినీ మించినవారూ, వారితో సమానులూఅయిన విద్యావివేకపంపన్నులైన పండితుల కోకొల్లలుగా దేశంలో ఉంటారు. ఎవరిది హేతువాద బద్ధమైన ఆలోచనో, ఎవరి హేతువాదదృష్టి పరిమితి ఎంతో సహృదయులైన పండితులు సులభంగానే నిశ్చయించుకొంటారు.

దేవులపల్లి సోదరకవుల అవధాన చాతుర్యము

శ్రీ రాపాక ఏకాంబరాచార్యులు

ప్రభువులచే పండితకవులు, పండితకవులచే ప్రభువులు నలరారుట ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమున గల ఒక విశిష్టత. నన్నయగారుమొదలు శ్రీ తిరుపతి వేంకటకవులవరకుగల తెలుగు సాహిత్యమును పరిశీలించినవారి కీ సత్యము స్పష్టమగును. ఆధునిక కాలమున ఆంధ్రసాహితీసేవ యొనరించి తరించిన విద్యత్ప్రభువులలో గణనీయులు శ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరులు గంగాధరరామారావుగారు. శ్రీ రాజావారి నామము తలంపగనే వారి సరసన శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులు — దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు, తమ్మనశాస్త్రిగారు — ప్రత్యక్షమగుదురు.

గ్రంథములవ్వారా తెలియు వారి అపారపాండితీ వైభవమొకయెత్తు. అసాధారణ మేధాసంపత్తిని ఉగ్రడించు అవధాన విద్యాప్రాభవ మొకయెత్తు. ఈ వ్యాసమునందు వారి యవధాన విశేషములు కొన్ని ముచ్చటించుకొండము.

అసాధారణ ధారణాపటిమ, సరసాశుకవనము, ప్రతిభావ్యతలు, శాస్త్రజ్ఞానము, సమయసూచిత్వము, చమత్కారాచి ప్రజ్ఞాగల మహాములుండవచ్చును కాని వానిని సరసముగ సమ్మేళన మొనర్చి ఒక అపూర్వకళగా రూపొందించు నైపుణ్యము బహుకొద్దిమందికే పరిమితమైయుండును. సహజప్రజ్ఞావంతుల అట్టి అపూర్వకళను చూచిన తనే గ్రహింతురు. ఈ సత్యమే శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవుల యందు యదార్థమైనది.

అవధాన విద్యావారిధి యనదగు విద్వాన్ మాడ భూషి వేంకటాచార్యులుగారు 1879 నవంబరునెల యందు పీఠికాపురాస్థానమునకు విచ్చేసి యొక శతావధానమును సల్పిరి. అతవరకు శ్రీ దేవులపల్లి

సోదరకవులు శతావధాన స్వభావమునుగూర్చి విని యుండిరేకాని తదవధాన స్వరూపమును చూచి యుండలేదు. వేంకటాచార్యులుగా నొనర్చిన శతావధానమును వీక్షించిన శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులు తదచనా విధానమును సుళువుగా గ్రహింపగలిగిరి. వారును శతావధాన మొనర్చుటకు సంసిద్ధులయి, దానిని విజయవంతముగా నొనర్చి విద్వాన్ వేంకటాచార్యులుగారివే ప్రశంసితులైరి.

అటుపిమ్మట శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులు పలుకావుల అవధానవిద్యను ప్రదర్శించిరి. వారొనరిచిన అవధానములలో పేర్కొనదగినవి:—మద్రాసు అష్టావధానము (19 ఫిబ్రవరి 1895); మైలపూరు అష్టావధానము (8 నవంబరు 1896); శ్రీ డి. డ్వర్డు ప్రభువులయొక్క పట్టాభిషేకోత్సవ సమయమున పీఠికాపురమునందొక అష్టావధానము (1903). శ్రీ జె. ఆన్దూగారు పీఠికాపురము విచ్చేసిన సందర్భమున (16 డిశంబరు 1903) నొక అష్టావధానము; విద్యాధికారులగు శ్రీ ఏ. ఎల్. విలియముస్సగారు పీఠికాపురము వచ్చినపుడు (13 ఏప్రిల్ 1904) మరొక అష్టావధానము.

‘అవధాన కవిత్యమునందు రసమబ్బుట దుర్లభము’ అను నొక నుడి కలదు. కాని శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవుల అవధానకవిత్యమునకు ఈ సమర్థవర్తింపదు. ఏలననగా వీరి యవధాన పద్యములు సావధానముగా వ్రాసిన పద్యములవలె రసాలంకార పరిపుష్టమై శోభిల్లును. మమ్యనకు కొన్నిపద్యములను శ్లోకములను ఇచట ఉదాహరింతును. ఒక పృచ్ఛకుడు—

‘ద్రౌపద్యాః పాంచులనయాః పరిచేతర భావుకాః
న దేవరో ధర్మరాజు స్సహదేవో న భావుకః

అను శ్లోకమును ఇచ్చి, అచ్చతెలుగున ఆంధ్రీక రింపుమని కోరగా—

‘జముకొడు కీడువట్టియును
జన్నపుటోపుటేనికందు దూ
ర్పు మనియకాని వెజ్జలకు
బుట్టినవారును బావగార్లు తేం
డ్లు మఱిదురాదు రైదుగురితో
గడుఁ జిన్మతఁజెన్ బావఁ
డు మఱిదిగడు పెద్దఁగుతఁడుం
దగ ద్రోవది కెంచిచూచినన్॥

అని వారు సరసముగ ననువదించిరి. అవధానముతో అనేకవిషయములపై మనసు చెదరియుండు సమయ మున ఇట్టి అపవాదము చేయుట ప్రశంసనీయమని నాటి సభాధ్యక్షులు శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులుగారు కూడ దీనిని మెచ్చుకొనిరి. ద్రోవదికి పాండవు లయిదుగురు ఏవీవావికఃవారగుదురో పూరణార్థము లగు చకరాదులు లేక చెప్పవలెనని ప్రశ్నింపగా కాళిదాసు చెప్పిన శ్లోకమిది. ద్రోవదికి పాండవులు భర్తలు, మఱిదులు, బావలు. అందు ధర్మరాజు మఱిదికాదు. సహదేవుని బావకాదు. ఈ చమత్కారము చెడకుండ, పూరణార్థము లేకుండా సంస్కృత పదములు లేకుండ అచ్చతెలుగుతో అనువదించుటతో ఆ మహనీయుని ప్రతిభావిశేషము మనకు విశదమగు చున్నది. జముకొడుకు ధర్మరాజు, ఈడువట్టి భీముడు, జన్నపుటోపుటేనికందు అర్జునుడు, తూర్పుమనియకానివెజ్జలకు పుట్టినవారు సకుల సహదేవులు. అచ్చతెలుగుతో వరుస తప్పకుండగా ౧౪ చక్కగ చెప్పిరో చూడుడు.

దేవులపల్లి సోదరకవులుచేయు అష్టావధాన ములలోని రెండు, క్లిష్టప్ర కీయలను ముప్పన కూడా వారింతును. సంస్కృతములోని శ్లోకములలో ఒక్కొక్కపాదము ఒక్కొక్క శ్లోకమునుండి ౧౪ వ్యుత్పన్నములు చదివిన పిమ్మట అవధాని నార్గవ పాద మును తాను కల్పించి, పూరించి ౧౪ వ్యుత్పన్నములకు అర్థాన్వయము ఉండునట్లు చేయవలెను. ఒకసారి

అష్టావధానమున ‘అయం నతే తిష్ఠతి సంగమోత్సుకః’ అని ఒకరు శాకుంతలమునుండి, ‘విభావరీ భాతి నదంబుజేన’ అని రఘువంశమునుండి వేతొకరు, ‘దుడ్డుద్వయం కుండల వండితానాం’ అని చాటు శ్లోకమునందలి పాదమును వేతొకరు చదువగా శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులు అగ్రేసరో దాశుమహాస్వగాషి అని పూరించి శ్లోకమును అర్థవంత మొనర్చిరి

ఇట్లే అంగమున, తమిళమున వ్యస్తాక్ష రికి పద్యపాదముల నియగా వేరువేరు చీల్చిలనై లభి యించి యిచ్చిన ఆ అక్షరములను గుర్తుంచుకొని అర్థము తెలియని భాషలో క్రమము తప్పక మరల వారా పద్యములను ప్రకటించిరట. ఇది వారి ధారణా బలమునకు మహద్భుతమగు విదర్శనము. తెలియని భాషలో విన్య దానిని చెప్పుటవేరు. అక్కడక్కడ అక్షరముల నిచ్చిన వానిని గుర్తుంచుకొని అర్థము చెడకుండ నాటిని ఏకమువేసి చదువుట వేరు.

అంగము :—

టోల్ ఫర్ ది బ్రేవ్, ది బ్రేవ్ ద నార్
నోమోర్
ఆర్ నెక్ బిట్ ది వేవ్, క్లస్ టై
దెయిర్ నేటివ్ షోర్
(Toll for the brave, the brave that
are no more
All sunk beneath the wave close by
their native shore)

తమిళము :—

‘వళిమయి యెనప్పుడు, పడియాదేన్
కళమె యొక్కిలిం దనల్పు,’
(మైలపూరు అష్టావధానము)

నేటి అవధానములలో సంస్కృత శ్లోకమునే వ్యస్తాక్షరిగా వ్రాసంగుట జరుగుచున్నది. కాని ఆనాడు ఏ భాషలో వ్రాసను చేయగలిగి యుండెడివారు.

నిర్దిష్టాక్షరి అనునది ఒక ప్రత్యేకమగు ప్రక్రియ. ఇందు ఒక శ్లోకములోని అక్షరము

దేవులపల్లి సోదరకవుల ఆవధాన చాతుర్యము

లివ్వియై యుండవలెనని నిర్దేశించి ఒక విషయము ఒక శ్లోకమును రచించమని కోరగా అట్లవధాని పూరించును. ఇంతియేకాక ముప్పది రెండు గదులు గల మూడు వరుసలు గీచి ముగ్గురు కొన్ని నిమ మముల మేరకు అడుగుచుండగా వారి వారియిష్ట దేవతా స్తుతి రూపముగా మూడు శ్లోకములు వచ్చునట్లు చెప్పి వానిని క్రమముగా చదువటచేకాక తలక్రిందులుగ నవ్వజెప్పిరి. ఇందు 32 గదులలో కోరిన గదికి అక్షరమును చెప్పుచు దత్తాత్రేయస్తుతి అంజనేయస్తుతి వచ్చునట్లు రెండు శ్లోకములు రచించిరి. మూడవవారు ఔసేసంఖ్యల ఇండ్లలో తనకు వచ్చిన హల్లులను వ్రాసియుండగా వానిపై తన అచ్చులను చేర్చుచు అర్థమునకు సరిపడు నట్లు సరిసంఖ్యలో అక్షరముల నిమగ్నము వారి యిష్టదేవతయగు శ్రీశంకర పరమగా నొక శ్లోక మును కూర్చిరట. ఇది యెంత ఆశ్చర్యకరమగు ప్రక్రియయో చూడడు. ఈ తరువాతి అష్టాదశావధానములలో ఇట్టివి లేననుకొందును. ఇ మూడు శ్లోకములను ఇచ్చట పొందుపరచుచున్నాను.

దత్తాత్రేయస్తుతి :—

‘సమస్త సద్గుణాధారం యోగి సంఘాత శేఖరం ।

కార్తీర్యార్జున గురు దత్తాత్రేయ మహా భజే.’

అంజనేయస్తుతి :—

‘సీతా శోభపహార్తారం వరాహి తరణ శ్రమం
శ్రీరామ పాదభక్తం త మాంజనేయం.

భజామ్యహమ్’

శంకరస్తుతి :—

‘కాలీసతే నమో గంగా జల మాలి సీతాభిలే
చంద్రేజో యతీద్దేయ రమేచ్ఛా తమ

సుందర

ఇట్లు సంస్కృతమున తెలుగున సమనుగు చాతుర్యమును ప్రదర్శించిన ప్రతిభా సమన్వేష విరాజితులు శ్రీ దేవులపల్లి సోదరులు. తెలుగుననేకాక సంస్కృతమనకూడా వారు సమన్వయ పూరించు చుండిరి. అందొకసారి మైలాపూరునందు కృష్ణ సామయ్యగారు ‘చంద్రజ్యోత్స్నా స్ఫురతిగగనే వశ్య నీలోత్పలశ్రీః’ అను సమన్వయ నాసగిరి. దానిని సమన్వయపూరణ మాత్రముగనే కాక రసవంతముగ లంకారయుతముగ పూరించిరి.

‘జీమూఁళి ర్వహతి మహతీ సా కా శ్చందరీకా
శ్చాంపేయ్యాగే యథా వలనోల్లాస లీలా మిమనీం
చిత్రం మందక్రమ మవతర త్యక్తశృంగగతో సా
చంద్రజ్యోత్స్నా స్ఫురతి గగనే వశ్యనీలోత్పలశ్రీః’

ఈ సమన్వయ పూరించుటలో వారు చూపిన ప్రజ్ఞ అనుపమము కొంతకాలము ప్రయత్నించి అను సందిచిన కాని శ్లోకమున నిమగ్నవి భావమును ఆకళిగా నమర్చిరి. ఇట్టి పాండిత్యబలము ప్రతిభావైషిష్ట్యము, ధౌణ్యబలము, ఆశుకవితా చాతుర్యము, అర్హతముగా సాగు ఆంధ్ర గీర్వాణ కవితారీతులు గాంచిన శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులు ఆ వాదేకాదు ఈనాడు కూడా మన మనసులకు ఒక నూతనోత్తేజమును కల్పించ జాలిననుట త్రికాలాబాధితమగు సత్యమని మనవి చేయుచున్నాను. ఇట్లు మాత్రప్రక్రియలతో ఆవధానమొనర్చి, ఆవధాన సరస్వతి కపూర్వాలంకారము లర్పించిన శ్రీ దేవులపల్లి సోదరకవులకు ఆంధ్రలోక మెల్లప్పుడు కృతజ్ఞమై యుండక తప్పదు. వారికి ఇవే నా హోవారులు.

బాలవ్యాకరణంలోని చందోమయ సూత్రాలు

శ్రీ పి. శంభుప్రసాద్

య్యతి పాదలు మర భాషకు జీవగణ్ఠిలు. సామె
తలలోనూ, జాతీయాలలోనూ, మాక్తుల
లోనూ, గీతాలలోనూ, ఇండుగలవందులేవని సందే
హమువచ్చే స్థానమీయక నాడునాడునా వేళ్ళు పాతు
కుని పోయాయి. ఇవి మర భాషలో, తెనుగు
మాట్లాడేవారి పూర్వపుణ్యమూ, యోగబలమూ
ఏమిటోకాని, తెనుగు మాట్లాడే ప్రతివాడూ తను
మాట్లాడేది గబుక్కున ఏదో ఒక ఛందస్సులో
అప్రయత్నంగా అనేస్తాడు. దీనికి కారణం తెనుగు
భాషలోని తీయందనమే కావచ్చును. ఇది గ్రహించే
కాబోలు, కన్నడరాయలైన కృష్ణరాయలు 'దేశభాష
లందు తెనుగు లెస్స' అని అంటారు. ఆర్దుద, ఒక
చోట 'ఉబలాటంకాక ఉదేకం పుట్టుకొస్తే, కీర్తి
కోసంకాక ఆర్తివల్ల అరిస్తే, చెప్పకుండానే ఏదో
ఒక ఛందంలో, చెవికింపుగా, వినసాంపుగా, కవిపలకడం
కచ్చితంగా భాయం' అంటారు. కాని, కొంచెం
ఎక్కువ దూరం ఆలోచిస్తే, కవిరా సంస్కారం
గాఢంగానా పాతుకు పోయిన మనుషులు, అప్ర
యత్నంగానే, పై ఉదేకంకాని, ఉబలాటంకాని,
ఆర్తికాని లేకుండానే, మృదుమధుర వాక్కులు పలుకు
తారేమో అని అనిపిస్తుంది. ఇదంతా ఎందుకు
చెప్తున్నానంటే, 'బాలరకు సుసాధకమగుటకై'
వ్రాసిన సూత్రగంధంలోకూడా, అప్రయత్నంగా
చిన్నయగారు ఛందస్సును ఇమిడ్చారు. తమాషా
ఏమిటంటే, ఈ చందోమయ సూత్రాలలో
కొన్నింటిలో ప్రాససాజాత్యమూ, మరి కొన్నింటిలో
యతిసాజాత్యమూకూడా ఉన్నాయి. ఇంకో విచిత్రం.
కొన్నిసూత్రాలు మాత్రాఛందస్సులో మరచబడి
ఉన్నాయి. ఇట్టి సూత్రాలలో ప్రథమాక్షర సాజాత్యం
కూడా ఉంది. ఇట్టి చందోమయ సూత్రాలు 116
దాకా నేను బాలవ్యాకరణంలో చూచాను. అంటే,

బాలవ్యాకరణంలో ప్రతినాలుగు సూత్రాలలోనూ ఒక
సూత్రం చందోమయమన్నమాట! మరో చిన్న
విచిత్రం. మనం లేలికగా చూచే ప్రాసవ్యాకరణంలో
కూడా, శిష్యురిక ప్రభావంచే కాబోలు, ఈ చందో
బద్ధత కన్పిస్తుంది. అయితే, ఇప్పట్లు అది విర
ళము. ఉజ్జాయిపుగాచూస్తే, పై బాలవ్యాకరణ
ఛందోబద్ధ సూత్రాలలో 65 శాతంవాకా కందపద్య
లక్షణాలు కన్పిస్తాయి. తర్వాతి స్థానం ఆటవెలది
పద్యాలు ఆక్రమిస్తాయి (15 శాతం). విరళంగా
ఒకటిరెండు వృత్తాలూ, ద్విపద, సీసం, లేటగీతి
కన్పిస్తాయి. ఇవేకాక సంస్కృత ఛందస్సులు-ఇంద్ర
వజ్ర ఛందస్సు, మందాకాంత ఛందస్సుకూడా
కన్పించుతాయి.

ఇవన్నీ అతిసామాన్య పరిశీలనకు బయటపడక
పోవచ్చునుకాని, ఏకొంచెం నిశితదృష్టితోచూచినా బయట
పడుతుంటాయి. దీనికి కారణం ఒకటై ఉండ
వచ్చు. సహజంగా చిన్నయగారు సూరిమాత్రమేకాక,
కవికూడా. అందువేత ఇందులో ఆయన ప్రయత్నిం
చినదేమీ లేకపోయినా, కవితాధార అప్రయత్నంగా ఈ
సూత్రాలలోకి జాల్వారింది. అదీకాక, ఈయన
పద్యాండ్ర వ్యాకరణాదులు వ్రాసిన వారవడంచేత,
అక్కడి మాటలే ఇక్కడ అవృత్తిచెందిఉంటాయి,
వదాలోపాటు పద్యపాదాలుకూడా అప్రయత్నంగా
వచ్చిఉంటాయి. కాని ఇక్కడ ఒక్కవిషయం. ప్రతి
ఛందోమయ సూత్రంలోనూ యతి ప్రాస సాజాత్యం
కావాలంటేమాత్రం దొరకవు. వాటికి మనం కొంచెం
సేపు అతీతులమై ఉంటేనే కథ నడుస్తుంది. దీని
కొక కారణముంది. ఆయన కావాలని ఇలా వ్రాయ
లేదుకదా! కాని ఆయన ఘనతకు తార్కాణంగా
అప్రయత్నంగా అక్కడక్కడ యతి ప్రాస సాజాత్యాలు

బాలవ్యాకరణంలోని ఛందోమయ సూత్రాలు

పాడగట్టుతాయి. కొన్నిసూత్రాలలో ఛందోబద్ధత ఎత్తుగడలోనే చూడగలం. కొంతదూరం పోయిన తర్వాత లక్షణం బెడిసిపోతుంది దీనికికూడ పైదే కారణం.

యతిసాజాత్యంగాని, ప్రాససాజాత్యంకాని ఉన్న సూత్రాలను ముందు పరికించుదాం.

(1) తదిత పరిచ్ఛేదాది సూత్రంలో కందం ఉంది.

తన వర్ణకంబు త్వరం
బునం దగు.

(2) తత్సమ 33 వ సూత్రంలో కొంత దూరంవరకు కందపద్య లక్షణాలు సరిపోతాయి.

సంబోధనః బునందుః బ
ఓంబు తుదియకా.....

(3) కృదంత 14 వ సూత్రంలో ద్విపద ఉన్నది.

దక్కులోనగువాని దాకు డకారం
బు విభాషనగు.

కొన్నింటిలో ఃశేషాంశాలు ఉన్నాయి.

(4) తత్సమ 84 వ సూత్రంలో రెండు ఛందస్సులున్నాయి. అందొకటి మంద్రాకాంత, వేంకటి కందము.

ద్యుప్య చ్చబ్దం బులకుది
విప్య దియగు.

(5) ఒక చిన్న విచిత్రం. ఒక సూత్రంలో ఉత్సాహవృత్త ముంది! సాధారణంగా ఉత్సాహమును వ్యక్తీకరించేటప్పుడు దీనిని కవులు వాడతారు. అసలే వ్యాకరణం నిర్మాతాను కల్పించే శాస్త్రం. ఒక పట్టాన అర్థం కాదు. అందులోనూ మొదట్లో కాదు! క్రియా పరిచ్ఛేదంలో 40 వ సూత్రంలో ఉంది. క్రియాపరిచ్ఛేదానికి ఉత్తర క్రియలు దాన్ని చదవకుండానే చేస్తారు చాలామంది. ఇక ఉత్సాహ వృత్తానికి స్థానమెక్కడ? ఇది అనాచిత్యం కాదా?

ఇక సూరిగారి ఘనత ఏమిటి అని సంశయించనుంది. కాని, ఆయనగారు ప్రయోగించి భంగపడితేకదా, వచ్చులో కాలువేసివాడను కొనుటకు? అనబటునంటే తరహా వ్యక్తి కాదాయన. నునం సమన్వయించేదేమంటే, ఈ ఛందస్సు ఆయన కలంనుండి అప్రయత్నంగా జారింది. అది ఆయన బహుశః గమనించి ఉండరు. ఇవొక్క దానినిబట్టియే, వరసన్నవారు అప్రయత్నంగా ఛ దస్సులో సూత్రీకరించేరని స్థాపించుటకు వీలున్నది. కాని ఒక విధంగా సమర్థించవచ్చు. నాలుగు రాళ్లు సంపాదించుకునేందుకు 'వండమః బోయిన' చైత్రున కుత్సాహం ఉండవచ్చు. 'చైత్రుండువండ నతిథి వచ్చుచే' అగంతకుడైన అతనికి భుజింపను ఉత్సాహం ఉండవచ్చు. జాచిత్యమాత్రం చేకూరింది.

తు! మర్దభావ లక్షణంబులందు నుఁజీయగు.

మొదటి అక్షరాన్ని కాసేపు గురువుగా సరి పెట్టుకొని పై పాదంలో ఉంచితే, మిగతా సూత్రంలో యతిసాజాత్య సహిత ఉత్సాహవృత్తం కనిపిస్తుంది. అలా సరిపెట్టికొనలేనివారికి పంచదామరం సాక్షాత్కరిస్తుంది.

(6) క్రియాపరిచ్ఛేదంలో 103వ సూత్రంలో మాత్రాఛందస్సు కనిపిస్తుంది. అక్కడ ప్రథమాక్షర మైత్రికూడ కురిసింది.

అచ్చికంబు లం
దయి యవు లకు వ
క్రతమంబులు బహు
ళంబుగా నగు

ఇందులోని ర - ళ మైత్రి పరిశీలించతగినది.

(7) పైవిదంగానే తదిత పరిచ్ఛేదం 6 వ సూత్రంలోకూడ మాత్రాఛందస్సు కనిపిస్తుంది.

నవర్ణకంబు గు
ణ వచనంబులకు
నల్లాదులకగు.

ఇందులోని ఏకాక్షర విన్యాసం గమనింపతగినది.

ఇంతవరకూ యతిసాజాత్యంకాని, ప్రాససాజాత్యంకాని ఉన్న స్మారకాలను పరిశీలించాం. ఇప్పుడు అవి రెండూ కూడా లేనివి పరిశీలించబోతున్నాం. పైన పేర్కొనబడిన తరహావి ఇంతకంటే ఎక్కువ నేను చూడలేదు. వాటి శాతం మొత్తంమీద 1½% ఉంటుంది. ముందు రాబోయేవానిలోకూడా కొన్ని విచిత్రవిన్యాసాలు ఉన్నాయి. వాటిని పరిశీలించబోయే ముందు, ఇంతకుముందు వచ్చినవాటితోనూ, ఇక రాబోయేవాటితోనూ సంబంధం కలిగి మధ్యస్థమైన ఒక ఉవాహరణను పరిశీలించువారిం. ఇది క్రియా పరిచ్ఛేదం 64 వ స్మారకం. ఇందులో ఒక పాదమునకు దాదాపు సరిపోయే స్మారకం కందంలో ఉంది. ఇందులో యతి సాజాత్యముంది, ప్రాససాజాత్యం మాత్రం లేదు.

ఇ ఉ ఋ ల ిం చుక్కు వరం
బగునపుడ యుగృగ రుక్కులగు.

(9) సంజ్ఞా పరిచ్ఛేదం 21 వ స్మారకంలో ఇంద్రవజ్ర ఛందస్సు ఉన్నది.

త్రిలింగదేశ వ్యవహార సిద్ధం
బగుభాష దేశ్యంబు

(10) తత్సమ 24 వ స్మారకంలో సీస వజ్ర ఛందస్సు ఉన్నది.

ఇందులోని తూగు (balance) గమనించ దగినది.

అనుదంతమగు లెమగు ౭ మంతమునకుని
గా గమం బ గు :

(1) ఆచ్చిక 28 వ స్మారకంలో ద్విపద ఉన్నది.

ఇ టి తి వర్ణంబులు వక్ష్యమాణంబు
తొప విభక్తికంబులు

(12) కారక 14 వ స్మారకంలో ఆట వెలిది ఉన్నది.

పట్టి వర్ణకంబు హేతువులగు గుణ
క్రియత కగు

(13) క్రియా పరిచ్ఛేదం 9 వ స్మారకంలో తేటగీతి ఉన్నది.

అందు వరుసను రెండేసి క్రిథిమ మధ్య
మోతమంబు లనంబడు

(14) తత్సమ 86 వ స్మారకంలో కందం ఉంది.

వృద్ధాదులడుజ్జనకు తోపము విభాషనగు (న్)

(15) ఆచ్చిక 16 వ స్మారకపు ఎత్తు గడలో ఉత్పలమాల ఉంది.

జాన నిభక్తి కంబులలి వర్ణన.....

మమ్మకుమాతం ఇన్ని విభేదాల ఛందస్సునూ చూపించాను కాని, సీటిలో ఒక్కకంపానికే అధిక ప్రాచుర్యం లభిస్తుంది. తర్వాతి సోనం ఆటవెలిదికి చెందుతుంది. నేను చూచిన 116 స్మారకాలలోనూ షర్యాప్తిచెందే ఛందో విభేదాల సంఖ్య వివరాలను ఇప్పుడు అందిస్తాను.

ఛందస్సు ఉన్నవి	116
సూర్తి స్మారకాలు ఛందస్సులో ఉన్నవి	58
కందము	75
ఆటవెలిది	16
మాత్రా ఛందస్సు	11

ఇవేకాక ద్విపద, తేటగీతులు నాలుగేసి చోట్ల; ఉత్పలమాల మూడుచోట్ల, ఉత్సాహము, సీసము, పంచచామరం, ఇంద్రవజ్రము, మందా క్రాంతలు ఒక్కొక్కచోట గోచరస్థాయి. ఛందస్సు లేని స్మారకాలకూడా వినడానికి శ్రావ్యంగా, చదవడానికి సులభంగానే ఉంటాయి దీనికి ఆ స్మారకాలలోని పదాల విరుపులు కారణం కావచ్చు.

క్రింది పట్టికలో ఒక్కొక్క పరిచ్ఛేదంలో ఉన్న స్మారకాల మొత్తం (1), వానిలో ఛందస్సు ఉన్నవాటి మొత్తం (2), స్మారకం మొత్తంలోను ఛందస్సు ఉన్నవి (3), ఎత్తుగడలో మాత్రమే ఛందస్సుఉన్న స్మారకాలూ (4), ఛందస్సుఉన్నవానిలో

బాలవ్యాకరణంలోని ఛందోమయ సూత్రాలు

యతిసాహిత్యంకాని ప్రాససాహిత్యంకాని ఉన్న సూత్రాలు (5)—వాటి సంఖ్య వివరాలు లింకొవచ్చును.

పరిచ్ఛేదం	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
సంజ్ఞా	23	17	7	10	—
సంధి	55	18	16	2	—
తత్సమ	87	28	18	10	2
ఆచ్చిక	38	6	1	5	—
కారక	37	7	3	4	—
సమాస	26	1	—	1	—
తద్విత	28	5	4	1	2
క్రియా	124	19	12	7	3
కృదంత	22	6	6	—	1
ప్రకీర్ణక	25	5	3	2	—

ఛిన్నయగారికి ఆచార్యులవారు శిష్యుడవడంచేత ఆయన ప్రసక్తికూడ తెస్తే బాగుంటుంది. ఈయన సూత్రాలు కొండవీటి చేదత్రాడు (చేత్రాడు)లకు మరసిస్తాయని ప్రతీతి. కాని వీటిలోకూడ కొన్ని ఛందోగర్భితాలు లేకపోలేదు. మచ్చుకు ఒక్కటి. శబ్ద పరిచ్ఛేదంలోని 70 వ. సూత్రంలో ఉత్పలమాల ఎత్తుగడ ఉంది.

ఎవ్వరి తాదులందరి రివర్లర.....

కాని ఇవి విరళమని చెప్పుకోక తప్పదు.

పై శోధన అంతా ఒక్కసూత్రాలలో చేపి నది మాత్రమే. ఇంకా సూరిగారి వృత్తులను, వార్తి కాలనూ పరికిస్తే, వాటిలోకూడ కొన్ని ఛందో గర్భితాలని తెలుస్తుంది. అజ్ఞర్వి భాగమీలా! గుననే... అనే ఎత్తుగడలోనే కందముంది. ఒక్క సంజ్ఞా పరిచ్ఛేదంలోనే ఇంకా 2, 7, 10, 17, 22

సూత్రాల వృత్తులలో కందపద్యాల ఎత్తుగడలున్నాయి ఈ విధంగా చెప్పుకుంటూ పోతే ఎన్నైనా ఉదాహరణలోయవచ్చు. ఈ విధంగానే ఉదాహరణలో కూడా మనం ఛందస్సును చూస్తాం. మచ్చుకు ఒండు...ండు.

సమాస పరిచ్ఛేదం 5 వ సూత్రంలో కందం

ఆ చందము—ఈ చందము

ఏ బృందము నాడి మాట పోడి.....

తద్విత 4 వ సూత్రంలో కూడ కందమే—

తొత్తఱికము—వెడ్డఱికము

వెజ్జఱికము.

ఇలా చూసుకుంటూపోతే మూలంకంటే వ్యాసమే పెద్దదౌతుంది. దీనిక, వీటిమీద కేంద్రీకరణ చేయడంకూడ అవసరమే—ఎందుచేతనంటే, మొదట చూపబడిన ఏడు లేక ఎనిమిదింటిలోతప్ప, మిగత వాటిలో ఒక్కదానిలోనూ, యి ఉంటే ప్రాస సరిపోదు; ప్రాసఉంటే యతి సరిపోదు; రెండూ ఉంటే ఛందోభ గం. వీటిలోమనం స్థాపించ గలిగేదేమీ ఉండదు.

ఇక వీటిబట్టి రచయిత ఆంతర్యం తెలుసుకో గల అవకాశం ఉంటుందోలేదో చెప్పలేము. ఇది చాల కష్టతరాంశము. ఛిన్నయగారికి అజినన్నిహితులైన ఆచార్యులవారికే ఆయన అంతు దొరకదు; ఆయనపై విశేషకృషి జరిపిన మహాపురుషులకే నిత్యనూతనంగా ఏవో కొన్ని అనుమానాలు ఎప్పుడూ కలుగుతూనే ఉంటాయి. ఇక మనబోంట్లెక్కడ! ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ఆయన ఆపాదమర్మకం కవిత్వం మూర్తి భవించిన వ్యక్తిఅనీ, వ్యాకరణాదులలో పుంభావనరస్వతి అవిమాత్రం పేర్కొనగలం.

జీవాతువు

శ్రీమతి ఆర్. వసుంధర

బ్రూనియర్ కాలేజీ ప్రిన్సిపాల్ రామచంద్రయ్యగారు అర్జెంటైన్ మాడవలసిన ఆఫీసు కాగితాలు మాడటం పూర్తయింది. సంతకాలుపెట్టిన కాగితాలు తీసుకెళ్లి స్కీనుకు అవతలగా 'ఆఫీసు'లో కూర్చున్నాడు పెద్దగుమాస్తా. పూను జకరయ్య వాకిట్లో నిలుచుని ఎవరితోనో మెల్లగా మాట్లాడుతున్నాడు: శేషయ్య ఎటెండెన్సురిజిష్టరు పెట్టుకుని క్లాసులో కెళ్లాడు. స్వీవరు చెంచురాముడు వరండాలో ఉడుస్తుంటే చీపురు బరబరా శబ్దంచేస్తున్నది. జరుగుతున్న క్లాసులోంచి సన్నగా రణగొణధ్వని వినబడుతున్నది. లెక్చరర్లను వెయ్యనందున సగంక్లాసులు జరగటమేలేదు. చదవ్వలసిన పాఠాలు రెట్టింపుచేసి, చెప్పవలసిన లెక్చరర్లను వెయ్యకుండావుంటే మేము ఏమైపోవాలని విద్యార్థులు గోలపెడుతున్నారు. కాలేజీకి రాకుండా స్ట్రెక్చర్ చేస్తామని అన్నారుగాని ఇంకా అది ప్రారంభంకాలేదు.

ఈ దినం పోస్టు తక్కువగా ఉన్నది. అందులో టైపిస్టు సెలవులో ఉన్నాడు. ఇహ ఆ ఇంటర్వ్యూలు అయిపోతే తతిమ్మావని ఏమంతగాలేదు. శివయ్యను పూస్ట్ చేసిన పని తాలూకు ఖాళీ భర్తీచెయ్యడానికి ఇంటర్వ్యూలు పదినియిషలో ప్రారంభం అవుతాయి.

రామచంద్రయ్యగారికి ఒంటలో సుఖంగాలేదు. కడుపులో తిప్పినట్లుగా ఉన్నది. ఒకటే తలనొప్పి. చాలా చీకాగ్గా కోపంగా ఉన్నారు. 'వెధవకి పొగరు తల కెక్కింది. ఆకాశరామన్న పేరుతో అయితే మాత్రం అన్నిబాతులు తిడతాడా! పని దొరికేవరకూ ఒక ఏడుపు. దొరికినతర్వాత ఇంకో ఏడుపు. తృప్తి అనేది ఎక్కడుంది?' అనుకున్నారు. డ్రాయరు సారుగు తొంచీ భావన అల్లంపొట్ల అతీసి రెండు పలుకులు

నోట్లో వేసుకున్నారు 'పిళ్ళచేస్తున్న చిన్నతప్పులు పట్టించుకోకుండా ఒదిలేస్తున్నందుకు వాడికి కళ్లు నెత్తిమీదకొచ్చినై. అదేదో సామెత చెప్పినట్లు రోతు మెత్తనైతే గుర్రం ఏనిటోచేసిందట...ఆయినా ఈ దేవుడు ఉత్తమతీలేనివాడు. మంచివాడికి కష్టంపెడతాడు. చెడ్డవాడికి జయం ఇస్తాడు. ఏమి న్యాయం! ఈ సమస్తస్పష్టికీ తాను బాధ్యుడై ఉండీకూడా యీ అస్తవ్యస్తాలను యిలా కొనసాగనిస్తున్నాడంటే మతివుండేవాడైతే అన్నీ ఒక్క కమంలోపెట్టి చక్కగా నిర్వహించుకోదా?' అనుకున్నారు. ఆయనకు చీకాకు కలిగినప్పుడు యిట్లాగ దేవుణ్ణి కోప్పడ్డం ఒక అలవాటు.

అయినదానికి కానిదానికి దేవుణ్ణి తలుచుకోవటం ఆయనతాత రామచంద్రయ్యగారినుండి వారిమీది గౌరవంకొద్దీ సంక్రమించిన అలవాటు. కాని తాతగారికి మనవడికి మాట తీరులో సామ్యమేగాని ఆలోచనల తీరులో పెద్ద భేదం ఉన్నది. తాత రామచంద్రయ్యగారికి దేవుడిమీద ఎంత నమ్మకం ఉన్నదో తప్పా పూలమీదా అంత నమ్మకం ఉన్నది. ఏది మంచో ఏది చెడ్డో ఖచ్చితంగా తెలుసు. త్రికరణ శుద్ధితో 'మంచి'గా ఉంటూ సుఖంగా తృప్తిగా బ్రతికారు. ప్రిన్సిపాలు రామచంద్రయ్యగారు తాతగారిలాగా 'మంచి'గానే ఉంటున్నారు. కాని దేవుణ్ణి గురించిన స్థిరమైన నమ్మకం ఏమీ లేదు. అనుకోవలసి వచ్చి 'నప్పుడు 'కలడు కలండనేడివాడు కలడో లేడో' అనుకుంటారు. 'తప్పు' అన్నా 'ఒప్పు' అన్నా నిర్వచనం తెలియటం లేదు. బాహ్యవరిసితులమీద ఆధారపడి నిర్ణయించిన 'మంచి' 'చెడ్డలో' నమ్మకం లేదు. అంతా చాల కలిగా పులగం వ్యవహారంగా

ఉన్నది. కాని తనకు కావలసినదేమిటో ఆయనకు తెలుసు. అది జీవితంలో ఆనందం, జీవించడంలో తృప్తి. నిండు మనసు ప్రసాదించే తృప్తి. అదే ఆయనకు ఎక్కడా కనిపించకుండా ఉన్నది.

ఇంతవరకూ ఆయన నీ పట్టుదానే చూశారు. మానవ జీవితం ఎన్నో శతాబ్దాలుగా సంతరించుకుంటూ వస్తున్న నాగరకత ఎన్నో అనర్థాలను కూడా తెచ్చిపెట్టిందని ఆయన నమ్మకం. అందులో ముఖ్యమైనది మనిషికి తనవైన 'విలువలు' లేకపోవటం. మనషి మూకమీద ఆలోచించటం అలవాటు చేసుకొని, అందులో లాను ఎవరో, తనకు కావలసినదేమిటో గుర్తించుకోలేకుండా ఉన్నాడు. జీవితానికి అర్థం గోచరించటం లేదు.....

రామచంద్రయ్యగారు మొదట్లో ఈ ఊరికి ఒచ్చినప్పుడు ఏమిటేమిటో అనుకున్నారు. పల్లెల్లో కనిపించే పచ్చదనం, వైశాల్యం ఆయనకు ఆనందం కలిగించింది. ప్రకృతిమాత ఒడిలో పెరిగే యీ మనుష్యులు జీవన సౌభాగ్యానికి జీవిత రహస్యానికి దగ్గరగా ఉంటారనుకున్నారు...కాని ఇక్కడ మనుష్యులూ ఆయన ఊహించినట్లుగా లేదు. ఇక్కడా తెలివి మీరిపోయి అసంతృప్తితో సతమతమౌతున్న వాళ్లే కనిపించారు...ఈ ఊరి నీళ్లు ఆయనకు సరిపడలేదు. ఊరికే పైత్యం చేస్తున్నది. ఒకసారి బాగుంటే ఒకసారి బాగుండటం లేదు ... అందులో ఈ శీనయ్య గొడవ ఒకటి.....

ఇంటర్వ్యూకి పిలిచిన వాళ్ల టిప్పు చూసుకున్నారు. పదిమంది మెకానిక్కులు...ఒక్క జవాను పరిశోధన! కాలేజీ బావి మోటారు చూచుకోడానికి, గన్ రూమ్ లో సహాయానికి పనికొస్తాడని 'మోటారు మెకానిజం తెలిసుంటే బాగుంటుంది' అని ప్రవాశారు ఎంప్లాయ్మెంటు ఎన్ఫోర్సెజికి. ఫలితంగా ఈ పది పేర్లు పంపారు. అందరూ అంతో యంతో మెకానిజం తెలుసుకొని పనిచేసుకుంటున్న వాళ్లే. ఉద్యోగం యిచ్చే సిరీస్ కంప్లెక్స్ చేస్తున్న ప్రానిని ఒదులుకొని ఈ పనిలోకి రావాలని ఆశిస్తున్నారు.....

అదెక్కడో ఒక నువనికోసం డ్రీలు వుచ్చుకున్న వాళ్లకూడా ఎగబడుతున్నట్లు చదివిన వార్త విజమే అయ్యింటుంది. 'సుబ్బన్నా ఆ ఫైలు ఇలా యివ్వు' 'రామయ్యా; ఈ కాగితం వాళ్లకు చూపించిరా' 'కాఫీ పట్టుకురా' 'గంటకొట్టు'—ఈ పనులు చేస్తుండటమే పరమార్థమనీ నూటాభరవై రూపాయిలే మహాపాదమనీ భావిస్తారా వాళ్లు! మనసుకు నచ్చినపనిని వేర్చుకుని, ఇష్టంగా పనిచేసుకుంటూ, కోరుకున్న జీవితం గడపటం అనేది సామాన్యడికి లభిస్తుందా? ఈ దేశానికి మోక్షం కలుగుతుందా? అని నిట్టూర్చారు రామచంద్రయ్యగారు.

ఇంటర్వ్యూ ప్రారంభం అయింది. పదిమందిని పిలిస్తే అయిదుగురే వచ్చారుట. పల్లెటూరిని కాబోలు! దేవుడిచ్చిన గాలి, వెల్తురూ, భూమి; ఆకాశమూ మీడకంటే మనషి తయారుచేసుకున్న సౌకర్యాలమీదా. నాగరకతమీదా మోజు ప్రజలకు...మొదటి కాండిడేట్ రవణయ్య. ఎక్కడో బ్రాక్టర్ డ్రైవర్ గా ఉంటున్నాడు. ఎట్లైనా గవర్నమెంటు ఉద్యోగం అంటే గట్టికనుక ఇందులోకి ఒస్తాడట. ఉదయమే ఇంటిదగ్గర హాజరై ఒక స్టానికరాజకీయనాయకుడి దగ్గర్నుండి తెచ్చిన రికమెండేషన్ లెటరు ఇచ్చాడు. అంతటే నాయకుడు తనకు ముఖాముఖీ తెలుసునన్న తీవ్రసి చింఛిస్తూ నిలుచున్నాడు. వీడి ధీమా వీడూ ఇంకో శీనయ్య అయ్యేట్లున్నాడు! అనుకున్నారు... కాని శీనయ్య మొదట ఒచ్చినప్పుడు తలకు గుడ్డ చుట్టుకుని చేతులు కట్టుకుని వెలిమొహం వేసుకుని చిరిగినసాంట్లుతో ఒచ్చాడు. ఇరవైయేళ్ల కుర్రాడు.

'అయ్యగార్ని జూత్తే నోట్స్ మాటరాదు. నంగివలుకులు బలుకుతడు. ఎదవ పాగురుబలిసి ఉండేవని పొంగొట్టుకున్నాడుగాని సూత్తుండు ఆడి కర్మ అడే అరబగిత్తా. పనిదొరక్క మలమల మాడతడు. అడేంజెయ్యకపోతే అయ్యగారు ఎందుకు తీసేతారు! బువ్వ పట్టి నోళ్లకి దణ్ణం పెట్టాలి... అడివాచీ, అడిసెప్పలూ, టూడెంటుమాదిరి ఆడి

ఏషికం...ఏందో సేనుంటున్నది...ఆటపిచ్చిగాడ. జీతం డబ్బులన్నీ ఆటలో తగలలేదు. అడబాబు డబ్బులో అని గోల...ఒచ్చినప్పుడు ఎంతబయంగ ఒచ్చిందా! ఈడకొచ్చి పేంటు చించుకుని పేరుపిలవంగనే గబాట్ట తలగుడ్డ నుట్టేసి ఆమెల్ని లోపలికి 'బోయిండు... జమానంటే ఇట్టుండాలి అనిపించినాడు'—వాకిట్లో వుండే ఆఫీసు వ్యూహ జకరయ్యతో స్వీపరు చెంచు రాముడు చెప్పుకున్నాడు నిన్నటిరోజు మధ్యాహ్నం

జకరయ్య నోట్లో నాలుక లేనట్లుంటాడు గనుకనూ, తనకన్నా ఆలస్యంగా పనిలో జేరాడు గనుకనూ తన స్వగతాల్లో జకరయ్యదగ్గరే చెప్పుకుంటాడు చెంచురాముడు, తీరికున్నప్పుడు. వాడి పద్దెనిమిదేళ్ల గొంతు ఖంగునుని పలుకుతుంది. ఒర్డింపునీ ఆజ్ఞనీ ఏడుపునీ నవ్వునీ అన్నింటినీ ఒకే విధంగా ధీమాతో ధైర్యంతో స్టెరైల్తో వెలువరించే గొంతు అది. బాల్యమునంచీ పురుషత్వంలోనికీ ఒరుగుతున్నది. ఏరు పారుతున్నట్లు గంగలా పరుగు లెత్తుతూ వుంటుంది వాడి వాక్యవాహం. రోజూ ఏదో ఒక సమయంలో బయటినుండి వినిపించే వాడి ఉపన్యాసాలు వినటం రామచంద్రయ్యగారికి ఆలవాటై పోయింది. నీకు ఏడవటంకూడా నవ్వుతూనే ఏడుస్తాడేమో! అనుకుని నవ్వుకుంటుంటారు.

శీనయ్యను పనిలోనుంచీ తీసేసిన మూడు రోజులకు ఒకతో మెరిసే కళ్లతో, భయం భయంగా నవ్వుతూ, నవ్వుటానికి ప్రయత్నిస్తూ ఆఫీసులోని కొచ్చాడు చెంచురాముడు. తనకు ప్రమోషన్ కావాలట. శీనయ్య పని తన కిప్పీయ్యాలట. కాళ్లు పట్టుకుంటాడట. ఏ పని బెప్పేనా బయంగా జాగ్రత్తగా జేసుకుంటాడట. 'ఎంప్లాయ్మెంటు ఆఫీసు నుంచీ నీ పేరాస్తేగాని నేనేమీ చెయ్యలేను. ఒక్కే చూద్దాంలే' అన్నారు అప్పుడు. 'యచ్చేవోళ్ళ... తమ దయ' అని దణ్ణంపెట్టి వెళ్లాడు. వాడి పేరు లిస్టులో రాలేదు...

టికీరోంచి కనబడతూంది 'కాలేజీ తోట'. తోటమాలిని పెట్టడానికి గవర్నమెంటు వారికి డబ్బు

చాలదు కనుక చెంచురాముడే తోటపని మానుకోవాలి. బాటలో లెక్కరరు అవసరం అని తెచ్చిపెట్టిన మొక్కల్ని ఖాళీ చేయడం, తనకు మంచినీ తోచిన నాలుగు మొక్కలకు నీళ్లు పెట్టడం తోటమాలిగా చెంచురాముడు నిర్వర్తిస్తున్న బాధ్యతలు. బాటనీ డిసిర్బుమెంటునుంచీ వాడిమీద వరానికో ఫిర్యాదు వస్తుంది...ఊరికే అనవసరంగా తనను బాధపెట్టడనికే బాటనోళ్లు పిచ్చి మొక్కలన్నీ తెచ్చిపెట్టతున్నారని చెంచురాముడు ఒకయ్యతో అంటుంటాడు...తోటనడిచుధ్యన ఒక బాదంచెట్టుకొమ్మలు బారలు చాచుకుంటూ పైకెక్కి పోతున్నది. ఒక మూలన నాలుగు బొప్పాయి మొక్కలు స్తంభాల్లా పైకి లేచాయి. వనమహోన్నతనాటి వేమొక్క గులాబీ మొక్కలు రెండూ బ్రతికి బట్టగన్నాలో ఒక్కో ఇంకా నిశ్చయించుకోలేదు. మూడు లిల్లి మొక్కలు సగం ఎండి నేలకొరిగి కునికిపాట్లు పడతున్నాయి. తొల్లలో పెట్టిన ఆరణ్యము క్రోటను మొక్కలూ, ఒక ముద్దమందార, ఒక వరుసలో వది మెట్టతామరలూ—అదీ కాలేజీతోట. పనిలేనప్పుడంతా రామచంద్రయ్యగారి కళ్లు తోటవేపు తిరిగి పోతుంటాయి. ఆ పచ్చదనంతో ఆయనకేదో తాదాత్మ్యం...ఇవ్వాళ కిటికీలోంచి చూసిన ఆయన కళ్లకు పొదులించిందా దట్టంగా పెరిగిపోయిన కలుపుమొక్కలు కనిపించాయి. 'అరే, కలుపుతియ్యడం లేదే...చెంచు రామడితో చెప్పాలి. అసలు మొక్కలకంటే కలుపు మొక్కలు జోరుగా ఉన్నాయి.....అన్నిటికీ ఒకే భూమి, ఒకే నీరు, ఒకే గాలి, ఒకే ఆకాశం! వ్స...' అనుకున్నారు.

క్రితంరోజు ఉదయం యీ ఉద్యోగకోసమే యీ ఊరివాడే వెంకయ్య అనే మనిషి ఒచ్చాడు. అతనికి ఇంటర్వ్యూ కార్డు రాలేదట. కాని ఆయ్యగారు మంచి వాళ్లనీ, మనషుల కష్టం నుఖం గమనిస్తారనీ వినీ తన సంగతి చెప్పుకుందామని ఒచ్చాడట. 'బాబూ, నాకు పెళ్లాం, ముగ్గురు బిడ్డలూ, ముసలితల్లి ఉన్నారు.

జీవాతువు

ఒక్కడే కష్టంమీద ఒకకరేకుండా వున్నాం. రెండేళ్ల కింద రిజిష్టరు జేయించుకున్నాను యంప్లాయ్ మెంటు ఆఫీసులో... ఏమని చెప్పుకునేది, బాబూ. ఈ నడిమద్దెల్లో ఒకతడవ ఇంటర్వ్యూ కొన్నేగూడ యాడ పనిలో వున్న శేషయ్య నా నోట దుమ్ము కొట్టాడు బాబూ... ఇంటర్వ్యూకార్డు రాకుండా జేశాడు' అని చెప్పుకున్నాడు. రామచంద్రయ్యగారికి ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఈ మనిషి తెలిసి తెలియని అభియోగాలు చేస్తున్నాడు అనుకున్నారు. శేషయ్య అనే జవాను కాలేజీలో ఉండే మాట నిజమే కాని ఇంటర్వ్యూకార్డు కీ శేషయ్యకీ ఏమీ సంబంధంలేదు. 'మీకు కార్డులు ఆఫీసువాళ్లు పోస్టులో పంపిస్తారు శేషయ్యకేమీ సంబంధంలేదు. ఊరికే లేనిపోనిమాటలు చెప్పవద్దు' అని మందలించారు వెంకయ్యకు అవే శంతో మొహం ఎర్రబడ్డది. చేత్తో మొహం తుడుచుకున్నాడు. 'బాబూ, ఆ శేషయ్య సంగతి మీకు బాగా తెలవదు ఒట్టి.. వాడి అన్న పోషు జమానుగా వున్నాడు. మాకూ వాళ్లకీ గోడతగాదా, అన్నాదమ్ముళ్లద్దరూ కూడబలుక్కొని యీ పని జేశారు...' ఇంతదాకా చెప్పినాక వెంకయ్యకళ్లలో అర్థింపుపోయి ఒక తెలివి మెరిసింది. 'ఈ చుట్టు పక్కల్లో యే ఆఫీసులో కన్నా ఉద్యోగం కాశీపడగానే వాడి అన్న అందరిదగ్గరా తలో యాభైరూపాయలు పుచ్చుకుని తీసుకెళ్లి యంప్లాయ్మెంటు ఆఫీసులో యిచ్చి వాళ్ల పేరు లిస్టులో ఏకిస్తాడు. మాబో టోళ్లకు దిక్కులేకుండా వుంది, బాబూ... అంతే గాకుండా సెలవల్లో బ్రిడ్జికాడ కూర్చోని 'ఆఫీసులో ఆయ్యగారు నే నెట్టజెప్పే అట్టజేస్తాడు. ఈ ఎంకడికి పనిరానియ్యను ఒస్తే నా ఉత్స నేదాగుతా' అని పెరిజ్జగూడ జేశాడు బాబూ' అన్నాడు. శేషయ్య సంగతి వాళ్లపై ఆఫీసుకు బాగా చెప్పేశానన్న విజయగర్వం వెంకయ్యలో పొంగి యింకొంచెం నిటారుగా నిలుచున్నాడు ఇప్పుడే మంటారన్నట్లు చూశాడు. 'లిస్టులో పేరురానిది నేనేమీ చెయ్యలేను' అని వెంకయ్యను పంపించేశారు.

'శేషయ్యని జూసి బయటజత రెండయ్యా.

యేంది, అయిదు నిమిషాలు ఆలీసెంగొత్తే ఆయ్య గారు తలదీతారా, ఏంది అని... వివ్వా ఆ శీనయ్య యద్దరి కిద్దరూ ఆయనకి రోజూ కాఫీలా టిపిక్లా బలేగ మేపుతుండరు. ఇంకా కుంటోడిక్ గుడ్డోడిక్ బిచ్చగాడిక్ యాదా... నన్నుమాత్రం బతక నిత్తన్నాడా ఆయన. పూడికూరికెనే నామింద పెత్తనం జేత్తడు. నిళ్ళ కంటింజెన్నోడివి. ఆయ్య గారు యియ్యాల బొమ్మంటే బోవాల్సిందే' అంటాడు. ఆయన కేవల... ఆయ్యగారికి నీమింద జెవత, నీమింద జెవత అని ఆయన చెవిరిచ్చనూ, మీరు మేసనూ...' చెంచురాముడు జకరయ్యని మంద లించడం వినబడించి ఒక రోజున.

శీనయ్య జకరయ్యలదగ్గర ఈ మర్యాదలన్నీ జరిపించుకుంటూ నే, పిన్నిసాలుగారిదగ్గరకొచ్చి 'వాళ్ల మీద కావలసినప్పుడు ఏదన్నా రిపోర్టు రాసిమ్మంటే కాగితంమీద రాసిస్తాన'ని మనవిజేసుకున్నాడు శేషయ్య. 'నేటి రాజకీయాల్లో ప్రవేశిస్తే బాగా రాణించి ఉండేవాడు' అనుకున్నారు రామచంద్రయ్యగారు.

మొదట ఆకాశరామన్న ఉత్తరం చూడగానే ఇట్లాంటివనిచేసేవాడు శేషయ్య అనుకున్నారు. వ్రాత పరిచితమైనదిగా తోచింది. నెమ్మగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకున్నమీదట అది శీనయ్య వ్రాతగా పోల్చు కున్నారు. నాలుగునెల్లక్రితం సెలవల్లో శీనయ్య వ్రాసిన ఉత్తరం బయటికితీశారు.

'మహారాజరాజశ్రీ ఆయ్యగారి దివ్యసమ్ముఖము నకు శీనయ్య అకనమస్కారములు. మీరు నాకు దయతో ఉద్యోగం యిచ్చిపున్నారు. చాలా విషయాల్లో మీరే తండ్రి దైవమూగా ఆదరించియున్నారు. ఇప్పుడు నేను పెళ్లిచేసుకోబోతున్నాను. మీరు దయతో ఆశీర్వ దించగోర్తాను. సెలవు అయిపోగానే తమవద్ద హాజరు పడగలను.

ఇట్లు
విధేయుడు
శీనయ్య'

ఏమాత్రం సందేహంలేకుండా సరిగ్గా యదే వ్రాతలో వచ్చిందో ఆకాశరామన్న ఉత్తరం. అది

తలపుకురాగానే రామచంద్రయ్యగారికి చీకాకు కలిగింది. తలనొప్పి వచ్చింది. ముక్కుంచే భావసర్లం నోట్స్ వేసుకున్నారు. నొసలు చిట్టింబి 'ఈసారి యిలాంటివాడికి ఉద్యోగం ఇవ్వకూడదు ఒకడిని చూసి ఇంకోడు చెడతాడు. డిప్లీస్ పోతుంది' అనుకున్నారు.

నాలుగో కాండేటటు ఒక్కాడు. ఈ పని తనకు యివ్వకుంటే అత్యహత్య చేసుకోవాల్సిందే. వేరు దిక్కులేదు అంటూ తన కష్టాలన్నీ ఏ కరువు కెట్టుకున్నాడు. మనిషి కష్టంలో ఉన్నట్టే కనిపిస్తున్నాడు. కాని కన్పించే తీరూ, చెప్పేమాటలూ. ఆరేకి వాళ్ళ కష్టమూకూడా చూచి ఉద్యోగం ఇవ్వటానికి వీలేదు. బుద్ధి వక్రంగా ఉండే శీనయ్య ఎంత నినయవంతుడుగా కనిపించాడు! వాడికి వేరు ఆధారం లేదు. తల్లిని తండ్రిని పోషించాలి. రెండేళ్లలో నాలుగు పెంపరరీ ఉద్యోగాలు మారాననీ, ఎట్లైనా యిక్కడ నిలకడగ ఉండే ఉద్యోగం యిమ్మనీ ప్రాధేయ పడ్డాడు... జకరయ్య ఇంటర్వ్యూకి ఒచ్చినప్పుడు దీనంగా, అర్హతతో, ఫ్లాంగుమ రాసికి వెమట కంపుకొడుతూ, మాసినబట్టల్తో ఒచ్చాడు. ఏదో మొక్కుబడి తీర్చుకుంటున్నట్లు ఒచ్చాడని మనిషిలో ఆశ, చలనం అచ్చవి కన్పించలేదు. మనిషి అన్నవాడు అంత నిర్జీవంగా నిస్సృహతో ఉండటం రామచంద్రయ్యగారికి చాలా కోపం తెప్పించింది. డబ్బు లేకపోవచ్చుగాని ఉండే బట్టలు ఊరి బయటి చెరువులో ఉతుక్కోడానికి అడ్డమేమిటి? అని ఉరి మారు. రోగిషి, పెళ్లాన్నీ మసలి తల్లిని తన ఒక్క కులికష్టంమీద పోషి చలేక ఎంత శ్రమ పడ్డా కడుపునిండక అర్ధాకలితో పస్తులుంటూ విసుగుబుట్టి రెండుసార్లు అత్యహత్య ప్రయత్నం చేశాట్ట యింతకుమందు. ఈ విషయం వాళ్ళ ఊరి మేష్టారు చెప్పారు తరువాత ఉద్యోగంలో సిద్ధపడ్డా నన్న నమ్మకం ఏర్పడ్డాక యీ సంవత్సరంలో రెట్టింపు లావెక్కాడు జకరయ్య.

ఆందరికీ అంత అవసరం అనిపిస్తున్న ఉద్యోగాన్ని నిర్లక్ష్యంగా పోగొట్టుకున్నాడు శీనయ్య. ఒక

రోజున గాభరాగా ఒచ్చి 'మా వూళ్ళో మా అన్నకి ఒట్టా బాగాలేదు. ఆస్పత్రిలో జేర్చాలి. రెండు రోజులు సెలవు కావాలి' అన్నాడు ఏడుపు మొహంతో. 'నీకు సొంత అన్న? శీనయ్యకు అన్నలు లేరు. 'కాదుసార్... మా చిన్నమ్మ కొడుకు వాళ్ళకు ఏమీ తెలీదుసార్. నేనుపోయి చెయ్యా. వారం రోజులనుంచీ నూట ఆరు జెరం' అన్నాడు. మాటలు కష్టంగా చాల ప్రయత్నంమీద పెగిలి ఒస్తున్నాయి... శీనయ్య ఆయనతో ఎప్పుడు మాట్లాడినా అంత. చాలా భయపెట్టాడు. శీనయ్యకు ఎప్పుడు సెలవు కావాలన్నా వాడికో వాళ్ళవాళ్ళకో నూట ఆరు డిగ్రీల జ్వరం ఒచ్చి వుంటుంది. మొదటిసారి ఆ జ్వరం విషయం విన్నప్పుడు 'డాక్టరుకు చూపించానా? 'ఏం జ్వరం?' అనడిగారు రామచంద్రయ్యగారు. డాక్టర్లు చూసి చూసి కనుక్కులేకుండా పోతున్న ఆ జ్వరం సంగతి రెండే సార్లు విన్నాక యిహ అడగటం మానేశారు... 'ఎక్కడోరేకదా మీది. ఒక్కరోజు సెలవు తీసుకుని ఆస్పత్రిలో చేర్చిరా' అన్నారు. తరువాత రెండు రోజులకు ఒచ్చింది ఆకాశరామన్న ఉత్తరం. చూడగానే నక్సలైట్ ఉత్తరం కబోలనుకున్నారు. ఇన్నాళ్ళూ పెద్దభూస్వాముల్ని వడ్డీ వ్యాపారాల్ని రూపుమాపాలని వేసుకున్న పథకం మార్చుకుని, గవర్నమెంటు ఉద్యోగస్తుల్ని నశింప జేయాలన్న ప్రణాళిక రూపొందించుకున్నారా వాళ్ళు? అన్న అమమానంకూడా ఒచ్చింది.

'ఏమిరా ప్రిన్సిపాల్,

నీకు పాఠ్యేకాలం దావరించింది. జవాన్లకు సెలవ లివ్వకుండా ఏడ్చిస్తున్నావా దొంగ ముండా కొడకా. నీకు యింటిముందూ కాలేజీలో నీ గది దగ్గరా జవాను కూర్చోని వుండటం ముఖ్యమేందా? నీ పెళ్లాం దొంగముండ. దానికి బజారునుంచీ కూర గాయలు తెచ్చియ్యాల! నీ పాపం వండతా వుంది. వారం రోజులు పె్తమిస్తున్నాం. జవాన్ల డ్యూటీలు తీసేసి వాళ్ళడిగిన సెలవలిస్తా గౌరవంగా చూడకపోతే నీ అంతం చూస్తాం. మీ

జీవాతువు

అందరి ప్రాణాలు తీస్తాం. పేషర్లలో నీ మీద
బాతులు రాయిస్తాం. జాగ్రత్త.

లేబరు కమిటీ'

ఉస్బింగ్ ఆర్డరు చేబట్టుకుని పోతున్న
శీనయ్యను వరండాలో వలకరించాడు చెంచురాముడు
ఉత్సాహంగా. 'ఏవయ్యా శీనయ్య, ఆయ్యగార్ని
రెండోజాలు సెలవడిగి శనాదివారాలు గలుపుకొని
నాలోజాలు ఆత్మారాతికి పోయ్యోస్తానంటే. ఎల్లా
చ్చావా' అంటూ.

ఇంటర్వ్యూలు అయిపోయాయి. అయిదుగురు
అభ్యర్థులూ అయిదు రకాలుగా ఉద్యోగా స్పర్ధించారు.
ఆ ఉద్యోగం వాళ్ల కుటుంబాలకు మూడు
పూటలూ తిండిపెట్టే వరం. అందరి మొస
లోనూ ఆశ, సందేహం. నిస్పృహ—అన్నీ కలిసిన
ఏదోభావం...ఉద్యోగం దొరికేవరకూ దైన్యం. దొర
గ్గానే ఉత్సాహం పుంజుకుని వాళ్ల వ్యక్తిత్వం
ప్రకాశించటం ప్రారంభిస్తుంది. బాగుంది! అను
కున్నారు.

ఇప్పుడు శీనయ్య ఈ పని చేశాక ఎవరి
చూసినా ఏడు ఎట్లాటివాడో? అనిపిస్తున్నది. ఒక
మనిషికి రంగుటద్దాల్లోంచి తప్ప ప్రపంచాన్ని చూడ
టానికి నీలుకాదేమిటి? ఆకలి, దప్పి, నిద్రావలెనే
ధైర్యం, నిస్పృహ, బ్రతకటంలో తృప్తి, అసం
తృప్తి అనే వాటిని అర్థం చేసుకోవచ్చును. కాని
అసూయ, కుత్సితం, నిర్లక్ష్యం అనేవి అర్థం
కావటంలేదు.

అలోచనా రహితంగా కిటికీ బయటకు
చూస్తూ ఉండిపోయారు రామచంద్రయ్యగారు...
ఏకాగ్రతతో చూస్తున్న ఆయన కళ్లముందు నేల
తేజోమయమైనది. మట్టి ప్రాణాన్ని సంతరించుకొని
చైతన్య పూర్ణమై వివిధాల లాస్యం చెయ్య నారం
భించింది...

నతి మట్టికణమూ ఒక మనో చైతన్యం.
అంతా కలిసి ఒకే చైతన్యం, ఒకే ప్రాణం, ఒకే
తేజస్సు!

ఆ తేజస్సుతో నుండినే ఆవిర్భవిస్తున్నాయి
వివిధాలైన రూపాలూ-వింత ప్రాణులూనూ...

ఆ తేజో విలాసమే బారలు చాచుకున్న ప్రాణం
వెల్లివిరుస్తున్న బాదంచెట్టు. దాని మరొక్కమే
కురుకుతున్న లిల్లిమొక్క. అదే ముద్దుమదారం.
అదే కలుపుమొక్కలు. అనను, కలుపుమొక్కలు!

అన్నీ, అన్నీ, అదే!

ఆ వింతదర్శనం రామచంద్రయ్యగారి మనస్సుకు
ప్రశాంతతనీ ఆహ్లాదాన్నీ కలిగించింది. భావనల్లం
పనిచేసింది కాబోలు, నొప్పులన్నీ తగ్గిపోయి ప్రాణా
నుకంగా ఉన్నది. 'కాని...జీవరానికి బలాన్నిచ్చేవి
ఆహ్లాదాన్ని కలిగించేవి కొన్ని. ఆ జీవిత జరమార్గాన్ని
మరుగుపరచి సత్యాన్ని కుట్రపరచి నీరసపరచేవి
కొన్ని' అనుకున్నారు సవ్యకుంటూ.

'లిస్టులో నా పేరు రాలేదనుకో. అయినా
యిచ్చేవోళ్ల యివ్వంగెందా. పోయిన తడవ యీ
నీడరు పని వచ్చినపుడు దేశయ్య గారికాడ రికమోడే
సను జేయించిన...ఆ కాసంత సాయం యెయ్యటానికి
ఆ దేశయ్యగారింట్లో రెండేళ్ల మట్టి మాయమ్మ
సిల్లర మల్లర ససులన్నీ జేసిపెడతా వుంది. అదిగో
ఆప్పటాల్లో యిప్పిత్త యిదిగో ఆపీసులో యిప్పిత్త
అంటానే జరుపుకొచ్చినడు. ఆకరికి యీ కాలేజీలో
యిప్పించిండు...ఈ తడవ ఆ సిన్నోళ్ల దెగ్గరి
కెండుకో, ఏకంగా పెద్దోళ్ల కాళ్ల అట్టుకుండావని
ఆయ్యగారినే అడిగినా...డాదిమట్టి వూడవటం,
తోటవని, వోటలునుంచి కాపీలు తెచ్చియ్యటం, ఏం
పని పెప్పిన కాదంకుండ, జేత్తన్నా ఆయ్యగారికి
మాత్తరం తెలవదా...ఏం జేత్తార్...' చెంచు
రాముడు జకరయ్యకు చెప్పుకుంటున్నాడు.

రామచంద్రయ్యగారికి నవ్వుచ్చింది. ఇదివరలో
వాడికి ఉద్యోగం రావటంలో దళిరదరామయ్యగారి
చోక్కం ఏమీ లేదు. లిస్టులో వాడి పేరు ఒచ్చింది.
ఒచ్చిన వాళ్లలో చూచి తానే యిచ్చారు పని...

కాలింగ్ బెల్ వివగానే చెంచురాముడి వాక్కు వాహం ఆసోయింది. ఇంటర్వ్యూకి ఒచ్చినవాళ్ళల్లో ఒకరికి ఉద్యోగం యిస్తున్నట్లు ఆర్డరు టైపు చేయించబాసికి ఆఫీసుకు తీసుకెళ్లాడు చెంచురాముడు ఉత్సాహంగా.....

వెళ్తున్న చెంచురాముణ్ణి చూస్తూ 'ఆ కాగితంలో ఏముందో తెలిసినా వీడు యిట్లాగే ఉత్సాహంగానే తీసుకెళ్తాడు' అనుకున్నారు. అలా అనుకుంటే ఆయనకు చాల నంతోషం కలిగింది.

జీవితాన్ని గూర్చిన నత్యం, అనేక యుగాలనీ మానవ జాతిని నశించిపోకుండా నడిపించుకు

వస్తున్న జీవనధర్మం ఏదో వాడిలోనుంచి తొంగి చూస్తున్నట్లునిపించింది.

చెంచురాముడు జకరయ్య కిచ్చిన ఉపన్యాసాల్లోని. మరో భాగం గుర్తు కొచ్చింది... 'పండక్కి ఏం అప్పచ్చులు 'న్నావ'ని అడిగిన జకరయ్యతో '...పండగేందయ్యా.. రోజూ రెండు పూటల బువ్వతినటం పండగగాదా... అంతకంటే మనకి పండగేంది... బతకటమే పండగ అనేవాడు మా బాబు...' ఎందుకో ఆ మాటలూ, అవి పలికిన వాడి నవ్వే గొంతు రామచంద్రయ్యగారి మనసులో నాటుక పోయాయి....

జై చిత్త విచారము

శ్రీమద్రామాయణమును - ప్రథమశః అంధీ కరించిన కీర్తి - రంగనాథ రామాయణ కర్తకు ధక్కినది అతని తర్వాత - భాస్కరడు మొదలుకొని 'ఆచార్యపుట్టవర్తివరకు నెందరెందరో మహాకవు లాంధ్రకరించిరి. ఇంకను చేయుచున్నార; చేయు చుండగలరు - ఆ మహాకావ్యమయొక్క గొప్పతన ముట్టిది. అది జగద్విదితమైన విషయము.

సారస్వతరంగమున ద్విపదకావ్యములకు - ఒక యుగమున సంతగౌరవములేదు. తరువాత యుగ యుగములలో వస్తుగౌరవమునుబట్టి - కొన్ని కావ్య ములకు - గుడ్డిలో మెల్లగ కొంతగౌరవము లేకనూ పోలేదు ఆ నాజ్మయశాఖలో - రంగనాథ రామాయ ణము - వల్లగి జముల్లంత - యెక్కువని - ఆంధ్రకవి ప్రణీత కృతిసారసుధారస సంపన్నాదురీ విశేషంబుల చవిచూచినవారికి కెల్లరకు - నువిదితము...పైపెచ్చు దీనిని పలువురు లక్షణకర్తలును ప్రామాణికముగ స్వీకరించిరి.

ఈ మహాకవి యొక కావ్యము ననువదించుచు - కొన్నిపట్టులను స్వంత్రముగ కల్పించికొని మూల మునకు - మెఱుగులు - తరుగులు - కూర్పులో ననేక మార్పులు చేసినాడు. ఈ మార్పులకు కొందరాలొకొ రికులు ఆహా యనిరి. కొందరు ఒహోహో యనిరి. కొందరు మూతిముడిచిరి. మరికొందరు పెదవి విట చిరి. కాని దినమంతయు మంచదన్న సామెతగ - మూలమునకు కొన్నిపట్టుల విరుద్ధముగనుండి - జైచిత్తము కాస్తా రిగిపోయినదేమోనని - అస్మాద్యశులకు లోచుచున్నది. కవి - లోకమున స్వతంత్రభావ ప్రభావితు డయ్యును - పూర్వకథకు విరోధము లేకను - జైచి త్యము చేసెకను - తనకార్యము సాధించి కోవలయునన్నది సర్వతెరింగిన విషయముకదా! ఆ విషయమును - ఈ కవీంద్రుడు - విస్మరించి తన కలమును కదిపి నట్లున్నాడు.

రామాయణమున - ప్రతిచిన్న సాత్రయు లోక

వైశిష్ట్యమును చాటుచున్నదన్న విషయము లోక మెఱుంగును. కవి లోక మెఱుంగును - విమర్శ - లోక మెఱుంగును. (వలయు వరలుశ్రీ గుదిమెళ్ళ రామా నుజాచార్యులవారి - మాండవి శబరి మున్నగు కావ్య ములు పరిశీలించ (సార్థన.) జ్యేష్ఠునందును (శేష్య గుణములు - లక్షణానిమందు - అశేష శేషగుణ సంపన్నత - భరతుని భక్తి భరితునిగ - శత్రుఘ్నుని నిత్య శత్రుఘ్నునిగ - ఆయా సందర్భ సమయములనుసరించి సుమధుర భావకవిగా వైశిష్ట్యముతో నాల్మీకి పార్షి దిద్దితీర్చినాడు. అట్టి యుత్తమ గుణముల కుప్పు యగు - భరతునిచేత - నీ రామాయణకర్త - మాతృ దూషణము చేయించి - పితక లోకమునకు - సంతోషమునకు బదులు - సంతాపము కలిగించినాడు. ఇది యెంతవర కనమంజనముకాదో పితక విమర్శ లోకము పరిశీలించ (సార్థన.

రాముడు ఏరాజ్ఞా పరిపాలకుడై - సీతలక్షణ యుక్తుడై - వనభ్రామల వసిం - తరచెను. వనర ప్రయోజనము సార్థకపరచెను. ఈ వార్తతో - దశరథ ధరణీశ్వరుడు - పంచత్వమొందెను. ఆయోధ్యానగర మంతయు - దుఃఖసాగరమున మునిగిపోయెను. ఈ వార్త యటకు తెలియనీయక - సుమంతుడు.

'యా వశిష్ఠుడు కార్య - మక్కడ కలిగి
దేవమిమ్ముల లోడి తెమ్మన్నవాడు
విచ్చేయు డనవుడు - వెనరుత చేష్ట
లచ్చుగా గనుగొని యిభీతి నొంది
తన మామకడకేగి తత్ప్రకారంబు

దెల్చి'.....రథారు ధుండగుచు, మాతల కులమునుండి - యతులితచింత నేడవనాడు - భర తుడు వచ్చినాడు. రథము దిగి హస్త్యమైన యంతః పురమున కరిగినాడు. అప్పటికే ఇనుపగడ్జాల తల్లి యింట పీతము పెట్టినది. తన కుమారు రాక - విన్న కన్న కైకేయి సరభసగమనయగుచువచ్చి -

‘తొల్లి మీ తండ్రి నాకరమర్రియందు రగ రెండు
వరము లిచ్చటయు ఒకటి—భరతు నుర్వివేలింప
నొకటి రఘురాము ననుప వనదుర్గములకు, వనివేడితి
ననియు, అంత జనకజానపాతుడై—మునుల యను
వున—రఘుచంద్రు డడకిపోయెను; తనయుని నెడ
బాసి ధరణీశు డీర్గనని—చావుకబురు చల్లగచెప్పి—
నంబరపడినది. అంత భరతుడు—పురావృత్త మాద్యం
తమును విన్నవాడై—వెతనొంది—పనవివని యేడ్చి—

‘ఘనరోష దృష్టియై కైకేయిఁ జూచి
ఘనపాపరతిచేసి కడగి మీ తల్లి
నిను నొక్క రక్కసునికి గనఁ నొప్పు
కావి కైకయరాజు గవ్వకూతురపు

గానేర వేమందు కైక, అని రాశ్ట్రపగులునట్లు
తిట్టినాడు. నిర్మలధర్మజ్ఞులైన—రాఘవుల వంశమున
జనించిన—భరతునివంటి భ్రాతృభక్తిభరితునినోట
నిట్టి పరుషములు పలికించి జాచిత్య మెంతవరకు
పోషించినాడన్నదే నా ప్రశ్న?

ఈ కవి మూలకారుని—తద్వ్యాఖ్యాతల నెంత
వరకు ననుసరించెనో పరిశీలించుదుము.

నత్య మశ్వవతేః కన్యా ధర్మరాజస్య ధీమతః
రాక్షసీ తత్రశలాసి కులప్రధ్వంసినీ పితుః॥
అయో—స 14—శ్లో 11.

దీనికి—తిలక మహాశయుని టీక:—

నత్యమశ్వవతేః కన్యా తత్కులోచితకన్యా
నభవసీత్యర్థః। పితురిత్యస్య మమేతి శేషః। యద్వా
స్వపితుః కులస్య—వధ్వంసినీ దుశ్చరిత్ర వ్యవ
స్థాపికా ఇతి.

ఇక గోవిందరాజాచార్యులువారు—నత్యమశ్వ
వతేః కన్యా తత్కులోచితకన్యా నభవసీత్యర్థః ధర్మ
రాజస్య—ధర్మప్రధాన రాజస్య—తత్రకేకయరాజే
ఉక్తేర్థే హేతుమాహాయ దీత్యాదినా అని పూర్వ
వ్యాఖ్యాతలు.

ఆంధ్రానువాదకులలో కొందరు మఱ్యాలు :
గోపీనాథము—వేంకటకవి.

..... నిరయగమినివగు—ధర్మాత్ముండగు—
నశ్వవతి వంశవినాశార్థంబు బుట్టిన రాక్షసివిగాని—
యమ్మహాత్మునకు—ప్రతీకపుకాపు — ఇక ఆంధ్ర
పాల్మీకి.

‘అత్యుత్త ధర్మశీలుడగు
నశ్వవతి ప్రభుపుత్రి వీవుగా
వతని కులంబు గూల్చి నుద
యంబయినట్టి పిశాచి వేలనన్
నతత సుధర్మ నిష్ఠుడగు
నత్యవరాక్రమ రాము గాన దో
చితివి—దివంబు చేర్చితివి
శ్రీఘమ తద్వ్యధ నాడు తండ్రినిన్॥

నిజమిట్లుండ— నీ మహాకవి రంగనాథుడు
స్వతంత్రించి—ఉత్తమ సత్కావ్య రచన చేయుచు—
ధర్మమును విస్మరించి—ప్రాతాచిత్యమును మరచి—
రయనాచిత్యమునకు—ఒడిగట్టు పెంతవరకు—సమం
జసమో—నిర్ణయించి — పిండితార్థమును—తెలియఁ
జేయగలందులకు పండితులను సాహిత్య భాషణులను
వినయాంజలితో అర్పించుచున్నాడను.

శ్రీ కొమాండూరి రామానుజాచార్యులు

“ఆక”—అసలు రూపం

ఆంధ్రార్యార్థకమైన ‘ఆక’ అనేదాన్ని గూర్చి
డిసెంబరు 1970 భారతిలో స్ఫూర్తి
గారు సుదీర్ఘంగా ఆలోచించి, ‘ఇది పదమో ప్రత్య
యమో ఇదమిత్థంగా చెప్పడం నీలుకాదు—దాని
పుట్టుక మట్టుకు గుట్టుగానే ఉండిపోయింది’ అని
తేల్చివేశారు. చాలాదూరం పరుగెత్తి వచ్చేశాక పరుగు
ప్రారంభించిన స్థలం నెనుదిరిగి చూసినా కనబడ
నట్లే వ్యవహారంలో బాగా నలిగిపోయి, తమ రూపా
లని కోల్పోయి, గుర్తుపట్టరానంతగా మారిన
మాటల పూర్వరూపాలు ఒక పట్నాన ఊహకందపు.

వ్యవహారంలో ఉన్న ఏ భాషైనా పరిణామ
శీలమైనది. ఈ పరిణామం కాలాన్నిబట్టి, ప్రాంతాన్ని
బట్టి, ఉచ్చరించేవాళ్ళ అభిరుచినిబట్టి ఉంటుంది.

'ప్రశ్న' అనే మాటని 'ప్రశ్న' అని ఉచ్చరించే వాళ్లున్నారు. 'ప్రభువు'ను 'ప్రభువు' అనే వాళ్లున్నారు. 'గంట'ను 'గంట' అనే వాళ్లున్నారు. శాసన యుగంలోని భాష కావ్య యుగంలో లేదు. కావ్య యుగంలోని భాష ఆధునిక యుగంలో లేదు. ఆంగ్లంలో ఛాసర్ కాలానికి పేక్స్లీయర్ కాలానికి ఎంతో భేదం వచ్చింది.

'వ్యవహారం' అనేమాటకి కేవలం నిత్యమూ వాడుకలో ఉండేది అనే అర్థం చెప్పుకోనక్కరలేదు. గ్రాంథికం కూడా ఒక రకమైన వ్యవహారికమే. దాన్ని లాక్షణిక వ్యవహారికం అనవచ్చు. అలాగే శిష్య వ్యవహారికం, గ్రామ వ్యవహారికం, ప్రాంతీయ వ్యవహారికం—ఇలా రక రకాలుగా ఉన్న జీవద్భాష, ఉచ్చారణ సాంభ్యంకోసం, ఊనిక కోసం, అర్థ సౌకర్యం కోసం, సంక్షిప్తతకోసం, కొన్ని సందర్భాల్లో ఛందస్సుకోసం, సౌందర్య సంపాదనార్థమూ, పదాలూ, పదభాగాలూ, వాక్యాలూ, వాక్యభాగాలూ, వర్ణాగమ, వర్ణలోప, వర్ణ వ్యత్యయాది వివిధములైన మార్పులకు లోనవుతూ వుంటాయి. ఒక పదం యొక్క మూలస్వరూపం నుండి భ్రష్ట రూపం వలనూ ఉండే పరిణామ క్రమాన్ని ఊహించడానికి లాక్షణిక భాషనుండి, శిష్టలూ, సామరులూ, పసి వాళ్లూ. ఆయా ప్రాంతాలవాళ్లూ ఆ పదాన్ని ఉచ్చరించడానికి వీలైన పద్ధతులన్నింటినీ ఆకళించు కోవాలి.

(భిష్మరూపంనుండి మూలరూపాన్ని ఊహించడానికికూడా అనే పద్ధతిలో అటునుంచి నరుక్కురావాలి. పరిణమించే పద్ధతుల్లో కచ్చితమైన క్రమమేదీ ఉన్నట్లు కనబడదు. ఉదాహరణకి 'వచ్చిన వాడు' అనేరూపం క్రియా స్థిరత్వం దాల్చి 'వచ్చినాడు' అయింది—ఇదే వచ్చాడు, వచ్చేడు, వచ్చిండు వచ్చీడు, ఒచ్చాడు, ఒచ్చేడు, ఒచ్చుండు, ఒచ్చీడు అని బహుభింగులుగా అవతారాలెత్తించి. వేర్వేరు పురుషుల్లో, పదనాల్లో 'వచ్చాను, వచ్చావు, వచ్చారు', అని యేర్పడగా 'వచ్చు'దాతువుమీద వచ్చే ఈ 'ఆడు, ఏడు, ఇండు, ఈడు, ఆను, ఆవు, ఆరు' అనేవన్నీ

Statement about ownership
and other particulars about
newspaper

B H A R A T I

FORM IV (SEE RULE 8)

1. Place of publication:

Madras

2. Periodicity of its publication:

Monthly

3. Printer's Name:

Sri S. Nageswara Rao

Whether citizen of India Yes

If foreigner, state the country
of origin —

Address: 16, Luz Avenue,
Mylapore, Madras-4.

4. Publishers Name:

Sri S. Nageswara Rao

Whether citizen of India Yes

If foreigner, state the country
of origin —

Address: (As above)

5. Editor's Name:

Sri S. Sambhu Prasad

Whether citizen of India Yes

If foreigner, state the country
of origin —

Address: 16, Luz Avenue,
Mylapore, Madras-4.

6. Names and addresses of individuals who own the newspaper and partners or share-holders holding more than one percent of the total capital.

NAMES

ADDRESSES

1. Mr. S. Sambhu Prasad

16, Luz Avenue,

Mylapore, Madras-4.

2. Mrs. S. Kamakshamma Do

3. Mr. S. Nageswara Rao Do

4. Mr. S. Radhakrishna Do

I, S. Nageswara Rao hereby
declare that the particulars given
above are true to the best of my
knowledge and belief.

S. NAGESWARA RAO

1-3-71

Signature of Publisher

ప్రత్యయాలా? పదాలా? అని ఆలోచిస్తూ కూర్చో వడం ఆనవసరం.

'ఆక'కూడా ఆ కోవకు చెందినదే. అందు గానో ప్రత్యయంగానో మారడానికి పూర్వం దానికి పరిణామచరిత్ర ఉంది. ఆ చరిత్రను పరిశీలించే ముందు భాషలో 'ప్రవాహినిత్యం'వల్ల వచ్చే వర్ణలోప విభాగాన్ని కొంత చూడాల్సివస్తుంది.

మనం వ్యవహారంలోవాడే 'పోవు' ధాతువు యొక్క చేదర్థరూపం, 'పోతే' అనేదానిలో 'తే' అనేది ఎలా వచ్చియుంటుంది? 'పోయినట్లులయినచో' అనే రూపం, 'పోయినట్లులయితే — పోయినట్లులయితే—పోయినట్లులయితే — పోయితే — పోలే'గా మారింది. 'పోయినట్లులయితే' అనేదానిలో ఆద్యంతాలు శేషింపగా ఏర్పడ్డరూపం 'పోతే' అనేది.

పోతే, అలాగే ఆకడ=ఆడ అయింది.

'అలాగు'అనేమాట చూద్దాం. 'లాగు' అనే దానికి పూర్వమందు ఆ, ఈ అనే నిర్దేశాత్మక సర్వనామాలు చేరగా అలాగు, ఈలాగుఅని ఏర్పడ్డాయని స్ఫూర్తి చెప్పారు. కాని ఈ 'లాగు' ఎలా గొచ్చిందో?

'అట్లులగు—అట్లుగు—అట్లాగు—అల్లాగు—అలాగు—అలా'—అలా ఏర్పడ్డ రూపంలో బహుళః అగుధాతువు అప్రధానమై, అర్థాన్ని కోల్పోయి, అదృశ్యమైకూడా పోవచ్చును. 'అల్లాగునా? అల్లాగునటయ్యా! అలాగునేం?' ఇత్యాదుల్లో అగు ధాతువు కూడా తొలగిపోయిపోయింది.

'మధ్యాహ్నం వేళ' అనే మాటల్ని తొందర కొద్దీ 'మధ్యేనాళ' అంటారు కొంతమంది.

'రావటము లేదు' అనేది రాపడిలో, రావటం లేదు—రావటలేదు—రావట్లేదు—రాట్లేదు—అని మారింది.

'బాగుగా నున్నది' అనేరూపం బాగుగ నున్నది—బాగా నున్నది—బాగా ఉంది—బాగుంది—బావుంది—బాంది'గా మార్పు చెందింది. వేళాకోళం చేసే వేళ

'బాంది లేవాయ్' అని ప్రయోగముంది. అలాగే 'బాగోదు', ఉండదు—ఓదు అయింది.

'గోదా, బరి' అనే నదీద్యయం ఏక ప్రవాహంగా 'గోదాబరి' గోదావరి—గోదారి'గా మారిందని చెబుతూ అది 'గోరి' కాకుండా వుండాలని శ్రీ దివాకర్లు మేకబావధానిగారు ఓసారి చమత్కరించారు.

'మామిడికాయ' అనేది వచ్చుకై 'మాంగాయ' మాంగాయ్, గా మారింది. (దీర్ఘము మీద సాధ్య పూర్ణము లేదని దానికేం తెలుసు పాపం?) వ్యాకరణం తెలిసినవాళ్లు 'మాగాయ్' అంటున్నారేమో?

'బావగారూ! అనే పిలుపు పరిపూర్ణంగా 'వారూ!' అని రూపం ధరించింది. ఒక తెలుగు సినిమాలో రెండు పాస్యపాత్రలు పరస్పరం 'బారూ!' అనే సంబోధించుకుంటాయి.

ఒక—ఓ అయింది. అవ' కూడా ఓగా మారింది. రెండవ వాడు—రెండవవాడు—అలా.

'ఉండవలయును' అనే క్రియ ఉండవలయు—ఉండవలె—ఉండాలె—ఉండాలి అయింది. వలయు అనేది 'అలి'గా మారింది. ఈ 'అలి'ని ప్రత్యయంగా తీసికొని 'ఉండి' అనేక్వార్టర్మీద, లేక ఉండు అనే మూలధాతువు మీద 'ఉండన్' అనే చేదరంలోని ద్రుతం లోపించగా మిగిలిన రూపం మీద 'అలి' సరవౌతుందేమో అని ఆలోచించడం ఏం బావుంటుంది?

'కాబోలును — కావాల్పు — కావాలు — కావాను—కామోను—కాబోను—నిం మార్పులో?

'అనగానవుడు' అనేదే బహుళః అనవుడుగా మారి ఉండాలి. "అన(గా)" అనేది 'నా' అయింది. 'నానినినా జను' ఇత్యాదులు గ్రాంథిక ప్రయోగములు.

'భోజనం'లో మధ్యభాగం భోచేయగా 'భోం'ఏర్పడింది. 'భోం చేయడం' నిత్యవ్యవహారంలో ఉన్నదే కదా!

ఏమి యది—ఏనుది—‘ఏది’ అని గ్రామ్య వ్యవహారంలో వుంది.

ఈ వర్ణలోపం కేవలం ‘వ్యావహారికం’లోనే వుండేమో అనుకోనక్కరలేదు. లాక్షణిక భాషలో కూడా బాహుళ్యంగానే వుంది. పద్యదులకు పరమైనపుడు మువర్ణలోపము, అది, యవి శబ్దాల అత్తునకు వృత్తిని లోపము, (నా అది—నాది), ప్రాతాదుల తొలియచ్చుమీది వర్ణాలకి లోపమూ, లిద్దాట్టుల వకారలోపమూ (పండితి (2))—ఇవన్నీ అలాటివే.

1. అమలు—అంట—అంట
2. నేరుమరు—నేమరు.
3. నేరువడు—నేరడు.
4. పోవుదురు—పోదురు.
5. పిలుపుము—పిలుము.(వ్యవహారంలో పిలు)
6. అవులు అలు, జాములు—జాలు, చుట్టుములు—చుట్టులు, మీసములు—మీసలు.

ఇవన్నీ వ్యాకరణ సమ్మతములైన వర్ణ లోపములు.

ఇక ‘అక’—ఇది అచ్చంగా అనంతర్యార్థకమే. అందాక, ఇందాకలోని పర్యంతార్థకమగు ‘దాక’తో ఈ ‘అక’కు ఎంతమాత్రమూ సంబంధం లేదు.

‘అ వెనుక’ అనే రెండు మాటల ఆద్యంతాల శేషమే. ‘అక’. దీని పరిణామకమం ఇలా వుంది.

అ వెనుక—అ వెనక—అ ఎనక—అ యెనక
అయ్యక—అనక—అన్క—అంక—అణక—అక.

అదీ—తెలంగాణాలో కొన్ని ప్రాంతాల్లోని గ్రామీణులుదేసే ఈ ‘అక’ ప్రయోగాన్ని ఎంటే పై పరిణామకమాన్ని సులభంగా తేల్చుకోవచ్చు.

పోయినా యెక — పోయినానక — అనే రూపాలు వాడుకలో ఉన్నాయి ఇందులో మొదటి

రూపంలోని యకారం లీలామాత్రంగానే వినపిస్తుంది. సరే—‘అనక’ అనేది ప్రపిద్యంగా ఉండనే వుంది. పదమధ్యంలో ‘న, ల, డ, ర’ ల ఉచ్చారణకీ, ఒక్కొక్కప్పుడు ఉత్పేతవాచ్చుకు సైతం లోపంరాడం వ్యాకరణం అంగీకరించిన విషయమే. ఇంకా లోప ఉచ్చారణా సౌకర్యంకోసమే ఉర్బట్టు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ‘అనుక—కీన్క, కానుక—కాన్క, కాలువ—కాల్వ, పెరుగు—పెర్గు, కలికి—కల్కి మొదలైనవి. [చ.దస్సు సౌకర్యకూడా] అనుక, లేక అనక అనేదాన్నో సౌకర్యంకోసం పదమధ్య నకారంలోని అచ్చు లోపించగా. ‘అన్క’ జాతుంది. ‘పోయినాన్క, వచ్చినాన్క’ అనే రూపాలు గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో బాహుళ్యంగా ప్రచారంలో వున్నాయి.

నకారాని బదులు బిందువు రావడంకూడా ఉచ్చారణకు చాలా అనుకూలం. ‘అన్క’ అనేది ‘అంక’గా మరగా ఏర్పడే, ‘వచ్చినాంక, పోయినాంక’ వంటివి తెలంగాణంలో శిష్టజన ప్రయోగంలోకూడా ఉన్నాయి. దీర్ఘముమీద సాధ్యపూర్ణము లేకపోయినా, ‘అంక’ అనేది నిత్యవ్యవహారంలోవుంది. మాంగాయి, గోంగూర, అంబోతు లాగా.

ఇక, అ ట, ఇణ, చుడు శబ్దాల్లో తప్ప నుడి తొలిహస్వంమీద ఖండబిందువు లేదనే నియమం ఉన్నా వ్యాకరణ నియమానికి లొంగి వ్యవహారంలో ‘అంక’ కాస్తా ‘అణక’కాక తప్పదు. మనకు ప్రయోగమే ప్రమాణంకదా! [‘ప్రయోగశరణాః వైయాకరణాః’. వ్యావహారికభాషా వ్యాకర్తలనుకూడా వైయాకరణులని పిలువవచ్చుకుంటాను]. వెళి నాణ, వచ్చినాణ’ అనే రూపాల్లోని అర్థబిందువుయొక్క అనువాసికోచ్చారణలోపహా వాడుకవుంది మఱి.

ఈ అనువాసికత్వం పోవడానికెంతసేపు వదులుంది? ఉచ్చరించేవాళ్ళకి జబబు, పడిశంలాటివి వచ్చినా, తెలుగు వ్యవహారంలో అర్థానుస్వరానికివే విలువ ఇచ్చినా [అంటే ఉచ్చారణ విలువ ఇవ్వక

పోవడం] 'ఆక'లోని అర్థానుస్వారం కాస్తా తప్పు
కొని అచ్చమైన 'ఆక' మిగులుతుంది.

దానివలె యొక్క క్రియాజన్య విశేషణం [భూత
కాలికం] మీదనే ఇది ప్రయుక్తమౌతుంది. క్త్యం
మీదనో, మఱి దేనిమీదనో కాదు. ఇతరమైన అనం
తర్యార్థ బోధకములగు పీదవ, పిమ్మట, తరువాత
మొదలైనవి ఏ రూపమీద ప్రయోగింపబడరాదు
'ఆక' కూడా అంతే. చూచి వచ్చి, పోయి,
మన్నగు క్త్యములమీద అనుప్రయుక్తం కావ
డానికి అభ్యంతరం లేకపోయినప్పటికీ, 'తిని, కని,
విని, ప', చెడి' మొదలగు వానిమీద ప్రయోగించి
నప్పుడు, 'తినాక' కనాక' లాటి అనిష్టరూపాలు
పీదంకావడం చేత వ్యాప్తిదోషం పడుతుంది.
తినిన+ఆక=తిన్నాక. అనిన, తినిన, కనిన మొద
లగు వాని మధ్యగల ఇత్యానికి ఉచ్చారణ వశాత్తుగా
లోపం రాగా అత్వ సంభితో [చింతాకు లాగ] అన్నాక,
తిన్నాక ఏర్పడవాయి. చెడిన, పడిన ఇత్యాదుల ఇనకు
దాదేశమై చెడ్డాక, పడ్డాక ఏర్పడవాయి.

అనాక, అనిక్కి. అనిక్కి అనేవన్నీ 'అనక'
యొక్క వెకిలి రూపాలే. సాంప్రదీకముగా చూపిన
అన+ఆక, అని+ఆక, అను+ఆక అనే ప్రక్రియ
లరచన తములుగా లోచనం.

ఇంతాచేస్తే 'వెనుక'అనే మాట స్థలవాచ
కమా? సమయవాచకమా? అని సందేహం కలగ
వచ్చు. రెండూనూ. మనకు కావలసిన పశ్చాదర్థం
ఇటు వాడుకలోనూ అటు నిఘంటువుల్లోనూ వుంది.

'నేను చెప్పవలసినదంతా చెప్పాను. ఆ వెనుక
నీ యిష్టం. ముందువెనక లాల్ చించి (పౌర్వాపర్య
ములు) పనిచేయాలి.' ఇత్యాది ప్రయోగాలున్నాయి.

'వేళ్లు పశ్చాత్తనుటకు జెల్లు వెనుక
బిడవ: దర్పత: బిడవిడి పిమ్మటన.'

అని ఆంధ్రనామసంగ్రహం.

'పిమ్మట దరువాత: బిడవ వెన్న వెనుక

ననగ: బశ్చాదభిక్యలు చెలంగు'

అని సాంబనిఘంటువు.

'ఆ వెనుక' అనేది 'ఆక'గా మారడానికి
జరిగిన ప్రక్రియ అంతా సమంజసమైనదేనా? అని
ఎవరైనా ప్రశ్నించవచ్చు. తెలుగు సమాసాలు - అనలు
లాక్షణిక సమ్మతమైనవే ఒక నిర్దిష్ట క్రమానికీ,
ఇంకొకటిమైన పద్ధతికీ కట్టుబడి ఉన్నట్లు కన
బడవు. అంత+దాక, అందాక, అవు+తోక -
అందోక, నిడుద+మోము - నిడుమోము;ముందు +
కలను - మంగల - ఇట్లెన్నయినా ఉన్నాయి.

'అచ్చిక సమాసంబుల దటచుగ వర్ణలోపాగ
మాదేశ వికారంబులు నిత్యవైకల్పికముగాఁ బెక్కులు
గానంబడియెడి' పౌరోహిత్యకర్త చెప్పినట్లుగా
లాక్షణిక ప్రయోగాల్లోనే పద్ధతికి లొంగని వికారాలు
కనబడుతున్నప్పుడు ఇక వ్యవహారం సంగతి చెప్పే
దేమింబడి?

శ్రీ ఉమాపతి పద్మనాభశర్మ.

గ్రంథ విమర్శలు

స్వారోచిష మనుసంభవః:

ఆంధ్ర కావ్యానువాదః

(అనువదితా : కుట్టిమర్రి శేషశర్మ; ప్రకాశ
కులు : ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యకాడెమీ, 'కలాభవన్',
హైదరాబాదు - 4. డెమీ 1/2 పు. 150 లు : పూర్తి
కాటికోబైండు : వెల రు. 3-50 లు.)

మంచిగంధాలు సమీక్షచేయడము ఆనంద
కరము. పెదన మనుచరిత్రమునకు శ్రీ శేషశర్మ
చేసిన ఈ సంస్కృతానువాదము సర్వసిధాల్ శ్లాఘ్య
తరంగా ఉన్నది. ఇంతమంచి సంస్కృతానువాదము
మా దృష్టిలో ఇంతవరకు పడలేదు. మూలగ్రంథము
చదివినప్పుడు కలిగే ఆనందానికి సన్నిహితమైన
ఆనందము ప్రసిద్ధకావ్యాల అనువాదపాఠమువల్ల
కలిగినప్పుడే అనువాదము సఫలమైనట్లు. అట్టి
సాఫల్య మీ అనువాదము సాధించినది.

అందుకు ప్రధాన హేతువులు మూడు :

(1) మూలములోని సంస్కృత పదాలను
సమాసాలను చేతనైనంతవరకు అనువాదములో తీసు
కొన్నారు.

(2) సంస్కృతభాషలో వాడుకలోలేని సీసము,
తేటగీతము, ఉత్పలమాల, చంపకమాల, మత్తేభము
వంటి ఛందస్సులను చాలా వాడినారు. కందపద్యము
లనువదించుటలో, ఆ ఛందస్సుకు సంస్కృతమూల
ములూ సస్పృహితములూ ఐన ఆర్యాగీతి, ఉద్గీతి,
ఆర్య, గీతిఛందస్సులు సాధారణముగా ఆమసరించినారు,
వచనభాగములు తరుచుగా నచనముగానే ఉంచినారు.
ఈ విధముగా సంస్కృతానువాదములో ఆంధ్రచ్ఛందో
వాసవము కూడా కల్పించినారు.

(3) శ్రీ శర్మగారికి సంస్కృత భాష,

చందస్సు వాచోవిధేయంగా ఉండవలసి, రచన
నిపుణుడైన సర్లకారుని చేతిలో తప్పకాంచనమువలె
సాగినది. అందువల్ల మూలములోని సంస్కృతమయ
భాగములేకాక ఇతర భాగములు కూడా అనువాదములో
సంస్కృతపు పలుకుబళ్లతో రాణించేట్లు చేయ
గలిగినారు.

ఈ క్రింది ఉదాహరణములు మా మాటలను
సమర్థింపగలవు. అవి నిజాత ప్రదర్శనములే.
గ్రంథమంతా అట్టికే ఉన్నవి.

మూలము :

'ఉల్లల దలకా జలకణ
పల్లవిత కదంబ ముళుళ పరిమళ లహరీ
హల్లోహల మదబంధర
మల్లధ్వను లెగ విసరె మరుదంకురముల్.'

అనువాదము :

'ఉల్లల దలకాజలకణ
పల్లవిత కదంబగంధితే వహతి
పంకః మధుమద బంధర
ఝంకార విసారకే మరుత్తోతే.'

మూలము :

'మృగమద సారథ విభవ
ద్విగుణితఘన సారసాంద్రవీటీ గంధ
స్థగితేతర పరిమళమై
మగువ పాలుపు దెలుపు నొక్కమారుత
మొలసెన్.'

అనువాదము :

'మృగమద సారథ విభవ
ద్విగుణిత ఘనసారసీటికా గంధైః
స్థగీయ నితర పరిమలం
వవౌ మరుత్కోపి కామిచీపిశునః.'

పై అనువాదములో చివరిపాదము ఎంత రమ్యముగా అనువదించబడినదో గమనార్హము!

మూలము :

అమలమణిమయ నిజమంది రాంగణస్థ
తరుణ సహకారమూల నితర్దిమీద
శీతలానిల మొలగు సేవైయైన
యన్నిలం పొబ్బముఖయు నయ్యవసరమున.

అనువాదము :

అమలమణిమయ నిజమందిరాంగణస్థ
తరుణ సహకారవేదికాస్థా నుభేన
శీతలానిల సంసేవ్య మాననాక
పుల్ల సరసీజలోచనా తత సాఽపి.

పై మూలమూ అనువాదమూ తేటగీతులే.

మూలము : 'ఇంతలు కన్నులుండ తెరుచెవ్వరి
వేడెడు భాసురేంద్ర' ఇత్యాది ప్రసిద్ధపద్యమును,
చక్కని తెలుగు నుడికారము కలదానిని, ఎంతచక్కగా
అనువదించినారో చూడండి!

అనువాదము :

కర్ణాంత విశాలలోచన యుగే
సత్యవ్యహో నిర కామ్,
మార్గం ప్రచుసి? కింత్యయా
న విజితోయే, నాగమో? యౌవతమ్
వ్యాజేనాలపితుః మిథః స్థితః
మిదం ధైర్యం కియత్తావకమ్?
కిం తావ ల్లఘువోవయం తవద్యహో?
కిం జల్పితైర్నైకకైః?

చివరి పాదములోని 'ఇంత భయంబులే
కన్న నెల్లిదమైతిమి మాటలేటికిన్' అని మూలము
లోని బహువచనముతోసహా రమ్యముగా అనువదించ
బడినది.

దానికంటెకూడా ప్రసిద్ధమైన 'పాటున
కింతులోర్తురె కృపారహితాత్మక' ఇత్యాదిగా గల
ఏడుపు పద్యము అనువాద మిట్లా ఉన్నది.

పాతా కిన్ను సహాయు రేవ మబలా?
క్రూరోఽపి వశ్యాఽత్రతే
ద్వాజ్ఞా చాత నఖాఃకురక్షతి మితి
ద్రాగ్ధర్మయంతి ముహూః
బాధా కైతవతో మనోజ్ఞనినదం
చక్రంద చంద్రదాననా
తృట్య నిష్కర పీవరన్తన
సత స్త్రలాంబుధాకులా'

ప్రవరుడు అగ్నిహోత్రుణ్ణి ప్రార్థించిన దాన
జపాగ్నిహోత్ర పరతంత్రుడనేని' ఇత్యాది పద్యమున
కనువాదము.

'దాన స్నాన జపాగ్నిహోత్ర నిరత
స్త్వత్పాద పంకేరుహ
ద్యానానంద పరశ్చ నాన్యవనితా
నితావనీ లాలసః
స్యాంచే న్మామయి హవ్యవాహ,
కరుణాసింధో, జగద్బంధవోఽ
వాచీ దిగ్దళణీ ధాగ్ర గమనా
త్ప్రాజ్ఞమద్గుహం ప్రాపయ'

సూర్యాస్తమయ వర్ణనలోని సీసములోమొదటి
రెండు పాదాలూ, వాటి సీసానువాదమూ :

మూలము :

'ఉరుదరీ కుహర సుప్తోత్థ శార్దూలముల్
ఝరవారి శోణిత శంక ద్రావ
వనకుంజ మధ్య శాద్వల చరన్మృగపంక్తి
దావసావకభీః దల్లడిల్ల.....'

అనువాదము :

'ఉరుదగీకుహర సుప్తోత్థ శార్దూలము
ఝరవారి శోణిత మితి పిబతు
వనకుంజ శాద్వలతల చరేషు మృగేషు
ధావతు కవనదవభయేన.....'

పుష్పావచయపురగడకూడా రగడగానే అనువ
దించారు.

గంధవిమర్శలు

మూలము :

‘నెర్పుమై నల్లయిది నెరుల దొలుపూమరిమె
దర్పకున కర్పించదలస దెంతటి పెరిమి?’

అనువాదము :

‘పాడిదిలూనం నుమం వరూ మారోపయత్
కీద్యశం చామలం? మన్మథ నర్చయత్.’

చివరివరకూ ఇట్లాగే మూలానుసరణము
సాగినందుకు ఇష్టాశ్చానములని స్వరోచిభోగము
వర్ణించు సీసములోని మొదటి రెండు పదాలూ అను
వాదమూ ఉపాహరిస్తున్నాయి :

మూలము :

‘గంగాతరంగిణీరంగ త్తరంగ శీ
కర శీత సైకతోత్కరములందు
మందారమాకంద మకరంద తుందిలేం
దిందిరానందకృ న్నందనముల.....’

అనువాదము :

‘గంగాతరంగిణీ రంగత్తరంగోర్మి
శీకరశీతలసైకతేషు
మందారమాకంద మకరంద తుందిలేం
దిందిరానందకృచ్ఛందనేషు.....’

అనువాదము అంతా మూలానుసారముగానే
ఉన్నది కాని రెండు చోట్లమాత్రము అనువాదకులు
స్వతంత్రించి మార్పులు చేసినారు.

(1) సిద్దుడు తాను తీర్థయాత్ర చేసినది
వర్ణించిన ‘కేవలేషు భజించితిన్...’ పద్యములో
శ్రీ శేషశైల వేంకటేశ్వరుడు లేడు. అనువాద
కులు, ‘బడరీనాథ మైక్లే’ తర్వాత ‘శషాచల
భూషాం వెంకటేశం స్తుతి కుసుమ శతైరార్చిషం
వివ్రవహాశే’ అని చేర్చినందుకు చిరుసవ్వు రాక
మానదు. శ్రీ రంగనాథునికూడా తీసుకొని రాలేదు.

(2) ఆ మందిడి యత డరిగిన భూమి
పరు డరిగె...’ అనే పద్యాన్ని పట్టుకొని మన
విమర్శకులు కేవల ఉపకర్మబుద్ధితో పెద్దనకు

అనౌచిత్యవోష మారోపిస్తున్నారు. వానిని నివారించ
డానికి అనువాదకులు సిద్దుడు పాదలేమిచ్చిపోగా,
మరునాటి ఉదయమున ప్రవరుడు తానే పాద
లేపము రాచుకొని బయలుదేరినట్లు మార్పు చేసి
వారు.

మనుచరిత్ర అవతారిక వలెనూ, ఆశ్వా
సాద్యంతపద్యాలూ గంధభాగము కాదు కాబట్టి వాటి
నన్నిటిని వదలవేసినారు. ‘శ్రీ వక్ష్పజ కురంగం భ
మెదపై...’ అన్న పద్యాన్ని ప్రారంభ పద్యాన్ని
అనువాదము చేసి కవి తనకు శ్రేయస్సు లిచ్చుగాక
అని మార్పు చేశారు.

ఆ రాశ్వాసలూ ఆరు సర్గలు చేశారుగాని,
ద్వితీయాశ్వాసములో పాదలేపము కరిగి ప్రవరుడు
చింతించేటంతవరకూ ఉన్న భాగాన్ని మొదటి సర్గలో
చేర్చి దానికి ‘హిమాచలాలో నోనామ’ అని నామకర
ణము చేసినారు. అట్లే తక్కిన సర్గలకు కూడా
గద్యలలో సరూపిని సల్లాసనామ, నిర్జ్వరీసంగమో
నామ, గంధర్వశాప పరివర్జనంనామ, మనోరమోప
యమోనామ, స్వరోచిషమనుసంభవోనామ — అని
ఆయాకథాభాగాలకు ఉచితముగా నామకరణములు
చేసినారు.

ముందు ఆంధ్రములోని ఉద్గ్రంథాలను
సంస్కృతానువాదములు చేయబోయే కవులకు ఈ
అనువాదము మార్గదర్శకముగా ఉండగలదు.

సంస్కృతశబ్దాలు భారతీయ భాషలన్నీ వాడు
కుంటున్నా కిందిదగ్ధభేదాలు ఉంటున్నవి. ఈ విధం
గానే ఇతర భాషలలోని ఉద్గ్రంథాలకు సంస్కృతాను
వాదాలుచేస్తే, భారతీయ భాగాలవారి సరస్వరావగాహ
నకు ఎక్కువ దోహదము చేయడమేకాక, సంస్కృత
భాషకూడా వృద్ధిపొంది సువన్నతరము కాగలదు.

ఇందుంచి సంస్కృతానువాదము చేసిన
గ్రంథకర నూ, ఎంతో అందంగా చోకగా అందేట్లు
ప్రకటించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారిని
ప్రౌఢయ పూర్వకముగా అభినందిస్తున్నాము.

దేనాగరలిపిలో అచ్చొత్తించిన ఈ గ్రంథము ఇతర రాష్ట్రాలకూ ఇతర దేశాలకూ వ్యాపించేట్లు కృషికూడా దీక్షగా చేసినప్పుడే, ఇట్టి ప్రచురణ ఆశయము సిద్ధింపగలదని నూచిస్తున్నాము

అమరవాణి ప్రసారములు

(సంకలనము, పీఠిక : శ్రీ సైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి; ప్రకాశకులు : ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, కళాభవన్, సైఫాబాదు, హైదరాబాదు 4; హాఫ్ కాలికోబైండు 1/8 డెమీ పే. 324 లు వెల రు. 5/లు.)

ఆంధ్ర భాషకు సంస్కృతముతో విడదీయరాని సంబంధమున్నది. అందువలన ఆం. ప్ర. సాహిత్య అకాడమీవారు ఆంధ్రులు రచించిన సంస్కృత గ్రంథములను ప్రచురించుచున్నట్లే, విజయవాడ ఆకాశవాణి ప్రసారము చేసిన అమరవాణి కార్యక్రమములను కొన్నిటిని సేకరింపజేసి ప్రచురించుట ప్రయోదానహము. సేకరించుటయందును, ఎన్నుకొనుటయందును శ్రద్ధయు యుక్తవిచక్షణను ప్రదర్శించిన శ్రీ సుబ్బరామశాస్త్రిగారిని ప్రచురించిన అకాడమీవారిని హృదయ పూర్వకముగా అభినందించుచున్నాము.

ఇందున్న 20 ప్రసంగములలో 4 సంస్కృత మందును, తక్కినవి ఆంధ్రమందును గలవు. వీనిలో ఎనిమిది ప్రసిద్ధ విద్వాంసులగు శ్రీ నూరి రామకోటిశాస్త్రిగారివి, ఐదు శ్రీ అప్పల సోమేశ్వరశర్మగారివి, తక్కినవి ఇతరులవి. ఈ భాషణముల వశించుటచే కావ్యానుగూర్చిన వివిధ సిద్ధాంతములలో ప్రధానమైనదియు, వేదాంత మతమును స్థూలముగా విదితము కాగలదు పూర్వాంధ్ర పండితులలో జగత్పూజ్యులైన అన్నంభట్టు, పుయ దీక్షితులనుగూర్చి శ్రీ రామకోటి శాస్త్రిగారి ప్రసంగములును, సంస్కృతములోని సాంఘిక రూపాలు, ఉపహాసకావ్యాలనుగూర్చి శ్రీ సోమేశ్వరశర్మగారి ప్రసంగములును, నాట్యశాస్త్రము—ఆంధ్రుల

సేవనుగూర్చి డా॥ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చేసిన ప్రసంగమును ప్రత్యేకముగా అభినందనార్హములుగా ఉన్నవి. సంకలితప్రసంగములన్నియు సంస్కృతములోగల శాస్త్రములలోనను సాహిత్యమందును సామాన్య సజానీకమునకు ప్రవేశము కలిగించి అధ్యయనము చేయుటకు ఔత్సుక్యము కలిగించునవిగా ఉన్నవి.

గ్రంథము మొత్తములో ప్రసారభాగము 118 పేజీలుకాగా, శ్రీ శాస్త్రిగారి సింహావలోకనము 205 పేజీలు, దాదాపు రెండింతలు ఉన్నది. అందులో 2—20 ప్రసంగముల పరిచయము. 17 పేజీలు మాత్రమే. 'భారతీయ సంస్కృతే రేకత్వమ్' అను మొదటి ప్రసంగమునకు పరిచయమును మిషతో 117 పేజీలు పీఠికాగ్రంథము నడచినది. తక్కిన 70 పేజీలతో సంస్కృతభాష విశిష్టత, దానిని అనుసంధానభాషగా చేయవలసిన అవసరము, దానికి ప్రస్తుతము లభ్యమవుతున్న ప్రచారాదులు వివరింపబడినది.

మొదటి ప్రసంగమునకు పరిచయముగాను బృహద్భాగము శ్రీ శాస్త్రిగారికి భారతదేశమందును భారతీయ సంస్కృతియందునుగల అభిమానాతిశయము సుస్యక్తము చేయుచున్నది. వారు ముఖ్యముగా బిషపు కాలెడ్వులు ద్రావిడభాషా సిద్ధాంతముతో ఆర్యద్రావిడ జాతిభేద మేర్పడి అవిచ్ఛిన్నమైన భారతభూమిని ఆంతరద్వేషముతో విచ్ఛిన్నముచేయు ప్రయత్నానికి వచ్చుచున్నదనుచు, అది అప్పటి విదేశపరిపాలకులు దేశమును బలహీనపరచుటకు చేసిన అనేకప్రయత్నములలో భాగమని నిరూపించుటకు చేసిన ప్రయత్నము బుద్ధిమంతులను సద్భావముల వంకకు ప్రేరేపించునదిగా ఉన్నది.

ఇక మానవజాతి కంతటికి భారతదేశమే జన్మస్థానమనియు, ప్రపంచ ప్రజలందరు భారతదేశముమండి వెల్లినవారనియు, సంస్కృతమే సర్వప్రపంచ భాషలకు మూలమనియు, చేసిన ప్రతిపాదనలు వారి వివరీతదేశాభిమానమును ప్రదర్శించుచున్నవి.

శ్రీ శాస్త్రిగారికి కొన్నివిషయములలో కొన్ని విశిష్టభావములున్నవి. వానిని సిద్ధాంతములుగా చూపుటకుముందు, వానికి ఆధారములైన సాక్ష్యసాధనములను విశ్లేషణముగా ప్రదర్శించి, ఆ పిమ్మట అందుకు ఉపద్యోగముగా ఇతరుల యభిప్రాయములను చూపినచో విశ్వాసప్రాప్తముగనుగాని పీఠికలో అందుకు విరుద్ధమైన మార్గ మవలంబించబడినది. పీఠికార్థతన యభిప్రాయములను నిరూపించుటకు, ఎవరో ఒకరి యభిప్రాయములను వరుసగా 'కోటు' చేయుటతో తృప్తిపడినందున వారి భావములు సిద్ధాంతములుగా నిరూపితములు కాలేదు ఈ 'కొటేషన్సు' వలననే పీఠిక ఆతిభారమై సోయి బుద్ధిమంతులకు వారి భావములు బలహీనములను సంతయము కలిగించుటకాక, పాఠకులకు తీవ్రముగా విసుగు పుట్టించునదిగా ఉన్నది శ్రీ శాస్త్రిగారి ఉత్సాహము ఔచిత్యమును ఉజ్జ్వలపజేసినది. ఇంజటి దీర్ఘ పీఠికతో ఎక్కడో నక్కత్తుగానవు మెరుపులు గోచరింపలేదు

ఇట్లు హైదరాబాదునుండియు ఇతర రాష్ట్రీయ కేంద్రములనుండియు ప్రవారమవుచున్న అమరవాణి ప్రసారములను విచక్షణతో సేకరించి, ప్రచురించినచో, సాహిత్య అకాడమీవారు భారత సంస్కృతికి విశేషసేవ చేసిన వారవుదురని నూచించుచున్నాము. సంస్కృతభాషా ప్రపంగములే సేకరించి దేవనాగరిలిపిలో ప్రచురించినచో దేశములో జాతీయ భావమును పెంపొందించిన ప్రశంసకును పాత్రులు కాగలరు.

శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి.

తెలపుల దుమారము

మూలం—కీర్తిశేషుడు మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్. అనువాదం—శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు. పుటలు—182. వెల 8-00. ప్రాప్తిస్థానం—సాహిత్య అకాడమీ, రవీంద్రభవన్, న్యూఢిల్లీ—1.

స్వాతంత్ర్యోద్యమ సమయంలో మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ అహమద్ నగర్ కోటలో నిర్బంధంలో వున్నప్పుడు ఉరుదులో వ్రాసిన లేఖలు 'గుబారే ఖాతిర్' అనే పేరుతో పుస్తకరూపంలో ముద్రించబడ్డాయి, అవి వెక్కుపోరులు పుస్తకము దణపొందాయి. ఈ లేఖలు మౌలానా ఉరుదు, ఫార్సీ కవితా వైదుష్యాలకు నమూనాగా పేరుపొందాయి. వాటిని ఆ రూపంలోనే శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు ఈ అనువాదంతో అంధులకు అందజేశారు.

శ్రీ కృష్ణలీలాతరంగిణి

శ్రీ నారాయణతీర్థులవారు (నారాయణానంద తీర్థయతీంద్రులవారు) రచించిన దీనిని శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి విపులాంగ్ల పీఠికతోను, శ్రీ శివశంకర స్వామి సంస్కృత 'సేవేదనమ్'తోను, శ్రీ భీమశేఖర్ 'నిర్మల్' వ్రాసిన ఉత్తమవాగ్గేయకార్ అనే హిందీ పరిచయవ్యాసంతోను రేపల్లె సాహితీసమితి ప్రచురించింది; దేవనాగరిలిపిలో ప్రచురించడంవల్ల ఆంధ్రే తరులూ చదువుతారు. పుటలు-238. వెల-6-00. ప్రాప్తిస్థానం—సాహితీసమితి, రేపల్లె, గుంటూరు జిల్లా.

శ్రీ నటరాజయ్య ఆచంద తాండవ

దర్శనం

చిదంబర మాహాత్మ్యంలోని నటరాజాచంద తాండవాన్ని శాస్త్రాచార్య పండితరాజు, శ్రీ సోమ శేఖరదీక్షితార్ దేవనాగరిలిపిలో విడిగా ప్రచురించి నట్టిది. పుటలు—32. వెల—తెలియదు. ప్రాప్తిస్థానం—శ్రీ సోమశేఖరదీక్షితార్, బ్రహ్మ. నటరాజు టెంపిల్. చిదంబరం.

ఆతికిని బ్రతుకులు

సాంఘిక నాటకం. రచయిత—శ్రీ ప్రయాగ రంగశర్మ. పుటలు—170. వెల—2-50. ప్రాప్తిస్థానం—శ్రీ శినివాసా పబ్లికేషన్స్, లక్నో పల్లి (నిశాఖజిల్లా).

శ్రీమాత

శతకం. రచయిత—శ్రీ ముదిగొండ జ్వాలా
వతిలింగశాస్త్రి అయ్యవారు. పుటలు—32. వెల
0—30 పై. ప్రాప్తిస్థానం—రచయిత, ఈమని,
తనాలి తలూకా. ఈ శతకం చివర లలితా మార్గిక
(సంస్కృతం) ఉన్నది.

జీవద్భవం

వాటకం. మూలం—టార్స్టాయి. అనువాదం
శ్రీ, పి. వి. ఎస్. నారాయణరావు ఇది 'లైఫ్
కార్పస్' వాటకానికి అనువాదం. పుటలు - 100.
వెల 2—00. ప్రాప్తిస్థానం — మందరి వద్ద
కేషన్స్, ఫ్రెజర్ షేట్, కాకినాడ—1.

బుద్ధిమంతుడు

సినిమా నవల రచయిత—శ్రీ ముళ్లపూడి
వేంకటరమణ. పుటలు— 84, వెల--2—00.
ప్రాప్తిస్థానం—ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్,
రాష్ట్రపతిరోడ్, సికి దరాబాద్.

ఆత్మీయులు

సినిమా నవల - రచయిత—శ్రీమతి యద్దన
పూడి సులోచనారాణి. పుటలు—168. వెల -
2—00. ప్రాప్తిస్థానం — ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్
డిస్ట్రిబ్యూటర్స్, రాష్ట్రపతిరోడ్డు, సికి దరాబాద్.

BCZ

భారతి

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు

కాజువల్

కాంట్రాక్టు

రేట్లు

రేట్లు

4 వ కవరు పేజీ	...	రు. 175 —	రు. 150 /—
---------------	-----	-----------	------------

2 లేక 3 వ కవరు పేజీ	...		
---------------------	-----	--	--

ఒకే (నలుపు) రంగు	...	రు. 150 —	రు. 125 /—
------------------	-----	-----------	------------

లోపలి పేజీలు

పూర్తి పేజీ	...	రు. 125 '—	రు. 100 /—
-------------	-----	------------	------------

అర పేజీ	...	రు. 65 /—	రు. 55 /—
---------	-----	-----------	-----------

పావు పేజీ	...	రు. 40 '—	రు. 35 /—
-----------	-----	-----------	-----------

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సం॥నకు వరుసగా 6 ప్రకటనలు చేయువారికి కాంట్రాక్టు రేట్లు వర్తించును.

చందా వివరములు

సంవత్సర చందా	...	రు. 12—00
--------------	-----	-----------

6 మాసముల చందా	...	రు. 6—00
---------------	-----	----------

విడి ప్రతి	...	రు. 1—00
------------	-----	----------

మేనేజరు, భారతి

మద్రాసు-1.

ಕುಟುಂಬ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತರಿಸುವ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ

ಪುಸ್ತಕ ಸಂಖ್ಯೆ	KLVA104M105
ಪುಸ್ತಕ ವಿಳಾಸ	ಭಾರತಿ
ತಾರೀಖು	07 February 2025
ಮುಂದು ಓದಿ	YES
ನಮಗೆ ಓದಿ	YES
ಮುಕ್ತ ವೇಳೆ	93
ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವೇಳೆ	NO
ಭಾಷೆ ವೇಳೆ	CI, IV, BCI, II
ಕೆಲ ವೇಳೆ	NO
ಕುಟುಂಬ ವೇಳೆ	gksharya
ವೇಳೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ	NAVGA
ಪ್ರಾ. ವೇಳೆ	APSA
ವರಗ ವೇಳೆ	HEMA
ವೇಳೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ	
ಪ್ರಾ. ವೇಳೆ	
ಪ್ರಾ. ವೇಳೆ	
ವರಗ ವೇಳೆ	
ವರಗ ವೇಳೆ	good